

Eene Wereldstrijdmacht. ¹⁾

„De eendracht van het land”, door Mr. C.
VAN VOLLENHOVEN. 's-Gravenhage, 1913.
MARTINUS NIJHOFF.

Onlangs heeft Mr. C. VAN VOLLENHOVEN zijne bekende publicaties betreffende eene wereldpolitiemacht, in brochurevorm het licht doen zien, onder toevoeging van eene hernieuwde, warme aanbeveling van zijne denkbeelden, die hij met den gloed eener vastgewortelde overtuiging verdedigt.

Nederland moet, zooals hij tracht aan te toonen, het initiatief nemen, door de quaestie van die wereldpolitiemacht in de internationale voorbereidingscommissie voor de derde Vredesconferentie ahangig te maken. Het gaat hier, volgens hem, om de toekomst van ons vaderland: „omdat Nederland, door *nu* zich op te richten, zijn naam in het geheugen der aarde onvergankelijk kan inprenten”, (blz. 92) terwijl omgekeerd, als het nu niet zou handelen in den door hem gewenschten zin, Nederlands toekomst voor goed zou zijn bedorven, immers, „dan rest ons voortaan de rol van een duf land en een gebluschte natie” (blz. 20).

Geen kleine tegenstelling, voorwaar! Nederland heeft slechts te kiezen tusschen eer en schande, tusschen grootheid en verval, tusschen terugkeer tot roem en neerzinken tot nietsbeduidendheid!

Voor iemand, die ons land voor dit dilemma geplaatst acht, bestaat er geen keuze meer. „Zelfs indien er geen ander land mocht zijn dat ons wil bijspringen, dan nog moeten wij... de vredesconferenties redden van dit sluipende gevaar: „hervormingen” van het volkenrecht die niets hervormen, maar in de werkelijkheid alles precies zoo laten als het al was” (blz. 82). Alsof één land alléén op eene wereld-conferentie iets zou kunnen „hervormen”, als zelfs niet één ander land bijspringt!

Het kan, het moet, het zal gebeuren. Dat is het refrein.

„De taak staat voor ons zoo hoog als de dom van Utrecht” (blz. 61).

---

1) Nadat ik in de beide voorberichten van het I^{ste} en II^{de} deel van mijn werk: „Oorlogsstaatkunde en Oorlogsregelen” en in „De Tijdspiegel” van Mei 1912 mijne zienswijze over het wereldstrijdmachtplan had uiteengezet, was ik oorspronkelijk niet voornemens dienaangaande nogmaals iets te publiceeren. Het verzoek van den Hoofdredacteur, om het aan „De Militaire Spectator” ter recensie gezonden boek „De eendracht van het land”, voor de lezers van dit Tijdschrift eenigszins uitvoerig te bespreken, heb ik echter, in het belang der zaak, niet willen afslaan.

„Het is dan ook niet de vraag, of wij nederlanders en ons departement van buitenlandsche zaken zooiets als een wereldorganisatie gewenscht achten: komen doet zij tóch; de vraag is enkel of wij het zullen zijn die toetasten, dan of wij voor nu en voorgoed ons oogenblik zullen laten voorbijgaan” (blz. 20). „Laat Nederland zijn gelukkige kansen op een leidende wereldrol zich nu ontglippen... dan wordt die wereldtaak toch nog door Amerika opgenomen, of door welk ander land dan ook” (blz. 20), „dan wordt in een andere stad of hoofdstad het wezenlijke werk tóch ter hand genomen, — het wezenlijke werk dat met den vrede ernst maakt. En dan kan den Haag weer het oude hofje worden”... (blz. 90). Doet dit niet denken aan de wijze, waarop somtijds de eene of andere waar wordt aangeprezen: tast spoedig toe, want anders is de kans verkeken?

Schr. is er vast van overtuigd, dat, als Nederland het door hem begeerde initiatief neemt, en hierdoor de lijdende rol voor de leidende verwisselt, niet alleen het volkenrecht zal worden gevoerd in de banen des Rechts, maar tevens ons volk zal worden verheven uit de sombere diepte der nationale kleinmoedigheid naar de zonnige hoogvlakte der nationale zelfbewustheid. En, in dien gedachtengang aarzelt hij niet den staf te breken over ieder onder ons, die twijfelt aan de grootsche roeping, welke hij voor Holland weggelegd acht.

Hij besluit zijne laatste aanprijzing van de door hem gewilde daad „van geloof” en „van moed” met de woorden: „Welnu, wie Holland liefheeft, en ziet hoe uitgezocht dit oogenblik is dat zich aan ons aanbiedt, aan ons opdringt, die zal niet beter kunnen bidden, dan dat niet nu, in dit paar veelbelovende jaren, schroomvalligheid en overbedachtzaamheid ons verlammen tot ziekelijk gewik en gecijfer” (blz. 96), terwijl ons kort te voren werd gezegd, dat het eenige bezwaar der tegenstanders van eene wereldvloot, dat overeind blijft, is: „het argument van alle traagheid en van allen weifelmoed”, eene bewering, die nog wordt aangedikt door eene verwijzing naar de denkbeelden van „onze ingesufte vaders” in de Belgische jaren.

Plus sonat, quam valet.

Al is, gelet op de geestdrift voor zijn plan, waarvan hij op wel-sprekende wijze getuigenis aflegt, Schr.'s gemoedsstemming wel te verklaren, zoo mag toch een woord van protest tegen zijne voorstelling van de beweegredenen dergenen, die zijn plan onuitvoerbaar achten, niet achterwege blijven.

Eene dergelijke bestrijding van de meening van andersdenkenden is nimmer een bewijs van geloof in de kracht der eigen argumenten. Moesten wij de kracht van dat geloof bij de voorstanders van de wereldstrijdmacht, afleiden uit de hierbedoelde wijze van bestrijding, toegepast door hun woordvoerder, wij zouden van dat geloof waarlijk geen hoogen dunk krijgen!

Ontegenzeggelijk bestaat er kans, dat er onder de tegenstanders van het voorstel, om ons land in zake de wereldstrijdmacht het initiatief

te doen nemen, personen zullen worden aangetroffen, die van ieder, ook maar eenigszins actief optreden van Nederland naar buiten, afkeerig zijn, omdat wij, naar hunne meening, toch niets vermogen, zoodat het maar het veiligst en gemakkelijkst is, als Nederland zich zooveel mogelijk op den achtergrond houdt, en zoo lief en voorkomend mogelijk doet, zoodra de oogen op ons worden gericht. Van het rechtstreeksche egoïsme der voorstanders van „een suikerzoet en zwijgend Nederland” is geen heil te verwachten; een dergelijk egoïsme heeft in de 18^e eeuw ons vaderland in het verderf gestort. Waar de Heer VAN VOLLENHOVEN tegen dergelijke „slaphartigen” te velde trekt, sta ik beslist aan zijne zijde. Maar, hij verliest het juiste spoor, waar hij aan degenen, die zijne zienswijze over de „roeping van Holland” deelen, het monopolie van de ware vaderlandsliefde toekent. Want, de ware vaderlandsliefde, die er toe moet leiden Schr.'s plan te aanvaarden, wanneer men daarvan voor Nederland heil verwacht, zal omgekeerd de reden zijn, dat het plan wordt verworpen door een ieder, die „Holland liefheeft” en er van verzekerd is, dat de poging om het te verwezenlijken op een fiasco zou uitloopen,

Werd hierboven gewezen op de kans, dat onder de tegenstanders van het plan personen zullen worden aangetroffen wier motieven allerminst in ware vaderlandsliefde hun oorsprong vinden, die kans is voorzeker even groot ten aanzien van de voorstanders. Den bedoelden personen onder de voorstanders zal het denkbeeld van de wereldpolitiemacht alleen toelachen, omdat zij in de verwezenlijking ervan het middel meenen te zien, om Nederland te stellen onder internationaal protectoraat, gewaarborgd door eene krijgsmacht, zóó overweldigend groot, en zóó overmachtig op iederen denkbaren belager, dat wij ons contingent („minder kostbaar” dan ons tegenwoordige leger — zie blz. 9) er veilig kunnen bijvoegen. Voor dezulken ligt de waarde van het plan alleen in het zuiver egoïstisch zoeken naar bescherming van buiten, omdat zij twijfelen aan eigen kracht, of zelfs overtuigd zijn van eigen onmacht.

Schr. zelf geeft ons het recht deze veronderstelling te uiten. Hij zegt: „Reeds het meest dadelijke egoïsme moest ons overtuigen, dat de ééning betrouwbare bescherming voor Nederland die van de collectieve internationale gerechtigheid is, en de ééning ware defensiezorg voor Nederland die is, waarbij wij de internationale gerechtigheid helpen bewapenen. Door te spreken van een nationale strijdmacht en vestingbouw, die tegen het buitenland (tegen Duitschland! tegen Engeland!) ons gebied in Europa en ons koloniaal bezit zal weten te handhaven, bedotten wij niemand dan ons zelf. Of niet eens ons zelf” (blz. 22).

Op duidelijker en meer onomwonden wijze kon bezwaarlijk worden aangegeven, waarom voor Nederland het nemen van het initiatief in zake het organiseeren van eene wereldstrijdmacht, onder

meer, gewenscht wordt geacht. Op deze beschouwing ten aanzien van onze defensie kom ik nog terug. Hier zij er alleen op gewezen, dat, al wordt de vermeende weerloosheid van Nederland aangevoerd als eene bijkomstige zaak (om de aantrekkelijkheid van het denkbeeld voor ons volk nog te verhoogen), toch uit de aangehaalde woorden blijkt, dat daaraan een groot gewicht wordt gehecht.

Intusschen, voor Schr. staat de „bewapening van de internationale gerechtigheid” vooraan, hij gelooft vast aan de mogelijkheid daarvan en wil daarom Nederland de eer deelachtig doen worden, hiertoe den eersten stoot te hebben gegeven.¹⁾ Wij nemen gaarne aan, dat de meerderheid der voorstanders van zijn denkbeeld zich op grond van de zelfde overtuiging aan zijne zijde schaart.

Uit het onderstaande moge blijken, op welke gronden de in „De eendracht van het land” voor Holland aangewezen weg om „tot roem terug (te) kunnen keeren”... door mij een dwaalweg wordt geacht.

Het desideratum van Schr., voor zoover de naaste toekomst betreft, is gaandeweg ingekrompen.

Aanvankelijk werd het executeeren van door het arbitragehof gewezen vonnissen vooropgesteld bij het aangeven van de taak der wereldstrijdmacht, terwijl de handhaving van de neutraliteit daaraan werd gepaard (blzn. 15—17 en 38). Later echter, (blz. 80) wordt gezegd, dat indien in den tegenstand tegen de executie van gewezen vonnissen wordt volhard, men beter doet, de arbitrage *voorshands* te laten rusten, en de wereldstrijdmacht voorloopig alleen te bestemmen om, waar noodig, op te treden ten gunste der neutralen. Daaraan wordt nog toegevoegd: „Als dan ook de anti-utopisten” (n.l. zij, die overtuigd zijn van de onuitvoerbaarheid van het plan) „maar zoo inschikkelijk willen zijn om niet altijd... ook met die executie van arbitrale vonnissen te komen aandragen, alsof zij de eenige dan wel de voornaamste bestaansreden voor een wereldvloot en een wereldleger ware”. Wanneer men het eerste artikel („Roeping van Holland”) leest, zal men zien, dat Schr. zelf is komen aandragen met die executie, en ze zelfs op den voorgrond stelde, zonder dat daarbij werd te kennen gegeven, dat de executie van arbitrale vonnissen minder belangrijk werd geacht dan de bescherming der neutraliteit. Een formeel bezwaar, dat volgens sommigen zou bestaan tegen eene conventioneele poenale sanctie der arbitrale vonnissen, vinden wij als volgt aangegeven: „Executie van internationale arbitrale uitspraken...

1) Waar er op wordt gewezen, dat wij, als Nederland het initiatief neemt, „alle kracht moeten spannen om in 1915 een behoorlijk leger en een goede vloot te kunnen toonen en aanbieden”, kan gelukkig worden geconstateerd, dat wij, ook zonder *dien* prikkel, tegenwoordig met de ontwikkeling van onze weerkracht op den goeden weg zijn.

is diplomatiek gevaarlijk (de kabinetten immers zullen met pijnlijke verrassing uit zulk een voorstel voor het eerst van hun leven ontwaren, dat niet alle staten elkaars woord onder alle omstandigheden vertrouwen!)” Het valt te betwijfelen of hier op onpartijdige wijze de meening van andersdenkenden is weergegeven! Dit moge blijken uit hetgeen verder nog hieromtrent zal worden gezegd.

Ten aanzien van de internationale neutraliteitshandhaving wordt het navolgende aanbevolen:

„Het nederlandsche voorstel moet aanknoopen bij de reeds bestaande tractaten op de onzijdigheid; aantoonen, welke artikelen daarvan een volledige sanctie zonder voorbehoud moeten en kunnen krijgen; en een schema ontwerpen voor een allereerste begin met het vormen van een wereldwapening tot dit doel” (blz. 81); „Wij moeten voor een paar met zorg gekozen artikelen — de bovenbedoelde op de rechten der neutralen — bewerken, dat de generaliteit der staten een politiedwang-in-kiepm organiseere om die artikelen altoos en door elk te doen eerbiedigen” (blz. 83).

Van het boven bedoelde formeele bezwaar kan hierbij in elk geval geen sprake zijn.

In de beide neutraliteitsverdragen van 1907 toch, is de mogelijkheid reeds voorzien, dat de onzijdigheid van een Staat wordt geschonden en dus het krachtdadig handhaven van de verdragsbepalingen noodig is. (Artt. 5 en 10 van het Land- en Artt. 3, 9 en 25 van het Zee-onzijdigheidsverdrag.) Het uitbreiden van den conventioneel erkenden, zuiver nationalen, materieelen dwang, tot een internationalen dwang door middel van eene wereldstrijdmacht, is in dit redeverband slechts eene quaestie, van gradueelen, niet eene van principiëelen aard.

Maar, ook *alleen* in dit redeverband.

Beschouwt men deze quaestie van een meer algemeen standpunt, dan dringt zich de vraag terstond aan ons op: is, afgescheiden van de reden, waarvoor het mocht worden ingesteld, het plaatsen van een met materieele macht bekleed orgaan boven de souvereine Staten mogelijk?

Met deze vraag houdt verband de tegenstelling tusschen de leer van de staatssovereiniteit en die van de rechtssovereiniteit. Met andere woorden: gaat *alle* recht uit van den Staat, of bestaat er recht *onafhankelijk* van den Staat, waaraan deze zich moet onderwerpen? Ik duid hier slechts de tegenstelling aan en kan op deze quaestie niet ingaan. In het 1ste deel van mijn werk: „Oorlogsstaatkunde en oorlogsregelen” heb ik uiteengezet, waarom m.i. van een recht, dat onafhankelijk van den Staat zou bestaan, geen sprake kan zijn. Men kan de leer der staatssovereiniteit zijn toegedaan en toch het bestaan aannemen van een volkenrecht, dat de Staten *vrijmachtig* in acht nemen. Naar mijne meening echter, is recht onbestaanbaar zonder materieelen dwang. Maar degenen, die de staatssovereiniteit aannemen achten in elk geval een boven den Staat gesteld, met materieele dwangmiddelen toegerust gezag onbestaanbaar.

Voor den Heer VAN VOLLENHOVEN is de bewering, dat de souvereiniteit absoluut onverenigbaar is met onderwerping aan eene met materiele dwingkracht toegeruste oppermacht, slechts eene frase, berustende op eene „inktkokerdefinitie van de souvereiniteit der staten”. Om de mogelijkheid van zulk eene oppermacht aan te toonen, beroept hij zich op de „vergelijkende rechtshistorie”, namelijk op de ontwikkeling van het Recht, met name in ons vaderland. Hij herinnert aan het fnuiken van de willekeur der edelen door den landsheer en door de onder dien landsheer staande gewestelijke besturen; ook wijst hij op de kenteekenen van een begin der centralisatie van gezag in de republiek der geünieerde provinciën.

Alvorens op deze quaestie nader in te gaan, moet ik hier, om te voorkomen, dat mij zou worden verweten, een strijd tegen windmolens te voeren, de navolgende opmerking inlasschen. Men zou mij n.l. kunnen tegenwerpen, dat, nu Schr. voor de taak van de wereldstrijdmacht voorloopig nog slechts alleen vasthoudt aan de neutraliteitshandhaving, alle beschouwingen omtrent eene op dwingkracht berustende „Statengemeenschap”, bij eene bestrijding van het plan achterwege moeten blijven. Het hiervóór aangehaalde uit zijn betoog, waarin hij zijnen bestrijders verwijt, altijd maar te „komen aandragen” met de executie van arbitrale vonnissen, bevat reeds eene niet onduidelijke vingerwijzing in dien zin! ¹⁾

Toch zou de bovenbedoelde tegenwerping beslist niet juist zijn.

De toestand, die het einddoel is van het streven, wordt, als volgt, geformuleerd (blzn. 9 en 10): „stelt men naast een internationalen rechter, die de geschreven of ongeschreven regels van het internationale *en verdere*” (ik cursiveer) „recht altijd en overal handhaaft met het woord, nu ook een wereldstrijdmacht die, als instrument of onder het oog van dien rechter, recht en rust handhaaft met de daad, dan zullen de groote zoogoed als de kleine staten hun nationale wapeningen geleidelijk opgeven; dan ontstaat een waarborg, voor de groote staten even afdoende doch minder kostbaar, voor de kleine staten veel meer afdoende en toch ook minder kostbaar; dan vervalt meteen het gevaar dat de wereld altoos blijft bedreigen zoolang een der staten een Vreesniemand is; dan eerst heeft de wereldvrede zijn fundament.” „Zoo verlangen ook de enthousiasten niets anders van 1915 dan een muisje, — maar een muisje dat mettertijd den berg zal baren” (blz. 77).

Het stellen van eene rechtbank, bekleed met executieve macht (zij het ook voor één bepaald doel), boven de Staten, zou eene

¹⁾ Nog duidelijker is de volgende ontboezeming:

„Waarom is die zegepraal op de enthousiasten altijd zoo gemakkelijk? Omdat men van hun wenschen een spotbeeld teekent. Wat willen zij voor 1915? Niet dat men de wereldorganisatie *dan al*” (ik cursiveer) „in draf of in galop kan zien gaan; niet eens dat ze in den zadel zal zitten; men verlangt niets anders dan een stijgbeugel” (blz. 77).

eerste schrede zijn op den weg van de ontwikkeling der bovenbedoelde statengemeenschap. Door het geheele betoog van Schr. loopt die gedachte als een roode draad. Ce n'est que le premier pas qui coûte; als wij maar eenmaal over die *principieele* quaestie heen zijn, dan zal, langzaam en geleidelijk, de verdere ontwikkeling wel volgen. Zonder die grondgedachte zou het denkbeeld van de wereldstrijdmacht iederen achtergrond missen. Zonder die grondgedachte zouden ook de beschouwingen over het opgroeien van eene nieuwe rechtsgemeenschap boven bestaande rechtsgemeenschappen, waarvoor „een macht om te dwingen vereischte is” in Schr.'s betoog geen zin hebben.

Het is dan ook uit dien hoofde, dat deze beschouwingen, waarin de kern van het geheele voorstel is gelegen, bij eene beoordeeling van dat voorstel aan een onderzoek moeten worden onderworpen.

Alles nu, wat door Schr. wordt gezegd over hetgeen de historie leert omtrent het opgroeien van een nieuwe rechtsgemeenschap boven bestaande rechtsgemeenschappen, heeft betrekking op de ontwikkeling van het Recht *in* den Staat, en niet op het z.g. volkenrecht.

Omtrent de centralisatie van de staatsmacht kan in een kort bestek geen, zelfs eenigszins volledig, overzicht worden gegeven. Alleen het navolgende zij hier aangestipt.

Die centralisatie is in de geschiedenis herhaaldelijk onderbroken, niet alleen door periodes van stilstand, maar zelfs door tijdperken van decentralisatie. Dit laatste verschijnsel deed zich steeds vroeger of later voor, als de centralisatie te ver was gegaan, doordien een Staat, door verovering of ten gevolge van dynastieke belangen, een uitgebreider gebied onder zijne heerschappij had gebracht, dan waarachtige gemeenschap van belangen voor eene staatkundige vereeniging had bestemd. Alsdan moest de centrale macht, om zich te kunnen handhaven, in onderdrukking ontaarden, dan wel, om althans in naam te blijven bestaan, steeds meer de teugels vieren. Daaruit ontstond scheuring, gevolgd door zelfstandige ontwikkeling der vroeger vereenigde deelen, somtijds (zooals b.v. op het Balkanschiereiland) langs de etappe der suzeriniteit.

In een zuiver nationalen Staat ontstond decentralisatie in al die gevallen, waarin het centrale gezag (ten gevolge van verschillende oorzaken) verslapte, en de bestuurders van de onderdeelen des Rijks zich meer en meer van dat gezag onafhankelijk hadden weten te maken (zelfs weder, op hunne beurt, de edelen tegenover die bestuurders). Op den duur kon deze decentralisatie onder volken van eene en de zelfde nationaliteit niet aanhouden: het gezag centraliseerde zich gaandeweg opnieuw. Al naar gelang van de wijze, waarop zulks geschiedde — namelijk door het krachtig ingrijpen van den Vorst (LODEWIJK XI in Frankrijk, HENDRIK VII in Engeland) dan wel door het zich aanvankelijk (vrijwillig of gedwongen) aaneensluiten van de uit nationale kleinstaterij geboren veelheid tot een statenbond,

als voorlooper van den eenheids- of den bondstaat (Nederland, Duitschland) — had het vereenigingsproces een sneller of langzamer verloop.

Waar de nationale kleinstaterij zich niet hooger wist te verheffen dan tot een statenbond (Amphyctionenverbond, met eindeloozen strijd om de hegemonie) of zelfs niet eens zulk een bond vermocht tot stand te brengen (Italië), geschiedde de centralisatie ten gevolge van geweldadig ingrijpen van buiten (ALEXANDER DEN GROOTE, NAPOLEON I). De ijzeren kroon der Lombarden, waarmede de Fransche keizer zich den 26sten Mei 1805 te Milaan tooide, droeg de woorden: *Rex totius Italiae*. Die woorden waren echter toen nog niet ten volle bewaarheid. Doch, al was het nationale vereenigingsproces nog niet voltooid, het *moest* zich op den duur verder ontwikkelen. Wat was de oorzaak, dat het in 1815 opnieuw verbrokkelde land, ten slotte toch in den eenheidsstaat van thans werd omgezet, zij het dan ook ten deele met vreemde hulp (NAPOLEON III)? Wat anders dan het meer en meer ontwaakte gevoel van eenheid van nationaliteit, dat tegelijk met de onderlinge aantrekking, het besef te weeg bracht, dat uit vereenigd optreden, verhoogde kracht en vermeerderde zelfstandigheid naar buiten zouden voortvloeien.

Want, de geschiedenis leert het: hoe krachtiger nationale zin, des te levendiger besef van onafhankelijkheid, des te sterker de afkeer van vreemde inmenging in eigen zaken.

Alle uit meerdere nationaliteiten samengestelde Staten lijden, ten gevolge van middelpuntvliedende krachten, aan innerlijke zwakte, vooral wanneer niet in zulk een Staat eene bepaalde nationaliteit een beslist overwicht heeft. Om daarvan overtuigd te worden, behoeft men slechts een blik te slaan op sommige Europeesche Staten. Zelfs daar waar, zooals in Zwitserland, de bevolking door langdurige vereeniging eene geprononceerde, zelfstandige nationaliteit heeft verkregen, zullen toch de oorspronkelijke nationale verschillen nooit geheel worden uitgewischt, iets wat onder sommige omstandigheden (zooals onlangs bij de stemming over de St. Gothard-spoorweg-overeenkomst) duidelijk blijkt. En, wanneer een volk van bepaalde nationaliteit, door verovering of andere oorzaken, als minderheid onder een vreemd staatsgezag is gebracht, zal het die staatkundige vereeniging als een drukkenden last blijven gevoelen en zelfs, zoodra de spanning te sterk wordt, zich trachten te bevrijden, zooals onze voorouders met schitterend gevolg hebben gedaan in den Tachtig-jarigen Oorlog.

In weerwil van het zich steeds meer uitbreidende internationale verkeer, heeft er geen assimilatie van de verschillende nationaliteiten plaats; ja zelfs is van eenigerlei beweging, hoe langzaam dan ook, in de richting van de vereeniging der Staten tot een onder centraal gezag geplaatste gemeenschap, niets hoegenaamd te bespeuren. Dit acht ik niet alleen eene natuurlijke, maar tevens eene gelukkige omstandigheid, omdat niet slechts de wedstrijd der individuën,

maar ook die der Staten, verhoogde energie en levenskracht ten gevolge heeft. Dat aan dien wedstrijd der Staten schaduwzijden zijn verbonden, spreekt vanzelf; licht gaat nu eenmaal gepaard met schaduw... behalve in de ledige ruimte.

Maar ook hij, die de nadeelen van den, door geen hooger gezag in bepaalde banen geleiden wedijver der Staten, grooter acht dan de voordeelen, zal toch de *werkelijkheid* niet kunnen wegredeeneren, die ons doet zien, dat de zeer besliste nationale verscheidenheid der verschillende volken van dien wedstrijd der Staten den grondslag vormt, terwijl van eenigerlei vermindering dier verscheidenheid niets valt waar te nemen.

Bij het lezen van Schr.'s beschouwing (blzn. 19 en 20) over de beweerde beweging van 1800 tot $\pm$ 1860 „naar de vorming van wat men wel een „volkenstaat” van Europa noemde”, kwamen mij onwillekeurig de navolgende woorden van JORISSEN voor den geest: „Broederschap der staten, solidariteit van belangen zijn phrasen die met geen bepaalde opvatting van het wezen van den staat samenhangen... De geschiedenis heeft het bewezen. Met een beroep op dergelijke phrasen heeft de eerste Fransche republiek den oorlog aan Europa verklaard; met een beroep op dergelijke phrasen de Heilige Alliantie Europa's vrijheid geketend”.¹⁾

Ook in deze woorden ligt overdrijving. Al zijn de Staten egoïsten, al *moeten* zij het zijn (hoe paradoxaal zulks ook moge klinken) om aan hunne roeping te voldoen, zij werken samen in het behartigen van algemeene belangen en in het stellen van noodzakelijke internationale verkeersregelen. Maar dit neemt niet weg, dat alle beschouwingen, gegrond op eene „rechtsgemeenschap der Staten, met hetgeen wij waarnemen in flagranten strijd zijn.

Alle verschijnselen van eeuwen her tot op onzen tijd (en vooral de laatstbedoelde!) wijzen er op, dat de zelfde middelpuntzoekende krachten, die samenvoegen, wat samenhoort, die den bodem voor de ontwikkeling van het Recht in iederen Staat voortdurend vruchtbaarder maken, tevens uiteenhouden, wat zich niet voor eene rechtsgemeenschap leent. Voor zoover in de details daarin wijziging wordt gebracht, is dit niet het gevolg van Recht maar alleen van macht. Evenwel, eene dergelijke machtsuiting heeft, zooals wij zagen, hare grenzen.²⁾

Een gedeelte eener natie heeft zich somtijds in staatkundigen zin van het overige afgescheiden. Dit geschiedde b.v. in 1866. Oostenrijk trad uit den Duitschen Bond, omdat het in den strijd om de hegemonie het onderspit had gedolven, waarbij zich ook de omstandigheid

1) Dr. THEOD. JORISSEN. „METTERNICH's opkomst”. (Historische studiën I.)

2) De quaestie van het koloniaal bezit (macht!) en de taak van den beschaafden Staat ten aanzien van op lageren trap van ontwikkeling staande rassen, wordt dezerzijds niet besproken.

deed gelden, dat de Duitsche kroonlanden van de Donaumonarchie met volken van geheel andere nationaliteit tot eene z.g. reële unie zijn vereenigd. In 1859, toen Oostenrijk (op „advies” van GORTSCHAKOW aan VON BEUST) niet door den Duitschen Bond werd gesteund, is het zuiver nationale karakter van dien bond ten overvloede proefondervindelijk bewezen. Want, al heeft na Solferino die bond, onder Pruisen's leiding, eene houding aangenomen, die het spoedig eindigen van den oorlog ten gevolge had, het was de vrees, dat de Duitsche nationale belangen werden bedreigd, die tot het aannemen van deze houding had geleid. Pruisen's optreden in Juli 1859 vormde het voorspel van den oorlog van 1870—'71, die, na het tusschenbedrijf van 1866, heeft gevoerd tot de Duitsche eenheid... zonder Oostenrijk-Hongarije. Ook in laatstgenoemden Staat wordt de waarheid bewezen van de stelling, dat staatkundige vereeniging van volken van verschillende nationaliteit een bron is van oneenigheid. Omtrent dit Rijk zegt RENÉ PINON terecht: „C'est la dynastie et la bureaucratie qui ont fait l'Empire”.¹⁾

Het zich afscheiden door de tegenwoordige Vereenigde Staten van Noord-Amerika van Engeland, en door de tegenwoordige Zuid-Amerikaansche Staten van Spanje (resp. van Portugal), was het gevolg van de omstandigheid, dat de volkplantingen in die landstreken, door geografische en andere invloeden, meer en meer wezenlijk van de bevolking in het moederland verschilden.

Het wereldverkeer wint gestadig in omvang, de commercieële aanraking der volken wordt steeds veelzijdiger, maar juist hierdoor wordt de internationale concurrentie vergroot, ten gevolge waarvan de nationaliteiten voortdurend scherper worden geaccentueerd. Aan een onlangs (Maart 1913) gehouden maaltijd van de vereenigde Kamers van Koophandel van Londen, wees de Duitsche gezant (LICHNOWSKY) er op, dat de diplomatie van den aanvang af zoo nauw met het handelsverkeer verbonden is geweest, dat feitelijk beide gelijktijdig zijn ontstaan, aangezien de economische oogmerken en de bescherming van handelsbelangen steeds den grootsten invloed op de ontwikkeling van de buitenlandsche staatkunde der groote Mogendheden hebben uitgeoefend.

Uit welbegrepen eigenbelang hebben de Staten onderling, in verband met de verhoogde eischen van het internationale verkeer, tal van verdragen gesloten, berustende op de goede trouw der contracteerende partijen, en niet minder op haar eigenbelang. Maar, er is geen enkel verschijnsel, dat er op wijst, dat de Staten, zelfs in de geringste mate, geneigd zouden zijn, de bepalingen van die verdragen te doen waarborgen door een boven hen gesteld, en met materieele dwingkracht toegerust gezag.

¹⁾ „L'Autriche et la guerre balkanique” (Revue des Deux Mondes 1 Février 1913).

Zij kunnen dit niet doen, omdat zij daarmee hunne souvereiniteit zouden prijs geven. Daarom is, zooals een Duitsch schrijver te recht opmerkt, het zoeken naar zulk een boven de Staten gesteld gezag even onvruchtbaar, als het zoeken naar de kwadratuur van den cirkel.

Waar reeds een zuiver nationalen statenbond eene bron bleek te zijn van twist en oorlog, welk beeld zou dan een wereldstatenbond ons bieden!

Op blzn. 11 en 12 worden degenen, die tegen de uitvoering van het wereldstrijdmacht-plan zijn gekant, verdeeld in twee groepen: zij, die deze uitvoering niet mogelijk- en zij, die haar niet wensche-lijk achten. De laatstbedoelden zijn de „vredesvriendinnen en -vrienden” à outrance. De eerstbedoelden worden voorgesteld als personen „die alles onmogelijk en onmannelijk zullen noemen wat maar zweemt naar internationale inschikkelijkheid, naar vrije onderwerping aan „phantastische” regels van algemeen belang”.¹⁾ Deze laatste voorstelling is onjuist. Het is mogelijk, dat onder de tegenstanders (hier genoemd „krachtmonomanen”, elders aangeduid als „slaphartigen”) personen worden aangetroffen, die op bovenvermel-den grond tegen het denkbeeld van eene wereldstrijdmacht zijn gekant; eene uiterste richting is er nu eenmaal ten opzichte van iedere zienswijze en het is denkbaar, ofschoon niet waarschijnlijk, dat het uiterste hier zóó ver gaat, als Schr. aangeeft. Maar, het getuigt niet van eene grondige overweging van de argumenten der tegenstanders, wanneer men met die *uiterste* richting hunne zienswijze typeert.

„Alles, wat maar zweemt naar internationale inschikkelijkheid, is onmogelijk en onmannelijk”! Is dat het motief dergenen, die het denkbeeld van eene wereldstrijdmacht niet voor verwezenlijking vatbaar achten? De diplomaten, die voor de oplossing van moeilijke problemen waren of zijn geplaatst, zullen voorzeker die meening niet zijn toegedaan! „Geven en nemen” is juist het kenmerk der diplomatieke actie. Heethoofden, zooals Schr. ze zich voorstelt, behooren gelukkig tot de hooge uitzonderingen, en het is zelfs, gelijk wij opmerkten, de vraag of zij tot zulke razernij zullen vervallen, als hun in de aangehaalde woorden wordt toegedicht. Maar al zullen de regeeringen ten aanzien van de buitenlandsche staatkunde het beginsel do ut des moeten toepassen, zij moeten er tevens rekening mede houden, dat er is eene grens voor de inschikkelijkheid, die niet straffeloos kan worden over-

1) De navolgende opmerking, wordt door Schr. aan de vermelding van deze zienswijze toegevoegd: „Allicht zullen met arbeid niet overladen officieren uit kleinere garnizoensplaatsen in Nederland zich daarbij scharen”. Het is niet a priori duidelijk, waarom speciaal voor officieren in kleine garnizoensplaatsen en wel in het bijzonder in die van ons land, het niet overladen zijn met arbeid (een zeer gewenschte toestand!) eene voor de hand liggende aanleiding zou zijn om zich aan de zijde der „krachtmonomanen” te scharen!

schreden en, dat het stellen van die grens door elk der betrokken partijen, juist het meest noodig is, wanneer de diplomatieke actie zich beweegt op een terrein, waarop van arbitrage geen sprake kan zijn.

De woorden, voorkomende in artikel 7 van het Prijzenhoftractaat: „à défaut d'autres stipulations... la Cour statue d'après les principes généraux du droit et de l'équité", zouden voor staatkundige conflicten, als de hierbedoelde, geheel waardeloos zijn. Want, bij dergelijke conflicten kan geen sprake zijn van rechtspleging. Men trachte eens een wetboek samen te stellen, geschikt om te worden toegepast in gevallen als b.v. de Marokko-krisis of de Balkan-quaestie!

De Staat *is* macht. Aan de vorming van die macht neemt het geheele volk deel. En, naarmate dit geschiedt met meer offervaardigheid en nationalen zin, naar die zelfde mate wordt de economische ontwikkeling bevorderd, die omgekeerd voor de machtsvorming de materiele middelen biedt.

De feiten spreken in dit opzicht op duidelijke en overtuigende wijze. De geheele geschiedenis van het mensdome getuigt er van, dat, willen de Staten niet achteruitgaan, de ontwikkeling van hunne militaire kracht verband moet houden met hun wasdom in economischen zin.

De 18^e eeuw heeft het ons volk geleerd, welke de gevolgen zijn van eene kruidenierspolitiek, uitvloeisel van het dadelijk egoïsme der individuën, dat ieder flink en eervol optreden van den Staat tegenwerkte en slechts bedacht deed zijn op het verkrijgen of behouden van hooge staatsbetrekkingen of het rustig bezit en het zooveel mogelijk vermeerderen van rijkdom, wat allicht door staatkundige verwickelingen zou kunnen worden belemmerd. Onder die omstandigheden geraakte onze krijgsmacht in verval, en ging ons vaderland, in weerwil van zijn rijkdom, zijn ondergang te gemoet.

Bij ieder levensvatbaar volk vormt de ontwikkeling der strijdkrachten de inductiestroom, die, opgewekt en bevorderd door de economische ontwikkeling, omgekeerd ook deze laatste versterkt. En de drijfkracht, waaraan die stroomen hun aanzijn hebben te danken, is geene andere dan die, welke door het volk zelf wordt ontwikkeld.

Duitschland versterkt tot tweemaal toe binnen den tijd van twee jaren zijn toch reeds reusachtig leger, telkens met $\pm$ 100.000 man op vredesvoet, en gaat inmiddels voort met het op stapel zetten van slagschip na slagschip. In drie jaren tijds zullen voor de laatste uitbreiding van het leger 1,3 milliard Mark moeten worden uitgegeven, boven het bedrag van bijna twee milliard, dat reeds thans jaarlijks aan de nationale verdediging wordt besteed. Frankrijk volgt telkenmale Duitschland's voorbeeld door rustelooze versterking van zijn weermiddelen, en alle andere Europeesche Staten zijn ijverig bezig om hunne legers en vloten uit te breiden (nu onlangs ook weder Oostenrijk). Terstond nadat de Engelsche regeering had medegedeeld,

dat er eene verblijdende toenadering tot Duitschland valt waar te nemen, verklaarde zij tevens, dat in het tempo der Britsche bewapening voorloopig geene verandering kan worden gebracht; naar aanleiding van haar voorstel om vijf dreadnoughts te bouwen, wordt haar daarop in het parlement verweten, dat dit tempo te langzaam is! De jaarlijksche Engelsche marinebegrooting klom in 9 jaar tijds met 116 millioen gulden (de Duitsche, in het zelfde tijdsverloop, met 142 millioen). De som der marinebegrootingen der acht groote Mogendheden was voor 1912 $\pm$ 700 millioen gulden meer dan voor 1903. (n.l. 1,8 milliard tegen 1,1 milliard). ¹⁾

De krijgstoerusting is ontzaglijk. En toch, in den wedloop tusschen militaire lasten en productieven arbeid, blijft deze laatste steeds vèr vóór. De economische toestand geeft allermint reden tot zorg. De arbeid ontwikkelt zich naar de behoeften en de productiekracht van de aarde is nog tot in lengte van tijd alleen afhankelijk van de intensiteit van den arbeid.

Gaan de archi-militaire Staten Duitschland, Frankrijk en Engeland economisch achteruit? Geenszins; integendeel!

Neem b.v. Duitschland, waarvan de militaire lasten in den laatsten tijd het meest zijn verzwaaard, en dat in 1871 van deze drie landen verreweg het minst welvarend was. Het nationale vermogen, thans reeds geschat op 300 milliard Mark, neemt jaarlijks toe met 4 milliard. Het percentage der bevolking, dat aan de inkomstenbelasting bijdraagt, is in 20 jaren verdubbeld. Een bedrag van $\pm$ 17 milliard is ingelegd op de spaarbanken. Alleen de Aktien-Gesellschaften gaven in één jaar (1911) eene winst van 1636 millioen Mark op een totaal-kapitaal van $14\frac{1}{4}$ milliard.

Bij de behandeling der Wehrvorlage in den Deutschen Rijksdag zeide VON BETHMANN-HOLLWEG onlangs: „In Rusland heeft eene verbazingwekkende economische ontwikkeling plaats, ²⁾ waarmede samengaat eene reorganisatie van het leger, zooals Rusland nog nooit heeft gekend”. Ieder, die geen vreemdelling is in de militaire literatuur, zal moeten erkennen, dat in de door mij gecursiveerde woorden van den Rijkskanselier geenerlei overdrijving ligt opgesloten.

Engeland besteedt thans per jaar 240 millioen gulden voor sociale doeleinden, en toch is in 50 jaar tijds de staatsschuld per hoofd van de bevolking met de helft verminderd. Het overgespaarde vermogen

¹⁾ Voorloopig schijnt de vermeerdering van de uitgaven voor de vloot in Duitschland te zijn tot staan gekomen. In verband met de reusachtige versterking van het D. leger, zou de oorzaak van de niet-versnelling van het tempo in den vlootbouw voor de hand liggen. Den 26sten Maart zinspeelde CHURCHILL op de mogelijkheid om door onderling overleg te komen tot eene beperking in den vlootbouw, ten aanzien waarvan de Deutsche Rijkskanselier, niet ten onrechte, voorloopig de noodige reserve in acht nam.

²⁾ Zie het artikel „Les Etats banquiers” (Revue des Deux Mondes, 1 Mars 1913), met name blz. 177.

neemt steeds toe. Over een vermogen van meer dan een milliard gulden werd in 1912 successierecht betaald. Iedere stuiver, waarmee de inkomstenbelasting wordt verhoogd, brengt 36 miljoen gulden meer in de schatkist (voor $\pm$ 50 jaren slechts ongeveer een vierde van dit bedrag).

Gaat Nederland economisch achteruit, terwijl het thans ongeveer het dubbele uitgeeft voor leger en vloot, van hetgeen daaraan werd besteed een 35-tal jaren her? Men leze „Bloei van Holland”.

De steeds klimmende cijfers van het handelsverkeer wijzen op bloei en vooruitgang. De Engelsche koopvaardijvloot klom van 1900 tot 1910 met 9 miljoen tonnen-deplacement, de Duitsche met bijna 3 miljoen, enz., totaal, voor de voornaamste zeevarende volken, eene vermeerdering met 17.345.000 ton in tien jaren tijds (46.320.000 tegen 28.975.000). In twee jaar tijds is de katoennijverheid aanzienlijk vooruitgegaan. Telde men in 1910 over de geheele wereld 105.631.000 spinnen, dat aantal bedroeg in 1912: 140.996.000. Waarlijk, het gejammer over de „ondraaglijke” militaire lasten maakt alleen indruk op degenen, die zich bepalen tot eene eenzijdige beschouwing der oorlogs- en marinebudgetten. Uit den aard der zaak is er ook ten aanzien van de opoffering, die een volk zich voor zijne weermiddelen kan getroosten, zonder in economischen zin achteruit te gaan, eene grens. Maar de verschijnselen wijzen op voortdurende economische ontwikkeling. Trouwens de Staten zullen uit eigenbelang de bedoelde grens niet uit het oog verliezen. Niet onder cijfers te brengen is de waarde van de fysieke en intellectuele opvoeding, die aan de onder de wapenen zijnde dienstplichtigen wordt gegeven, en die hun arbeidsvermogen vergroot. Ook verzuime men niet in rekening te brengen de moreele kracht, die uitgaat van den dienst voor het vaderland, welke helaas, door velen niet naar waarde wordt geschat.

De Staten vormen belangen- en machtsferen. De onderlinge concurrentie der volken drijft tot arbeid, staalt de krachten. Hoe krachtiger een volk zich gevoelt, des te meer wordt zijn ondernemingsgeest geprikkeld, omdat het zich gerugsteund weet, overal waar zijn belangen mochten worden bedreigd. En daarom zullen de Staten hunne macht schragen en ontwikkelen in overeenstemming met hunne politieke beteekenis en hunne economische kracht. In dit licht beschouwd, zijn de militaire lasten zelfs productief voor den Staat; niet alleen, omdat zij een krachtigen prikkel vormen voor intensieven arbeid, maar ook omdat de macht van den Staat een vereischte is voor de nadrukkelijke behartiging der belangen van het volk naar buiten; belangen, die omvangrijker en veelzijdiger zijn, naarmate de invloed, dien het volk op de wereldmarkt uitoefent, grooter is.

Is hiermede niet gezegd, dat de kleine Staten geen reden van bestaan meer hebben, zooals wel eens is beweerd? Geenszins.

Wanneer men, sprekende over de verdediging van een klein land,

daarbij op het oog heeft een oorlog, waarin eene der groote Mogendheden zich met haar volle kracht op dit land werpt, met het doel dat land bij zijn gebied in te lijven, moet men wel komen tot voor zulk een klein land ontmoedigende gevolgtrekkingen. Evenwel, in Europa bezit geen enkel machtig Rijk eene zoodanige overheerschende macht, dat het *alles* zou kunnen doen, wat het zou willen. Men wijze ons één land in ons werelddeel aan, dat, sedert NAPOLEON's val, een dergelijk lot onderging, behalve die staatjes, waarvan de annexatie door een ander land, slechts een onderdeel vormde van een *nationaal* vereenigingsproces. Het eenige geval van een geïsoleerden oorlog van een klein land tegen machtige Staten, was die van 1864. Maar in dezen oorlog ging het geenszins om de onafhankelijkheid van dat kleine land. Deze krijg was eene... bondsexecutie van het, ten aanzien van Holstein en Lauenburg tot den Duitschen Bond in verbinding staande Denemarken, en vormde eene episode uit het Duitsche nationale vereenigingsproces. Dat ook Sleeswijk in dat proces werd betrokken, was het gevolg van de omstandigheid, dat na 1848 eene machtige partij aldaar aansluiting aan het „stamverwante" Duitschland (zij het dan ook niet: inlijving bij Pruisen) wenschte, terwijl, vooral na Idstedt, de betrekkingen van Sleeswijk tot Denemarken zich niet bepaald door bijzondere hartelijkheid kenmerkten.

In het evenwichtstoestel, ontstaan door den onderlingen naijver der groote Mogendheden, is voor de kleine Staten voldoende ruimte, ja, men kan zeggen, dat zij er een gewenscht onderdeel van vormen. Onder ééne voorwaarde echter, n.l. deze, dat zij hunne weerkracht ontwikkelen in overeenstemming met hunne economische en geografische beteekenis, en zij den vasten wil bezitten, zich met alle krachten te verzetten tegen elke aanranding van hunne onafhankelijkheid. Want, erkend moet worden, dat in tijdperken van algemeene politieke spanning, zich omstandigheden kunnen voordoen, waarin een kleine Staat zich genoodzaakt zou zien, tot handhaving van zijne souvereiniteit geweld met geweld te keeren. Het is echter slechts de vraag, welke eischen men aan de weermiddelen stelt ten aanzien van de verdediging des lands. Verlangt men de zekerheid, dat onder alle denkbare omstandigheden eene overweldiging is buitengesloten, dan stelt men een onmogelijken eisch, waaraan geene weermiddelen, van welk land dan ook, kunnen voldoen. Maar vordert men, dat onder de meest waarschijnlijke gevallen de verdediging met succes zal kunnen worden gevoerd, dan kan daaraan ook door een kleinen Staat worden voldaan. Een zelfstandige, goed georganiseerde Staat, die onafhankelijk wil blijven, en daarvan getuigt door zich behoorlijk voor de verdediging voor te bereiden, zal, zoo hij mocht worden aangevallen en zijn wil omzet in eene grootsche daad, niet aan zijn lot worden overgelaten. Daarentegen zal de zwakkeling, die twijfelt aan eigen kracht, het politieke evenwicht verzwakken en op geen steun kunnen rekenen. En zelfs, al mocht een Staat onder een samenloop van ongunstige

omstandigheden, in een eervollen strijd roemvol te gronde gaan, wie, die zijn vaderland liefheeft, zou dit lot niet verkiezen boven een geminacht voortbestaan of een lafhartig bukken voor vreemd geweld?

Laten wij daarom de ridderlijke woorden, die door president STEIJN zijn geuit en ten volle bewaarheid, tot de onze maken: „Ik zeg U, met een vrij geweten en openlijk voor het volk: ik verlies liever de onafhankelijkheid des lands met eer, dan die te behouden door oneer of ontrouw”. Maar, laten wij tevens ervan overtuigd zijn, dat de beste waarborgen voor onze onafhankelijkheid zijn: eene krachtige weermacht, en bovenal de vaste wil ons tot het uiterste te verdedigen, zoodra wij mochten worden aangerand.

Wat onze voorouders in 1672, te midden van hoogst ongunstige omstandigheden, onder de geniale en bezielende leiding van WILLEM III hebben gewrocht, wij verrichten het, als de nood aan den man komt, opnieuw... als wij *willen*.

Het is echter een onbegonnen werk, te trachten die overtuiging ingang te doen vinden bij hen, die vooropstellen, dat wij alleen ons zelf bedotten, of zelfs niet eens onszelf, indien wij het hierbedoelde vertrouwen in onze weermiddelen stellen.

De Heer VAN VOLLENHOVEN kan van onze landsverdediging geen grondige studie hebben gemaakt, omdat hij de daartoe noodige gegevens mist. Aan zijne, niet van nationaal zelfvertrouwen getuigende, ontboezeming kan dan ook bezwaarlijk waarde worden toegekend, maar zij valt desniettemin te betreuren, omdat zij koren is op den molen dergenen wier „defensie-paragraaf” uitsluitend bestaat uit deze woorden:

Wij kunnen niets.

Inderdaad, wij zouden niets kunnen, van het oogenblik af, dat het gevoel van onmacht ten aanzien van onze defensie onder ons de overhand mocht verkrijgen. „Jeder Pessimismus lähmt”.¹⁾ Maar, Goddank, van zulk een toestand zijn wij ver verwijderd!

Tegenover het thema, door Schr. aan de hand gedaan voor een gebed van ieder, die „Holland liefheeft” (blz. 96), zou voorzeker met niet minder recht het navolgende kunnen worden gesteld: Wie Holland liefheeft, zal niet beter kunnen bidden, dan dat niet kleinmoedigheid en onkunde ten aanzien van onze nationale verdediging ons verlammen tot ziekelijk gewik en gecijfer en ons geloof in eigen kracht ondermijnen; en dat wij in de ure des gevaars, met bezieling alle krachten zullen inspannen voor de grootsche, verheven taak ons voortdurend voor oogen gehouden in ons koninklijke devies: Je maintiendrai.

Maar zelfs, al stond de zaak der landsverdediging voor ons zóó hopeloos, als Schr. haar voorstelt, wat zou dat veranderen aan den

¹⁾ VON JANSON, in zijne beschrijving over den slag bij Tsoeshima. (Beiheft Mil. Woch. 1913, blz. 82.)

feitelijken toestand, dat de Staten belangensferen zijn, en dat eene wereldpolitiemacht in strijd is met hun wezen?

Uit de onbestaanbaarheid van een boven de Staten gesteld gezag, en de erkenning, dat de onderlinge verhouding van soevereine Staten geene *rechts*verhouding kan zijn, mag echter allerminst de gevolgtrekking worden gemaakt, dat aan de regelen van het zoogenaamde volkenrecht geene waarde zou moeten worden toegekend. Die regelen hebben zoowel eene practische als eene zedelijke waarde. Zij zijn onmisbaar voor het internationale verkeer en berusten op de goede trouw der contracteerende partijen. Maar, men moet wel tot verkeerde gevolgtrekkingen komen, als men het verloop der groote internationaal-politieke quaesties tracht af te meten met de rechtsmaat! Schr. spreekt van het „hedendaagsche volkenrecht, met zijn misselijke schijnheiligheid — de groote rechten stuktrappend en op minieme tractaatsartikeltjes doodblijvend”. Mij dunkt, met die minieme tractaatsartikeltjes kan het wereldverkeer het toch vrij goed stellen. Evenwel, in weerwil van zijn diepe minachting voor het hedendaagsche volkenrecht, die uit zijne woorden spreekt, is hij toch voor de toekomst hoopvol gestemd. „Dit geslacht zal nog beleven dat het internationale gedrag der staten een ander wordt”, immers „de regeeringen zullen, of ze willen of niet, moeten gelooven aan een etische internationale politiek” en wel omdat zij daartoe zullen worden gedwongen door „het oproerig wordende geweten der volken” (blzn. 62 en 63).

Waar Schr. deze overtuiging is toegedaan, ligt de vraag voor de hand, waarom hij dan de met beslistheid voorspelde, ophanden zijnde hervorming van het volkenrecht niet aan de werking van de volksconscientie wenscht te zien overgelaten, doch het krasse dwangmiddel van de internationale wapenactie voorstaat?

Na in het voorafgaande te hebben aangegeven, waarom de Staten geen met materiele macht bekleed gezag boven zich kunnen erkennen, wil ik ten slotte nog uiteenzetten, dat, zelfs al ware *het verdrag* betreffende die wereldpolitiemacht tot stand gekomen, van een verzekerden dwang, voor de in dat verdrag bepaalde gevallen, geen sprake zou kunnen zijn.

De thans voorgestelde wereldstrijdmacht verschilt in één opzicht van die, welke in vroegere voorstellen van dien aard werden bedoeld (zie blz. 88). Waar vroeger werd in overweging gegeven, die macht ter beschikking te stellen van een Congres, samengesteld uit vertegenwoordigers der Staten, wordt thans voorgesteld haar te doen optreden, telkens wanneer dit wordt gelast door eene te vormen vaste rechtbank naast of in het Haagsche arbitragehof. De bezwaren tegen het plan worden door deze omstandigheid nog met één vermeerderd. Onderwerping aan de bevelen van een geheel van de Staten onafhankelijk gezag moet nog meer in strijd worden geacht met het wezen der soevereiniteit dan een optreden, in een concreet

geval, overeenkomstig een besluit, dat werd genomen door de vertegenwoordigers der Staten zelf.

Een oogenblik aangenomen, de rechtbank ware tot stand gekomen en het verdrag, waarbij de internationale strijdmacht was „vastgelegd”, eveneens. Die *internationale* strijdmacht zou dan niet bestaan, doch eerst moeten worden gevormd, zoodra de rechtbank haar optreden zou bevelen. Die strijdmacht nu, samen te stellen uit de *nationale* contingenten, ja, zoo noodig uit de geheele strijdmacht van elken Staat in het bijzonder (blz. 35), zou niet kunnen worden gevormd zonder de medewerking der soevereine Staten zelf. Hare vorming zou dus alleen afhankelijk zijn van den wil der Staten.

Indien men de stelling verkondigt, dat eene wereldstrijdmacht er komen zal en komen moet, dient men toch van de samenstelling eener zoodanige macht een, zij het dan ook slechts in grove lijnen geschetst, schema te geven en althans de mogelijkheid van die samenstelling aan te toonen. Men kan zich niet van de zaak afmaken door de bloote bewering, dat het denkbeeld moet worden doordacht en de uitvoering planmatig voorbereid” (blz. 26), „maar ongetwijfeld bereikbaar zal zijn” (blz. 35). Te minder kan men met deze nietszeggende algemeenheden volstaan, waar men zelf moet erkennen „dat de technische uitvoering lang niet gemakkelijk zal zijn”. (blz. 35) en de samenstelling „voor lastige vragen stellen zal” (blz. 24). Wat mij betreft, ik heb het denkbeeld ernstig overwogen en ben tot de vaste overtuiging gekomen, dat het plan te eenenmale onuitvoerbaar is. Dit is, wel is waar, geen bewijs, maar, op dengene, die het denkbeeld oppert, rust de taak om de uitvoerbaarheid ervan aan te toonen, en niet op mij, om te overtuigen, dat het onuitvoerbaar is.

Toch zullen de gronden, waarop mijne overtuiging rust, uit het navolgende blijken.

Wilde men de executie-strijdmacht inderdaad geheel losmaken van nationale invloeden, men zou haar *extra-nationaal* moeten maken, en haar zoodanig moeten disloqueeren, dat zij, als één geheel, aan iederen invloed van de onderscheidene regeeringen werd onttrokken.

Men zou b.v. kunnen trachten op het navolgende aan te sturen.

De Statengemeenschap koope in verschillende landen bepaalde gewesten voor de dislocatie van de extra-nationale strijdmacht te land en bepaalde havens voor de extra-nationale strijdmacht ter zee. Die landstreken en havens worden natuurlijk extra-nationaal verklaard. Over die gewesten en havens worden de contingenten der verschillende landen verdeeld volgens een vast schema en zoodanig, dat het grootst mogelijke evenwicht van krachten worde verkregen.

Alles is daar militair-extra-nationaal. Militaire reglementen, voorschriften en commando's worden in het esperanto gesteld. De maximum-getalsterkte der nationale strijdkrachten, die elke Staat als inwendig politiekorps mag op de been houden, wordt met nauwkeurigheid conventioneel vastgesteld; dit geldt ook voor de politie-

schepen in de territoriale zee. Buiten de territoriale zee mogen zich geene oorlogsschepen onder nationale vlag vertoonen. Voor de politie op de open zee zorgt de extra-nationale vloot. Politie-schepen van koloniale mogendheden en transportschepen met voor de koloniën bestemde troepen mogen slechts varen onder convooi van schepen van die vloot.

In ieder extra-nationaal gebied en in iedere extra-nationale haven wordt gevestigd eene delegatie van het extra-nationale centrale gezag, waarvan de hoofdzetel is gevestigd op een extra-nationaal eiland, om zodoende voor alle nationale invloeden gevrijwaard te zijn. De Staten „verbinden” zich (natuurlijk bij verdrag) de met groot verlot huiswaarts gezonden dienstplichtigen nimmer voor eenigen nationalen militairen dienst te bezigen. De koopsommen voor de extra-nationale landstreken en havens benevens de kosten van het extra-nationale centrale bestuur en zijne delegaties, alsmede van de extra-nationale strijdmacht worden over de verschillende Staten verdeeld. Maatstaf voor de verdeling „nader te overwegen”. Alle fabrieken van oorlogstuig en alle werven voor oorlogsschepen der extra-nationale krijgsmacht, worden gevestigd binnen het extra-nationale gebied, en zijn uitsluitend ter beschikking van het centrale gezag. Binnen het gebied van elken Staat mogen geen fabrieken en werven, als bovenbedoeld, bestaan, boven die welke voor de behoeften van het nationale politiekorps strikt noodig zijn.

Verder moeten de mobilisatie en concentratie van het extra-nationale leger en van de extra-nationale vloot tot in alle vereischte bijzonderheden zijn uitgewerkt.

Men zal het vorenstaande omtrent de extra-nationale wereldstrijdmacht een allerzonderlingst en geheel onuitvoerbaar plan noemen, en te recht. Maar de dwaasheid is het gevolg van de onmogelijkheid om eene wereldstrijdmacht, op hoedanige wijze dan ook, te vormen, anders dan op het eindeloos geduldige papier. Het denkbeeld van de extra-nationale strijdmacht gaat althans uit van den op zich zelf juiststen grondslag, dat de samenstellende deelen van eene politiemacht, gesteld boven de Staten, geene organen mogen zijn, die, in den volsten zin des woords, den Staten ten dienste staan. En zij zullen den Staten ten dienste staan, zoolang zij nationaal zijn; zij zullen nationaal zijn, zoolang zij niet extra-nationaal zijn gemaakt.

Op blz. 12 spreekt Schr. van „*één internationale strijdmacht met nationale ontwapening der volken*” (ik cursiveer). Doch, die internationaliteit onderstelt dan toch nationaliteit der samenstellende deelen, zoodat van eene nationale ontwapening in dat stelsel geen sprake kan zijn.

De internationale strijdmacht, zooals zij hier wordt aangeduid, vormt het toekomstbeeld. Voorloopig moet, volgens het voorstel, worden getracht daarmede een eerste begin te maken, en wel door het aansturen op de vorming van eene internationale vloot. De onmogelijkheid van de vorming van eene internationale politiemacht,

die, meer nog dan uit de bezwaren van militair-technischen aard, voortvloeit uit die van staatkundigen aard, zou zich echter reeds bij de pogingen tot vorming van de internationale vloot ten volle openbaren.

Schr. zegt: „Dat samenwerking van ver uiteenliggende vloten tot één wapenactie uitvoerbaar is”, (welke deskundige zou het in zijn hoofd krijgen dit te ontkennen?) „blijkt elken dag uit de coöperatieplannen van de britsche met een canadeesche, een australische, straks een zuidafrikaansche zelfstandige vloot” (blz. 84).¹⁾ De vraag zou kunnen worden gedaan, hoe uit plannen de uitvoerbaarheid van iets kan blijken?

Intusschen, men behoeft zich waarlijk niet te beroepen op plannen om op de mogelijkheid van eene dusdanige coöperatie te wijzen! Daartoe kan men zich beroepen op de krijgsgeschiedenis. Engeland dankt *zijne* grootheid aan de weldoordachte coöperatie van *zijne* vloten en *zijne* legers op de geheele wereld. Men bestudeere maar eens den oorlog van 1780 en volgende jaren, waarvan BERGBOHM te recht getuigt: »England schlug sich mit Riesenkräften gleichzeitig auf fünf Kriegstheatern in fast allen Welttheilen”.²⁾ Maar de coöperatie van de onderdeelen eener nationale weermacht, is iets geheel anders dan de samenwerking van de elementen eener uit de meest heterogene bestanddeelen samengevoegde wereldvloot! In het zelfde jaar 1780, waarin de verschillende onderdeelen der Britsche weermacht voor het gemeenschappelijk nationale doel over de geheele wereld coöpereerden, verrichtten de toch waarlijk niet ver uiteenliggende vloten der Mogendheden van den fameuzen »Bond der gewapende neutraliteit« absoluut niets, hoewel toch elk oogenblik haar optreden werd geboden . . . door de bepalingen van het verdrag!³⁾

Waar zich dat verschijnsel reeds voordeed ten aanzien van een beperkt aantal Staten, wat zou er dan komen van een wereldverdrag ter handhaving van neutraliteitsbepalingen!

Zoolang de wereldstrijdmacht niet *inderdaad* extra-nationaal werd gemaakt⁴⁾ en alle Staten niet tevens hunne geheele weermacht zouden hebben ontbonden, zou men door de desbetreffende conventie de quaestie van den souvereinen wil der Staten niet hebben opgelost,

1) Sedert 1910 kan, nog minder dan voorheen, worden gesproken van een *zelfstandig* deel der Britsche zeemacht. Zelfs de Canadeesche dreadnoughts worden gesteld onder de algemeene Britsche admiraliteit.

2) „Die bewaffnete Neutralität 1780—1783.”

3) Tegenover Schr.'s voorstelling van de motieven, die tot dien bond aanleiding gaven, stel ik mijne beschouwingen, voorkomende in »Onze Eeuw« 1904, blzn. 378—429. („De vrede van Amiens, wat er aan voorafging en op volgde”.)

4) De hierboven geschetste zou het nog *niet* geheel zijn, daar zij toch zou worden gerecruteerd uit onderdanen der Staten!

doch haar eenvoudig hebben verplaatst. Of nog erger! Men zou er zich verzekerd van kunnen houden, dat nimmer een verdrag ware gesloten, waarop in meerdere mate de woorden toepasselijk zouden zijn dat het „t papier niet waard is, waarop het geschreven staat”.

Voor den Heer VAN VOLLENHOVEN zijn de hierbedoelde bezwaren niet overwegend: de internationale strijdmacht moet zoodanig worden ingericht, dat zij, waar noodig, zal worden gebruikt en nooit zal kunnen worden misbruikt. Op hoedanige wijze zal dit dan kunnen worden bereikt? Ja, daarover vernemen wij niets anders dan, dat dit is: „een punt van hoofdbreken, maar zeker niet onoplosbaar” (bl. 37). Met die verzekering moeten wij het maar doen!

Doch, de voorsteller zelf geeft ons bij herhaling het antwoord op de vraag, wat van de prachtigste verdragsbeloften te verwachten is, zoodra de nakoming ervan, den betrokken Staten niet wenschelijk voorkomt. (Men denke ook aan de waarde, die wordt toegekend aan de collectieve garantie van de Belgische onzijdigheid, en vooral aan hetgeen de ervaring heeft geleerd ten aanzien van den hierboven vermelden bond der gewapende neutraliteit van 1780, die in 1800 werd vernieuwd, en die, in weerwil van de schoonste beloften, niets hoegenaamd heeft uitgericht.)

Maar welken waarborg heeft men dan, dat de Staten wel zouden voldoen aan de conventionele „bepaling”, dat zij hunne weermacht, bij opvordering, ter beschikking van het „centrale gezag” zullen stellen? Men ontkomt, bij ieder voorstel om eene wereldstrijdmacht te vormen, niet aan deze tegenstrijdigheid: men acht zulk een strijdmacht noodig, omdat men in de verdragen als zoodanig geen vertrouwen stelt (want anders ware het voorstel onzinnig) en de internationale strijdmacht zelf berust op niets anders, en kan op niets anders berusten dan op... een verdrag!

En het gaat hier waarlijk toch niet om de eene of andere kleinigheid! Het gaat hier om niets meer of minder, dan het beschikbaar stellen van eene executiemacht, die ingrijpt in een oorlog tusschen kolossen, als eene der oorlogvoerende partijen de neutraliteit van een of ander land mocht hebben geschonden! Want, wil het voorstel niet reeds dadelijk worden verlaagd tot eene caricatuur, dan zal men vóór alles het geval moeten onder de oogen zien, dat die strijdmacht zal moeten optreden tegen een of meer zeer machtige Staten, en wel, omdat dit geval, onder de mogelijke gevallen van gepremediteerde neutraliteitsschending niet alleen voor de actie der internationale strijdmacht het moeilijkste, maar tevens, omdat het verreweg het meest waarschijnlijke is. Indien men het hierbedoelde geval dus niet vóór alles overwoog, zou men zichzelf misleiden.

Welnu, juist gedurende een grooten Europeeschen oorlog, en vooral in een krijg, die — hetzij als onderdeel daarvan, hetzij uitsluitend — in West Europa wordt gevoerd, waarbij neutraliteitsschending volgens velen te vreezen, volgens sommigen zelfs te verwachten

is, zullen óf alle groote Mogendheden van ons werelddeel in den oorlog zijn betrokken, óf de daarin niet betrokken groote Mogendheden partijdige toeschouwers zijn. Daarvoor zal het staatkundig evenwicht wel zorgen! En daarom zou zulk een ingrijpen óf onuitvoerbaar zijn, óf eene uitbreiding aan den krijg geven, waarop in den volsten zin des woords de qualificatie: „een geneesmiddel erger dan de kwaal” toepasselijk zoude zijn.¹⁾

Zijn dan sommige menschen blind voor hetgeen de geschiedenis (niet het minst die van den tegenwoordigen tijd) ons leert? In den Balkan is een verwoede krijg uitgebroken.²⁾ De Europeesche groote Mogendheden waren „overeengekomen”, dat niet mocht worden getornd aan den *status quo* op het Balkanschiereiland, onder Europeesche voogdij gesteld... omdat de levensbelangen dier grootmachten aldaar op bedenkelijke wijze in botsing kwamen. De granaatkartetsen en geweerkogels der overwinnaars hebben echter dien beruchten, in den laatsten tijd verre van stabielen *status quo* (Bosnië: 1908!) weggevaagd, al heeft Turkije zich, niet zonder humor, op de „overeenkomst” der grootmogenden beroepen! *Inter arma silent pacta*.

Toch zal de onbaatzuchtige voogdijraad, eerlang zijne taak hervatten, zoodra de bemiddeling door de verschillende partijen wordt aanvaard, na „zachte” pressie op eene der partijen uitgeoefend, toen hare houding al te gevaarlijk werd voor den Europeeschen vrede. En daarna zal dan alweder een *status quo* (*post bellum!*) worden vastgesteld.

De Balkanquaestie omvat voorwaar meer, dan de levensbelangen der Balkanstaten, zij betreft in menig opzicht ook die van de groote Europeesche Mogendheden, hetzij direct of indirect, en de te Londen onderling beraadslagende diplomaten, aan wie niet alleen de oogenblikkelijke staatsbelangen zijn toevertrouwd, doch die ook onafgebroken het oog gevestigd moeten houden op de toekomst van hun volk, hebben voorzeker eene verre van gemakkelijke taak te vervullen. En, indien tot nog toe, in weerwil van de onderling lijnrecht in strijd zijnde belangen, de vrede tusschen de groote Europeesche Mogendheden is kunnen worden bewaard, het zal zijn, omdat elk harer „een be hoorlijk leger en goede vloot kan toonen” en desvereischt aan hare bondgenooten heeft kunnen „aanbieden”. Hoe krachtiger de elkander wederzijds in evenwicht houdende wapeningen zijn, des te

1) Ten einde niet te uitvoerig te worden, verwijs ik hier naar mijne beschouwingen dienaangaande, voorkomende in mijn opstel „Volkenrechtelijke homoeopathie”. („De Tijdspiegel”, Mei 1912.)

2) De voorstanders van den vrede tot elken prijs hebben natuurlijk over het uitbreken van dien oorlog bedenkelijk het hoofd geschud. Zij, die de ware beteekenis van den oorlog in het leven der volken begrijpen, hebben daaraan niet medegedaan, zelfs al zijn zij niet blind voor de schaduwzijde van iederen krijg.

grooter is de kans, dat de vrede tot het uiterste zal worden gehandhaafd. En dit is toch wel eene zeer groote opoffering waard.

Vermoedelijk zullen er niet-verantwoordelijke personen zijn, die naar aanleiding van de Balkankrisis gewagen van de „onmacht van Europa”, de „onverzoenlijkheid van krachtmonomanen”, enz., en die geneigd zijn den Europeeschen diplomaten een brevet van onvermogen te geven! Anderen zullen, wel is waar, een dergelijken toestand, zooals die welke zich thans voordoet, voor het tegenwoordige nog onvermijdelijk achten, doch droomen van eene geleidelijke hervorming van het volkenrecht, waarbij wordt aangestuurd op eene statengemeenschap, staande onder eene centrale rechtbank, bekleed met executieve macht, welke dergelijke quaestiën . . . oplost!

De bondgenootschappelijke groepeerings der Europeesche Mogendheden vormt reeds op zichzelf het proefondervindelijk bewijs voor de stelling, dat wij verder dan ooit van zulk eene statengemeenschap verwijderd zijn. Die groepeerings zou daarenboven, een oogenblik aangenomen eene wereldstrijdmacht ware bij verdrag „vastgesteld”, haar optreden absoluut onmogelijk maken, *vooral* wanneer dit optreden noodig zou worden geacht ter handhaving van de eene of andere neutraliteitsbepaling. Aan eene poging tot bedoeld optreden zou het ernstige gevaar verbonden zijn, dat de vrede zou worden verbroken, of de reeds bestaande oorlog zou worden uitgebreid.

Daarom zouden zij, die de tijden wel rijp achten om een begin te maken met de organisatie van die wereldstrijdmacht, vóór alles de middelen dienen aan te geven, die moeten worden aangewend om te geraken tot de ontbinding van Drievoudig Verbond en Drievoudige Entente, en om de vorming van dergelijke bondgenootschappen, die geheel onvereinigbaar zijn met eene Staten-generaliteit, voor de toekomst te beletten.

Wellicht achten sommigen zelfs het aanhangig maken van *die* quaestie in de internationale voorbereidingscommissie der derde Vredesconferentie, voor de Nederlandsche diplomatie eene loonende taak!

Uit het voorafgaande zal zijn gebleken, op welke gronden door mij het in „De eendracht van het land” aangegeven denkbeeld onuitvoerbaar wordt geacht.

De Heer VAN VOLLENHOVEN heeft een vuurpijl doen opgaan, die algemeen de aandacht trok, maar hij stelde geen baak, die ons de richting aanwijst, waarop wij met vertrouwen kunnen aansturen.

H. L. VAN OORDT.

De samenwerking van Infanterie en Infanterie-mitrailleurs bij den Aanval.

DOOR

VAN SLOBBE,

Eerste-Luit. der Infanterie, Commandt. mitrailleurpeloton 6 R. I.

(Vervolg van blz. 283.)

Kapt. HASSELBACH zegt in zijn meer aangehaald werk:

Blz. 171. „Zorg in elk geval dat ge over een voldoende mitrailleurkracht beschikt voor het beslissende gevecht op de kleine afstanden; m.a.w. stel hen niet zoodanig bloot dat zij reeds voor dien tijd een groot deel van hun gevechtskracht aan personeel en munitie hebben ingeboet, maar ook, zorg dat zij zóó ruim van personeel voorzien zijn dat zij een stootje kunnen verdragen en dat eene geregelde munitie-aanvulling zelfs bij een langdurig voortgezet vuur, verzekerd is; want het zwaartepunt van het tactisch gebruik van mitrailleurs ligt op de kleine afstanden. Wanneer alles ontbonden is, wanneer alle infanterie-munitie verschoten is, dan moeten de mitrailleur-eenheden nog over zooveel gevechtskracht beschikken, dat zij den toestand kunnen redden, resp. beslissen. Veel personeel is daartoe noodig, want de verliezen zullen talrijk zijn.

Blz. 200. „De mitrailleur is bij uitnemendheid het wapen voor de kleine afstanden. Mits goed bediend is zijn uitwerking alsdan vernietigend. In het bijzonder voor de zeer kleine afstanden — beneden 400 Meter — wanneer de vijandelijke artillerie genoodzaakt is haar vuur op de voorste linie te staken. Zoowel bij den aanvaller als bij den verdediger. Dus: in het eerste en in het laatste stadium van het gevecht en — daarna.”

Hij laat dus de mitrailleurs den aanval medemaken tot de zeer kleine afstanden, omdat dan juist de steun, dien de mitrailleurs kunnen geven, zeer groot is; de schrijver spreekt er niet over, of het mogelijk is, het moet.

Er is een eigenaardig bezwaar tegen het volgen van de infanterie op zeer korten afstand. Wanneer n.l. de mitrailleur tot op 400 M. van den vijand gekomen is, kan hij, in verband met de inrichting van de glijbaan nog slechts 180 M. van het vijandelijk front onder vuur nemen.

Dit gevaar is echter gemakkelijk te ondervangen, omdat men het vuur over de twee mitrailleurs der sectie kan verdeelen. Kapitein

VERBERNE is op blz. 23 vgg. van Tactisch Gebruik van meening, dat het oprukken met de tirailleurliniën op geheel open terrein uitzondering zal blijven en meestal ondoenlijk is; dat de mitrailleurs dan op $\pm$ 600 M. zullen achterblijven en uitstekend alle voor hen bestemde doelen zullen ontdekken en bevuren. Hij zegt op blz. 24: „Vooraf bij „de doorvoering en de beslissing moeten de mitrailleurs hun vuur „brengen op alle aanrukkende vijandelijke reserves. Nu vooral spreekt „het voordeel van domineerende stellingen. Van een begeleiden der „vooruitgaande infanterie is dan geen sprake meer. Door den aanval tot „op het laatste oogenblik met vuur te begeleiden, zullen de beste „uitkomsten verkregen worden.

En op blz. 25: „Het Japansche reglement schrijft voor, dat de mitrailleurs „zich onmiddellijk in de veroverde stelling vastbijten. Het Duitsche „reglement van 1902 wil ze gedurende den aanval niet verder laten „naderen dan tot 7 à 800 Meter; in dit geval kunnen zij onmogelijk „tijdig in de veroverde stelling zijn. De Franschen laten de mitrail- „leurs tot op 3 à 400 Meter komen en evenals de Japanners onmid- „dellijk de vijandelijke stelling bezetten.”

Uit de aanhaling van blz. 24 blijkt, dat Kapitein VERBERNE bij de doorvoering en de beslissing vooral vuur wil brengen op de aanrukkende vijandelijke reserves. Het is echter zeer de vraag, of men dit met het oog op gevaar voor de eigen troepen doen kan, wanneer men is achtergebleven. Domineerende stellingen heeft men in geheel open terrein niet op den gewilden afstand. De volgende aanhaling van blz. 23:

„Bij de inleiding van een aanval tegen loopgraven of dekkingen, „zullen de mitrailleurs geen verliezen bij den goed gedekten vijand „veroorzaken, maar zij zullen hem buiten gevecht stellen, door hem „te beletten het hoofd te laten zien. Over het algemeen moeten zij „niet te gelijk met de infanterie vuren, maar zij zullen het vuur „opnemen, zoodra deze een sprong doet, om haar gedurende dezen „sprong te beschermen. Dan zal de vijand, die zich moet laten zien „om te vuren, goede doelen bieden, vooral in het gevecht van nabij „dat den stormaanval onmiddellijk vooraf gaat. De Japansche Kapitein „FAHENAUCHI beveelt dit gebruik van mitrailleurs ten sterkste aan, „daar dit op deze korte afstanden groote verliezen bij den vijand „zal veroorzaken”, getuigt, dat de Schrijver wel veel waarde hecht aan het onder vuur nemen van den *vurenden* verdediger, gedurende het tijdperk, dat onmiddellijk aan den stormaanval voorafgaat, maar hoe men dit vuur kan afgeven, wanneer men op $\pm$ 600 Meter achterblijft, is voor ons een raadsel. Het wil ons voorkomen, dat Kapitein VERBERNE zeer veel heil ziet in het vuren over eigen troepen; dat hij echter consequenter is dan het reglement daar dit zeer aarzelend spreekt over het vuren over eigen troepen en toch wil dat mitrailleurs, die op 600 Meter achterblijven, den laatsten aanval steunen, terwijl Kapitein VERBERNE* eveneens van

meening is, dat men moet achterblijven op den genoemden afstand, doch dat men, indien men slechts eene weinig domineerende stelling heeft (eene kade, een aardwal?), gebruik makende van de juistheid van het schieten van het wapen en van het stilstaan der affuit, over de eigen troepen kan vuren.

Tot onzen spijt voldoet nóch de niet-oplossing van het reglement nóch de oplossing van den Kapitein VERBERNE ons.

Bezien wij nu nog het laatste gedeelte van den aanval, n.l. de beslissing en hetgeen daar op volgt, dan vinden wij in het R. M. '12, punt 165 t/m 169.

165 „In de periode van de beslissing moeten de mitrailleurs den „verdediger met vuur dwingen dekking te zoeken, waardoor terrein- „winnen der eigen infanterie belangrijk zal worden verlicht, terwijl „zij het oprukken der reserven van den verdediger met alle krachts- „inspanning moeten beletten.

166. „Van een begeleiden der spronggewijze vooruitgaande infan- „terie zal in deze periode zelden sprake kunnen zijn; dit zou aan- „leiding geven tot herhaald stelling veranderen en groot tijdverlies.

„Door den aanval tot op 't laatste oogenblik met vuur te bege- „leiden zullen betere uitkomsten worden verkregen.”

Deze punten wijzen erop, dat de mitrailleurs moeten achterblijven, op welken afstand laat het reglement in het midden. Volgens punt 158 zou dit zijn tot minstens 600 M. van den tegenstander.

167. „Is de aanval gelukt en de beslissing gevallen, dan moeten „de mitrailleurs ten spoedigste naar de stelling oprukken, om het „eenmaal gewonnen terrein krachtdadig te verdedigen tegen de „pogingen, welke de vijand in het werk zal stellen om de stelling „te heroveren.

Het is dus gewenscht dat de mitrailleurs zich op niet te grooten afstand van de aanvallende infanterie bevinden. Indien men over te grooten afstand moet vooruitrukken, nadat de vijandelijke stelling in handen van de eigen partij is, dan is men wellicht te laat om te voldoen aan den eisch, in punt 167 gesteld.

168. „Bij de vervolging zullen zij den terugtrekkenden vijand met „vuur vervolgen, waarbij zij dit hoofdzakelijk richten op die terrein- „gedeelten, waar oponthoud der geslagen troepen waarschijnlijk is „(bruggen enz).

169. „Wordt de aanval afgeslagen, dan zullen zij een nastormen „van den verdediger trachten te voorkomen, terwijl zij bij den terug- „tocht de naderingswegen voor de vervolgers zullen afsluiten, daarbij „zoo noodig tot het uiterste stand houden en zich opofferen, om aan „de vervolging paal en perk te stellen.

Het voorkomen van het nastormen der verdedigers, wanneer de aanval wordt afgeslagen, kan slechts geschieden, indien men over de eigen troepen kan vuren, of indien de eigen troepen vrij spoedig in de lijn der op hun plaats gebleven mitrailleurs zijn teruggetrokken. Onder

een nastormen toch, verstaan wij geen vervolging over grooten afstand, doch een volgen (terugdringen) op zeer korten afstand van den teruggeslagen aanvaller. De juist in de stelling rukkende reserves van den verdediger achtervolgen den geschokten aanvaller met de bajonet.

Wij gelooven, dat mitrailleurs, die op 600 M. zijn achtergebleven, niet op het kritieke oogenblik zullen kunnen medespreken en verwachten dus slechts hulp òf van mitrailleurs, die zich boven de 900 M. bevinden, òf van mitrailleurs, die den aanval tot dichtbij de stelling hebben vergezeld. Van de eerste meer dan van de laatste.

De eerste kunnen dekking geven, eene dekking van kogels. Kapitein VERBERNE laat het op blz. 25 van zijn Tactisch Gebruik duidelijk uitkomen, hoe gewichtig deze taak der mitrailleurs kan zijn.

Blz. 25. »De mitrailleurs moeten bij een afslaan van den aanval het „échéec beperken door een hevig vuur op den verdedigenden vijand. „De Russisch-Japansche oorlog geeft hier weer tal van voorbeelden „waarbij de aanvallers herhaaldelijk werden afgeslagen, hulp zochten „onder dekking van het mitrailleurvuur en ten slotte slaagden. Op „deze oogenblikken mogen infanterie-mitrailleurs noch mitrailleur- „afdeelingen gespaard worden.

Alvorens van de beschouwingen over het Reglement mitrailleurs af te stappen, lijkt het dienstig, naar aanleiding van de taak door het reglement in punt 153 genoemd, op te merken, dat het bestrijden van den tegenaanval in hoofdzaak zal moeten geschieden door de mitrailleurs, die op de bedreigde flank bij de afdeelingen achterwaarts en echelon zijn opgesteld.

Ook meer binnenwaarts geplaatste mitrailleurs zullen soms kunnen medewerken, doch het zijn de mitrailleurs, welke in de voorste linie van de afdeelingen komen, die het eerst den tegenaanval moeten bekampen, welke aan den vijand het meeste nadeel kunnen berokkenen, daar zij de uitteraard smalle terreinstrook, die door den vijand moet doorloopen worden geheel, en men zou haast zeggen, geheel met bestrijkend schot kunnen onder vuur nemen.

Na deze lange voorbereiding, komen wij tot het eigenlijke onderwerp: de samenwerking van infanterie en infanterie-mitrailleurs bij den aanval.

Het was onmogelijk daartoe over te gaan, zoolang wij niet beschikten over gegevens, welke als richtsnoer konden dienen.

Bij de beschouwingen, hiervoor gehouden, zijn wij tot eenige grondbeginselen betreffende het gebruik der mitrailleurs bij den aanval gekomen, die hier in het kort weergegeven zijn, voorzover zij niet in het Reglement mitrailleurs voorkomen of daarmee in strijd zijn.

1. Het vuur der mitrailleurs zal zelden worden gebezigd op afstanden grooter dan 1200 M. Vooral het feit, dat afstandmeters bij de mitrailleurs ontbreken, spreekt hier een woord mede.

2. Door in te schieten, vooral op de groote afstanden, op welke het waarnemen van den inschietbundel zeer moeilijk is en dus het inschieten veel tijd zou vorderen, zal dikwijls het resultaat bereikt worden, dat men het doel niet meer zal aantreffen, wanneer men ingeschoten is.

Wil men een vuuroverval geven, dan zal men genoodzaakt zijn terstond uitwerkingsvuur af te geven met meer of minder kunstmatige dieptespreiding. Inschieten kan slechts plaats hebben op doelen, die weinig, of niet beweegbaar zijn.

3. De mitrailleurs, tot rechtstreeksche begeleiding van den infanterieaanval aangewezen, zullen, zoo het aanvalsterrein open is, op 1000 M. van de vijandelijke stelling achterblijven, om den aanval onmiddellijk vóór den storm te steunen, en daarna vuur te brengen op het terrein achter de stelling. (Zie gegevens vuren over eigen troepen, zelfs met 200 M. dieptespreiding, blz. 273 vgg.)

4. Is het niet mogelijk op $\pm$ 1000 M. geschikt terrein te vinden, dan zullen zij niet op 900 — 600 M. achterblijven, doch den aanval tot de stormstelling medemaken. De verliezen zullen voor ieder geval uitmaken, of dit mogelijk is.

5. Kunnen zij eene opstelling op de flank van de eigen troepen innemen, dan is het mogelijk, dat zij, en dit hangt af van de tusschenruimte tot de eigen troepen, een weinig achterblijven, en toch bij het voorbereiden van den stormaanval vuur op de vijandelijke stelling brengen.

Al staan zij 100 M. uitwaarts, toch kunnen zij niet op 600 M. van den vijand blijven, daar dan, indien de eigen troepen op 300 M. van de vijandelijke stelling gekomen zijn, door de mitrailleurs slechts 100 M. vijandelijk front onder vuur kan worden genomen.

6. Al kunnen, volgens punt 3, de mitrailleurs achterblijven op $\pm$ 1000 M., toch is het gewenscht, zij het ook eene enkele sectie, mede te geven met de compagnieën van de 1ste gevechtlinie, ten einde bij verrassingen, door den vijand bereid, op te treden; zoo noodig de eigen infanterie moreelen steun te verschaffen; en spoedig in de genomen stelling te zijn.

7. Vindt men, in het geval sub 4 genoemd, beneden 1000 M. eene domineerende stelling, die het steunen van den aanval mogelijk maakt, dan is het niet noodig de infanterie geheel te vergezellen. Domineerende stellingen zijn echter, vooral tegen de artillerie van den vijand, te vermijden.

8. Het zal niet noodig zijn bij het vergezellen van den infanterieaanval bij iedere halte van de infanterie, de mitrailleurs in stelling te brengen. Slechts wanneer steun noodig is, komen zij in de voorste linie; overigens volgen zij zoo gedekt mogelijk.

9. Het verdient aanbeveling, mitrailleurs in te deelen bij afdeelingen, die op een bedreigden vleugel, buitenwaarts zijn opgesteld, opdat tegenaanvallen terstond op eene groote vuurkracht stuiten.

10. De mitrailleurs kunnen ook, wanneer zij beneden 900 M. van de vijandelijke stelling zijn gekomen, wel over de eigen troepen heen vuur afgeven op doelen, bij de tegenpartij zichtbaar, mits deze doelen zich slechts meer dan 800 M. van de mitrailleurs bevinden, dat is op eenigen afstand achter de vijandelijke gevechtslinie.

11. In hachelijke gevallen is het vuren over de eigen infanterie heen op vrij korten afstand mogelijk, indien niet aan het handwiel wordt gedraaid en indien de eigen troepen zich zooveel mogelijk dekken.

12. Seingemeenschap is in het laatste geval beslist noodzakelijk, in alle andere gevallen hoogst gewenscht.

13. Is de storm gelukt, dan rukken alle mitrailleurs van de 1ste en 2de gevechtslinie, tenzij de troepen-Ct. anders bepaalt, snel naar de stelling op,

14. Mislukt de storm, dan nemen de mitrailleurs, in het vorige punt genoemd, zoodanig stelling, dat zij den vijand onder vuur kunnen nemen.

(Wordt vervolgd.)

De Balkanoorlog van 1912—1913.

VOORREDE EN BOEKAANKONDIGING.

Nauwelijks was de eerste periode van den Balkanoorlog op den 3^{en} December 1912 met den wapenstilstand van Tsjataldsja besloten of reeds verscheidene, en dat nog wel dikke, werken, over dezen krijg handelend, verschenen ter boekenmarkt. Natuurlijk kwam bij velen, die hen in handen kregen de vraag op, hoe thans reeds vertrouwen te stellen in die literatuur.

Opgebouwd, als zij is, uit tallooze, onuitgegeven documenten, uit dikwerf onderling tegenstrijdige mededeelingen van verschillende oorlogscorrespondenten der groote pers, uit overtalrijke particuliere brieven, in buitenlandsche en eigen dagbladen gepubliceerd, kan zij volgens hen den toets eener ernstige critiek moeilijk doorstaan.

De vraag rijst zelfs, moet al die lectuur thans nog niet als voorbarig, als ontijdig worden beschouwd, moeten eerst niet vele jaren verlopen, alles rustig bezinken en aldus het oogenblik worden verbeid, waarop uit officieele, meer betrouwbare gegevens de geschiedenis ook van dezen oorlog weder te boek kan worden gesteld?

Ik geloof, dat het bij eenig nadenken niet moeilijk kan vallen, dergelijke nuchtere, oogenschijnlijk zakelijke overwegingen op goede gronden terug te wijzen.

Mij dunkt, alleen reeds de bedenking, dat het jaren en jaren heeft geduurd voor en aler officieele geschriften, als b.v. het Duitsche en het Fransche Generale-stafwerk over den oorlog van 1870—'71, werden uitgegeven, moet ons van zulk eene rustig afwachtende houding afkeerig maken.

En dan — hoe vaak bestaat ook ten aanzien van *dese* werken geen wantrouwen, verneemt men niet de beschuldiging van partijdigheid, van verzwijgen of verdraaien van belangrijke feiten in eigen voordeel? Bekend is, dat, hetgeen uit die bronnen wordt opgehaald, niet steeds even helder is, vertroebeld als het vaak wordt door het gebruik van officieele inkt. Hoe dikwijls bestuurden niet politieke inzichten en overigens welbegrepen landsbelang de hand van den officieelen geschiedschrijver?

Juist de boeken, die onmiddellijk na den oorlog verschijnen, bezitten bij uitstek de aantrekkelijkheid van gedachten, van gewaarwordingen, die de tijdgenoot onder den indruk van zelf doorleefde, althans van nabij gadesgeslagen, dus *mede* geleefde wereldgebeurtenissen nederschreef.

Wie zal die bekoring, die waarde ontzeggen aan een boek, als dat

van Luitenant WAGNER „Vers la victoire avec les armées bulgares ; aan Majoor v. HOCHWÄCHTER's dagboek : „Au feu avec les Turcs. . .

Wie niet worden geboeid door BARTLETT's : »With the Turks in Thrace, een dagboek, waarin al, wat hij als »specialcorrespondent" van de »Daily Telegraph" op het oorlogsveld doorleefde, in zoo pakkenden vorm is weergegeven?

Geen dier dagboeken vormt echter een zóó boeiend geschreven roman als ALAIN PENENNRUNS' »Feuilles de route bulgares." (Zie hieronder eene nadere opgave en bespreking van deze werken.) (1)

1) *Vers la victoire avec les armées bulgares*, door Luitenant WAGNER, oorlogscorrespondent der „Reichspost". Het boek is voorzien van talrijke interessante foto's en kaarten. Uitgave BERGER-LEVRAULT, Parijs.

„*Au feu avec les Turcs*". Journal d'opération, door Majoor VON HOCHWÄCHTER, attaché in den Staf van MAHMOED MOEKTAR PASJA en als zoodanig tegenwoordig bij de slagen van Kirk Kilisse en Lule Boergas en in de linie van Tsjatalsja. (Met 4 kaarten.) Dit boek verscheen oorspronkelijk in het Duitsch onder den titel: „Mit den Türken in der Front". Mein Kriegstagebuch. Uitgave E. S. MITTLER u. S. Berlin. In deze uitgave bezit het werk talrijke goede foto's der leidende Turksche staatslieden en generaals. De Fransche uitgave van BERGER-LEVRAULT mist die foto's.

„*With the Turks in Thrace*" by ELLIS ASHMAED-BARTLETT. Deze oorlogscorrespondent was getuige van den slag bij Lule Boergas en van den terugtocht der Turken op de linie van Tsjatalsja. Zijn boek is voorzien van een overzichtskaart en van vele zeer belangwekkende foto's. WILLIAM HEINEMAN, Londen.

„*Feuilles de route bulgares*. ALAIN DE PENENNRUN. Journal de marche d'un correspondant de guerre en Thrace pendant la campagne de 1912. Paris 1913. Librairie CHAPELOT. 1 vol. in 18. Avec couverture illustrée et de nombreuses photographies. Schrijver, een bekwaam Fransch officier, die onder bovenstaand pseudoniem verscholen, als oorlogscorrespondent voor de „Illustration" optrad, heeft dank zij bijzondere aanbevelingen bij het Bulgaarsche hoofdkwartier meer dan de meeste andere zijner collega's van de operatiën in Thracië gezien. Te Mustapha-pasja zag hij kans, gewapend met een slechts bij uitzondering verstrekt „blanco vrijbrief", met twee collega's, de bekende journalisten SEGANZAC en PUAUX van het bataljon der 80 oorlogscorrespondenten weg te sluipen. Na een kort oponthoud in den N.O. sector van het belegerde Adrianopel, bereikt hij, ondanks groote moeilijkheden, het legerkorps van den held van Kirkkilisse Generaal RADKO-DIMITRIEFF, wiens troepen hij over de slagvelden van Bounar-Hissar en Lule Boergas tot Tsjatalsja volgt. Gedurende drie dagen is hij vervolgens getuige van de vruchteloze aanvallen der Bulgaren op het laatste Turksche bolwerk, dat hun zegemarsch naar Constantinopel zal stuiten. S., die eene groote opmerkingsgave, militaire ervaringen, o. a. in Algerië (Aïn Saffra) en eene welversneden pen bezit, deelt zijne persoonlijke indrukken op zóó boeiende wijze mede, dat zijn boek naast goede militair wetenschappelijke hoedanigheden de aantrekkelijke eigenschappen van een goeden roman bezit. Daardoor vormt zijn dagboek eene hoogst belangwekkende en aangename lectuur. Ongetwijfeld behoort het in alle ontwikkelde milieus gelezen te worden; wie het in handen krijgt, leest het zeker tot den laatsten regel met onverminderde aandacht uit. Zoo ik mij ten slotte eenige critiek op dit werk veroorloof, is het de opmerking, dat S. niet van partijdigheid is vrij te pleiten, waar hij meent, dat de overwinningen, door de Bulgaren behaald, feitelijk een succes van de Fransche „école supérieure de guerre" op de Duitsche „Kriegsakademie" beteekenen. Met die conclusie gaat onze Franschman in overigens vergeeflijk chauvinisme wel wat ver.

Inderdaad — niet genoeg kan worden gewaardeerd, dat deze mannen met zenuwen en spieren als van staal, niet alleen de ontberingen en gevaren, welke hun metier medebracht, energiek en moedig doorstonden, doch tevens nog kracht vonden om onderwijl alles, wat zij waarnamen of hoorden, in zóó helderen, aangrijpenden vorm voor ons op te teekenen.

Zij, alleen hebben de groote verdienste der actualiteit, de groote beteekenis van ooggetuigen bij zoo menig belangrijk wapenfeit; zij zagen en spraken de leiders van roemrijke operatiën. Zij betraden de slagvelden tijdens of onmiddellijk na groote wereldbekende ontmoetingen, passeerden de nog rookende puinhoopen van uitgebrande dorpen en teekenden de schrikkelijke worsteling, waarvan deze velden en woonsteden het tooneel waren, in schrille en sprekende kleuren.

Die kleuren zullen nimmer verbleeken; hunne indrukken zullen voor tijdgenoot en nageslacht de ware beteekenis duidelijk maken van de treffende uitspraak: „War is hell”. En dáárom moet men hen lezen en nog eens lezen.

Niets boeit méér dan het meeslepend verhaal van *zelf* doorleefd gevaar en ellende, niets dooft alle belangstelling zóó volkomen, als het stof, dat lang begraven en vergeten officieele documenten pleegt te bedekken.

En dan — al moge er ook eenige overdrijving schuilen onder al, wat tijdens de emotie van schokkende gebeurtenissen werd opgeteekend, daaruit zijn toch zonder bezwaar de feiten, welke te samen »krijgsgeschiedenis” maken, op te lezen en te verwerken.

In het bijzonder geldt dit de *strategische* lijnen van een oorlog; deze vooral zijn thans reeds zeer goed te trekken, al moge dan waar zijn, dat de *tactische* details eerst tot hun volle waarde kunnen komen, wanneer dié ooggetuigen, welke zich ten minste behoorlijk rekenschap van hunne indrukken konden geven, in persoon of geschrifte zorgvuldig met elkaar zijn geconfronteerd.

Zoo min als ik geloof, dat het nu reeds mogelijk is een sinds kort geleverden slag tot in al zijn bijzonderheden te reconstrueeren, zoo vast ben ik ook overtuigd, dat de politieke en vooral de strategische geschiedenis van dezen oorlog thans wel degelijk kan worden uiteengezet. Zij kan aldus nog van groote waarde voor den tijdgenoot worden; het nageslacht moge er dan verder op voortbouwen.

Hiervoor taste men echter niet — althans niet in de eerste plaats — naar de hiervoor bedoelde dagboeken. Elk hunner geeft immers de indrukken weder van een anderen waarnemer op een geheel verschillend en beperkt punt van het uitgebreide oorlogsveld.

Dáartoe doet men b.v. beter eene studie als die van Luitenant-Kolonel BOUCABELLE ¹⁾ of de artikelen uit de Militär Wochenblätter ²⁾

1) „La guerre turco-balkanique 1912”, door Luitenant-Kolonel BOUCABELLE. 10 schetsen in den tekst. 11 kaarten daarbuiten. Uitgave CHAPELOT. Paris.

2) *Vom Balkankriege*, Generaal IMHOFF (vroeger, als IMHOFF-PASJA, instructeur in het Turksche leger). Militär Wochenblatt, No. 140 vgg.

Het Balkanschiereiland
 schaal 1:3700.000.
 Bergzug.
 spoorweg.

dan wel Kolonel v. D. BELT's Balkankrijg 1912¹⁾ te raadplegen. Dit nu is weder geheel andere lectuur, omdat zij zich niet met enkele feiten bezig houdt en daarin opgaat, maar een uitnemend overzicht van de gezamentlijke op den Balkan gevoerde operatiën verschaft.

Is de dagboekliteratuur boeiend en belangwekkend, deze laatste werken sporen veeleer aan tot degelijke, ernstige studie, zijn vooral voor militair wetenschappelijke kringen van waarde.

Als zoodanig verdienen zij dan ook ongetwijfeld de voorkeur boven de overigen als uit het leven gegrepen correspondenties van HOCHWÄCHTER, WAGNER of BARTLET.

Luitenant-Kolonel BOUCABEILLE publiceerde onlangs eene krijgsgeschiedkundige studie over de oorlogsgebeurtenissen, die zich in de maanden October en November op het Balkanschiereiland hebben afgespeeld.

Ongetwijfeld is dit het eerste *degelijke* werk door een deskundig hoogst bekwam militair schrijver over den oorlog geschreven. Hoewel dit boek, zooals het daar altijd medegaat, binnenkort wel door een stroom van nieuwe commentaren zal worden gevolgd, zal het in ieder geval de verdienste behouden, het eerste te zijn geweest, dat ons den krijg in duidelijke lijnen heeft geschetst. Aan het exposé van de in Thracië en Macedonië gevoerde operatiën gaat een beknopt geografisch overzicht van het oorlogstooneel vooraf, waaraan eene korte uiteenzetting van de geschiedenis der Balkanvolkeren en van de oorzaken van hun strijd wordt vastgeknoopt.

Niet gemakkelijk zal het werk van BOUCABEILLE door andere van zijn eervolle plaats worden verdrongen.

1) *De Balkan-oorlog 1912*, door J. C. VAN DEN BELT. Uitgave MAVORS. Velp.

Vooraf voor eene oriëntering in het eerste gedeelte van dezen veldtocht kan dit zeer beknopt gehouden werkje uitnemende diensten bewijzen. S., die niet ten onrechte meent, dat zich de behoefte aan eene korte, doch zoo volledig mogelijke beschrijving van dezen krijg doet gevoelen, geeft een zeer stelselmatig ingedeeld overzicht van alles, wat voor eene inleidende studie noodzakelijk moet worden geacht: Opgave van bronnen en kaarten, bespreking van de strijdkrachten der oorlogvoerenden, van bevolking en operatie-terreinen, enz. De middenmoot van het bijna 90 blzn. tellende boekje vormt een kort overzicht der operatiën, waaraan feitelijk niet meer dan 10 blzn. worden gewijd. Hoewel dit overzicht — feitelijk de quintessence der studie — dus wel zeer kort is, moet worden erkend, dat, gegeven de spoedige publicatie van het werkje, daarin alle bronnen en gegevens, waarover de S. toenmaals beschikken kon, nauwgezet zijn verwerkt. In zóó verre was S. zoo volledig mogelijk, gaf hij wat maar bij mogelijkheid te geven was. Veel kon dit uiteraard nog niet zijn. Als inleiding en ter oriëntering voor latere gezette studie — hopen wij van S. zelf — heeft dit boekje ongetwijfeld groote verdienste en als zoodanig vooral kan het warm worden aanbevolen. Het pretendeert ook niet meer te zijn. Eene duidelijke, uitslaande overzichtskaart, aangevuld met enkele detailschetsen, ontbreekt niet. Voorts stelt eene bespreking van eenige in den aanvang genoemde recente werken, alsmede van Luitenant WAGNER's „With the victorious Bulgarians, als bijlage opgenomen, S. in staat zijne mededeelingen met eenige later bekend geworden details aan te vullen. Ook S.'s *beschouwingen* (blz. 54 vgg.) verdienen alle aandacht.

De eigenaardige geografische gesteldheid van het operatietoneel, de zeer uiteenlopende belangen, welke de verbonden Balkanstaten op dit groote terrein hun eigen doel deden najagen, maken het overigens gemakkelijk de verschillende operatiën naast elkaar en elk op zichzelve te beschouwen.

Deze methode wordt dan ook door Schr. gevolgd. Eerst bespreekt hij daartoe de gebeurtenissen in Macedonië en in Albanië; het Grieksche en het Servische offensief en het optreden der Montenegrijnen.

Vervolgens geeft hij een volledig overzicht van de daarvan geheel afgescheiden Bulgaarsche operatiën in Thracië, waarvoor hij zeer veel belangstelling vraagt. Waar deze operatiën Thracië stellig tot het hoofdoperatietoneel stempelden, is dit streven alleszins verklaarbaar.

Hij behandelt eerst het algemeene offensief der Bulgaren, vergezelt vervolgens het 3^e leger van Kirkkilisse naar Tsjataldsja, om ons daarna weder naar het belegerde Adrianopel terug te voeren. Bij deze mededeelingen verstrekt hij ons tevens de noodige beknopte opgaven over de samenstelling, de recrueteering en de mobilisatie van de legers der oorlogvoerenden.

Schr. besluit met de wederzijdsche verrichtingen ter zee en verbindt aan zijn beschouwingen eenige conclusiën.

Aldus vormt deze uitnemende studie eene kostbare bron voor hen, die daaraan eene meer gedetailleerde bestudeering van den Balkanoorlog mochten willen verbinden. Met groote deskundige vaardigheid is door Schr., die te recht alleen betrouwbare berichten verwerkt, het daardoor uitteraard nog schaarsche materiaal gebruikt; de toevoeging van een groot aantal goede schetsen verhoogt de waarde van zijn boek in niet geringe mate.

Nu meene men echter niet, dat mijne waardeering voor de dagboeken van WAGNER, HOCHWÄCHTER en BARTLETT bij die voor BOUCABELLE's achterstaat. Volstrekt niet; ik beschouw hunne waarde evenwel uit een geheel ander oogpunt; daarbij gelden gansch andere factoren; daaromtrent heb ik trouwens mijn meening reeds gezegd.

Hun werken dragen alle het kenmerk van dagbladcorrespondenties, en dus het gewone karakter van deze eendagsvliegen der journalistiek; de schrijvers willen het ook niet anders. Alleen von HOCHWÄCHTER, tevens deskundige, geeft óók in *militair* opzicht wetenswaardige aantekeningen.

Daartegenover bezit BOUCABELLE's arbeid meer blijvende waarde.

Alles samengenomen, hebben wij hier te doen met een aantal voorloopers van den ongetwijfeld spoedig over ons heenbrekenden stroom van Balkan-oorlogsliteratuur, welke een arbeid leverden, waarop de aandacht der lezers van „De Militaire Spectator” zoo spoedig mogelijk moet worden gevestigd. Nadat ik mij nu van deze taak heb gekweten, zal ik op uitnoodiging van de redactie van dit

Tijdschrift een strategisch overzicht van den Balkankrijg van 1912—'13 doen volgen, waarin ik slechts hier en daar in enkele meer tactische details zal treden.

Ik voel hierbij de noodzakelijkheid, den lezer eerst omtrent de inderdaad zeer ingewikkelde politieke voorgeschiedenis en oorzaken van den krijg in te lichten en hem ook van de zeer eigenaardige geografische gesteldheid van het oorlogstooneel te spreken. Daarna zal men des te beter het strategisch exposé kunnen volgen. Eene *critische bespreking* van de aan weerszijden gevoerde operatiën zal niet kunnen uitblijven; daarbij zullen de oorzaken der Turksche nederlagen moeten worden aangevoerd. De noodige gegevens worden door mij ontleend, zoowel aan de hier besproken werken, als aan het talrijke feitenmateriaal, dat ik zelf dag aan dag heb verzameld.

Ongetwijfeld is de eerste periode van den oorlog — dat zijn dus de operatiën tot aan den wapenstilstand van Tsjataldsja — het belangrijkste, omdat toen vooral de oorlog *actief* werd gevoerd. Niettemin is ook de tweede periode, na de onverwachte mislukking der vredesonderhandelingen, zeer belangwekkend. Echter meer als het directe gevolg van politieke en strategische tekortkomingen in de eerste periode begaan. Ook daaraan zal dus eenige aandacht moeten worden geschonken.

Intusschen — ik ben er mij geheel van bewust op mijn beurt verwijten te zullen vernemen over een reeds thans in studie nemen van een oorlog, die op dit oogenblik nauwelijks is geëindigd. In het voorgaande heb ik daartegenover reeds bij voorbaat stelling genomen, heb ik aangetoond, waarom ik de qualificatie ontijdig, voorbarig, ten aanzien van eene dergelijke studie, afwijs.

Indien men zich slechts ertoe bepaalt, de oorlogsfeiten, nadat zij door voortdurende bevestiging als vaststaand kunnen worden aangenomen, tot eene geregelde krijgsgeschiedenis aaneen te rijgen. Wanneer men met ernst vermijdt, materiaal te verwerken, dat nog niet den toets van degelijkheid en betrouwbaarheid doorstaan kan. En eindelijk, indien men zich tevreden stelt met hetgeen thans menschelijkerwijze de strijdvoerenden en van hunne operatiën bekend mag worden van geacht en eventueele leemten liever laat blijven, dan deze met de voortbrengselen van eigen combinatie of fantasie aan te vullen, kan naar mijn overtuiging nuttige arbeid worden verricht.

Voorts ben ik met BOUCABELLE van meening, dat een „aperçu” van den Balkanoorlog, hen, die zich in groote trekken een duidelijk beeld van de gebeurtenissen op de verschillende operatietooneelen willen vormen, welkom zal zijn.

Zulk een grondslag kan immers later hen, die, zoodra zij over meerdere gegevens beschikken, daarop willen voortbouwen, uitnemend te stade komen.

Eindelijk zal zulk eene beschrijving het groote raam kunnen vormen,

waarin later verschillende feiten, waaromtrent meerdere vaststaande details zijn bekend geworden, ingewerkt kunnen worden.

Bij de behandeling mijner stof zal ik de logische indeeling door bovengenoemden schr. gevolgd, overnemen, vooral omdat zij een goed overzicht geeft. Ik zal dus bespreken :

1°. de operatiën in Albanië en Macadonië, derhalve het Montenegrijnsche, Grieksche en Servische offensief.

2°. de operatiën in de dalen van Arda, Metsa en Stroema.

3°. den grooten Bulgaarschen opmarsch over Kirkkilisse naar Tsjataldsja.

4°. de belegering van Adrianopel en de wederzijdsche verrichtingen ter zee.

En deze hoofdstukken met critische beschouwingen over de gevoerde operatiën besluiten. Daaraan gaan eenige mededeelingen over de politieke voorgeschiedenis en de oorzaken van den oorlog, alsmede over de geografische gesteldheid van het oorlogstoooneel vooraf.

I.

De politieke toestand vóór den oorlog; oorzaken van den krijg; de geografische gesteldheid van het operatietooneel.

(Met eene overzichtskaart.)

„Mon livre n'est pas encore de l'histoire
à peine une silhouette de l'histoire.”

BOUCABEILLE.

Het zou mij inderdaad te ver voeren, hier den eeuwenouden strijd door de Balkanstaten tegen de Turksche overheersching gevoerd, hun jarenlange, verbitterde, onderlinge twisten, hunne oorlogen, in uwe herinnering terug te roepen.

De Balkan is als een nest vol wespen, die, zoo zij ook steeds elkander vinnig te lijf gingen, eensgezind elke vreemde inmenging met venijnige steken beantwoordden, en thans den Turkschen verdrukker onder hun gezamenlijken aanval zieltogend neerwierpen.

Van dit wespennest kunnen echter óók de groote Europeesche mogendheden medespreken, van daar, dat zij vóór den oorlog zoo eendrachtig den „status quo” in den Balkan wilden bewaren en thans langen tijd vergeefs trachten rust en vrede in dit roerige gebied te herstellen.

Genoeg zij het op te merken, dat deze Staten, nadat zij geleidelijk gansche provinciën aan het verzwakkend Ottomaansche keizerrijk hadden ontrukkt, gedurende het voor Turkije rampspoedig verloop van den oorlog om Tripolis eindelijk het oogenblik zagen aanbreken, waarop zij konden hopen, voor goed met den gehaten vijand af te rekenen. Zij begrepen tevens, dat zij hiertoe hun onderlinge veeten moesten bijleggen en eendrachtig samenwerken. Dat was de geboorte van den Balkanbond.

De Jong-Turksche regeering, die in 1908 het oude regime van ABDOEL HAMID II had omvergeworpen, sterkte hen onbewust in dit voornemen; de tactlooze, hoovaardige staatkunde, tegenover Turkije's vroegere vasalstaten gevoerd, verhaastte de crisis.

Er bestond trouwens aanleiding te over. Het traditioneele Turksche wanbestuur maakte ten langen leste de Bulgaarsche bewoners van Macedonië wanhopig. Griekenland nam steeds meer de Cretenser quaestie ter harte; steeds minder kon Servië het verlangen naar de herkrijging van Oud-Servië bedwingen. Montenegro eindelijk, wilde zijne grenzen „*coûte que coûte*” naar het Zuiden en Oosten uitzetten en Scoetarie veroveren.

Dat waren alle klemmende redenen, die de Christen-Balkanvolken — want Islamitisch Albanië bleef daarbuiten — in één groot verbond tegen den ervvijand samen brachten.

Zoo verkreeg dit denkbeeld stap voor stap vastere vorm, won het de belangstelling van leidende staatslieden, als GESJOF, PASJITS en VENIZELOS.

Toen voerden onderlinge besprekingen tot overeenstemming; zij vielen samen met ernstige binnenlandsche onlusten in Turkije, met militairen opstand en anarchie in Constantinopel, met den val eindelijk van het Jong-Turksche bestuur.

Albanië kwam in vollen opstand en bedreigde de grootendeels door Serviërs bevolkte hoofdstad Uskub; in Kotsjana en Istip werden de Bulgaarsche inwoners uitgemoord.

Deze dreigende toestand, de onzekerheid omtrent de politiek van de regeering, welke eindelijk op die der Jong-Turken zou volgen; de concentratie van Turksche troepen om Adrianopel drong den zich inmiddels zeer in het geheim vormenden Balkanbond tot handelen.

Het eerste ontwerp-verbond dateert van begin Mei 1912. Zeer waarschijnlijk waren Servië en Bulgarije het toen reeds geheel met elkaar eens; vervolgens kwamen Bulgarije en Griekenland tot overeenstemming; daarna bracht Bulgarije de onderhandelingen tusschen Servië en Montenegro tot het gewenschte einde.

Aanvankelijk had Servië zich aan het hoofd der beweging gesteld; spoedig echter nam Bulgarije de leiding. Deze Staat bewerkte, dat de reeds tot stand gekomen politieke en economische entente met een accoord tot militaire samenwerking werd bekroond.

Tevens werd alvast in groote trekken de territoriale quaestie, die van de toekomstige grensregeling, vastgesteld.

Intusschen — de beer, wiens huid reeds werd verdeeld, moest nog worden geschoten.

Na de reeds genoemde Turksche moordpartijen te Istip volgden nog erger gruwelen te Kotsjana. Dat was in den zomer van 1912.

Eenige dagen later hadden in geheel Bulgarije talrijke volksver-

gaderingen plaats; met klem werd op den krijg tegen den Turkschen „Grootmoordenaar” aangedrongen.

Juist herdacht toen Vorst FERDINAND zijn 25-jarige regeering, vierde hij met zijn Rijk het jubileum eener kwart eeuw van vrede en voorspoed.

Toch was het den langsten tijd vrede geweest; boer, ambtenaar, handelaar, arbeider, minister; zij, allen, verlangden eenstemming den krijg.

Op den 18^{en} Aug. 1912 vierde CZAR FERDINAND zijn regeeringsjubileum; evenals 25 jaar geleden hield hij zijn intocht binnen de oude Bulgaarsche hoofdstad Tirnova.

Na eene schitterende revue op het historische plateau van Marno Polie ontving de CZAR alle hooge autoriteiten, diplomaten en ministers in het koninklijk paviljoen.

Toen sprak CZAR FERDINAND in eene rede tot de vertegenwoordigers der vreemde mogendheden de veelbeteekenende woorden: „Bulgarije zal zich de historische plaats weten te verzekeren, waarop het land in de zon van het Oosten recht bezit”.

Nog duidelijker echter wees DANEF, voorzitter van het Bulgaarsche parlement, op de toekomstplannen van zijn vaderland.

Korten tijd n.l. na die revue — trouwens reeds eene oorlogsmanifestatie op zichzelf — sprak deze staatsman zijn koning toe.

Eene redevoering, waarin hij de buitengewone resultaten tijdens diens regeering door zijn vorst bereikt, memoreerde, besloot hij met de gedenkwaardige woorden: „En wat ons nog ontbreekt. O! CZAR, zal met der tijd komen”.

Zoo werd in politieken zin het oogenblik voorbereid en verbeid, waarop het leger bij koninklijk manifest tot het overschrijden der Turksche grenzen zou worden aangevuurd.

Zonder goede, financieele voorbereiding is het echter onmogelijk aanvallend oorlog te voeren. In dit opzicht staat de taak van den minister van financiën zeker niet bij die van den minister van oorlog ten achter.

Was het oogenblik voor het beginnen van een oorlog wèl gekozen, omdat de koning er in was geslaagd, zoowel het leger als de politieke partijen voor de nationalistische idee te winnen; kon GESJOW, gebruik makend van den voortdurend stijgenden invloed en populariteit van zijn vorst, alles voor de komende worsteling voorbereiden; ook de minister van financiën was thans gereed.

Door zijn bekwaam geldelijk beheer was de schatkist met een 350 miljoen gestijfd; voorts kon men door eene streng methodische voorbereiding van een requisitie-stelsel de noodzakelijkheid van buitenlandsche leeningen ontgaan. Men had dus de handen vrij.

Toen de financieele quaestie geheel in orde was, kon THEODOROF op zijn vraag aan Generaal NIKOFORO, of ook hij gereed was, van te voren op een gunstig antwoord van den minister van oorlog rekenen.

Rusteloos met den bekwamen chef van den Generalen Staf FITSJEV samenwerkend, had Generaal NIKOFORO het leger voor den zwaren strijd, die het weldra zou hebben te voeren, krachtig en degelijk voorbereid. Het zwaard van den Staat rustte vlijmscherp in de scheede, kon elk oogenblik met vertrouwen door den koning worden getrokken.

Van af midden 1912 is men dus gereed; thans zou het woord zijn aan de diplomatie, die op het goede oogenblik het incident, dat tot voorwendsel van den krijg zou moeten dienen, moest vinden.

Of dit nu de gruwelen in Macedonië, het uitblijven der steeds beloofde, doch altijd weer verschoven hervormingen, de door Turkije achtergehouden Servische kanonnen of de inbeslagname van de Grieksche schepen zouden zijn, deed er weinig toe. Hier ging het feitelijk noch om ijdele eerzucht, of om gevaar voor eene of andere dynastie, noch om economische conflicten.

Gruwelijke haat, veeten langer dan zes eeuwen opgekropt, zijn de feitelijke redenen; de worsteling zou er een worden, gewijd aan de idéé der vergelding en van de rassenhaat.

De algemeen verspreide kaart van PAUL LANGHANS is zeker wel de kaart, welke het meest aftrek vond bij hen, die de operatiën dag aan dag volgden. Eene betere kaart was er trouwens ook niet.

Hoe nauwkeurig die „politisch militärische Karte der Balkanhalbinsel” ook moge zijn, toch geeft zij, m. i. geen duidelijk overzicht, althans niet in oro-hydrographischen zin. Door het overgroot aantal plaatsnamen spreekt zij niet voldoende.

Hetgeen men naar mijne meening voor eene goede beoordeeling van de geografische gesteldheid van het oorlogstoooneel in de eerste plaats behoeft, is eene schets, waarop duidelijk het berg- en rivierstelsel uitkomt. Juist die beide oefenen immers steeds een zeer grooten invloed op de operatiën uit.

Eerst daarna is eene politiek-strategische overzichtskaart noodig, waarop naast de onderlinge situatie der partijen en de ligging der omringende Staten ook de wegen en daaronder vooral de spoorlijnen en voorts de voornaamste plaatsnamen duidelijk zijn ingeteekend.

In bijgaand kaartje, eigenlijk meer eene, overigens alles behalve volledige, schets van het oorlogstoooneel, is met geringe middelen getracht aan die verschillende eischen te voldoen; daarbij moest in een uitteraard klein bestek in eenvoudigen vorm en zonder kleuren een *overzicht* van het terrein der operatiën worden gegeven. Zonder dit, zijn beschouwingen over dit onderwerp nu eenmaal niet te volgen. Waar zulks noodzakelijk blijkt, zullen verder enkele detail-schetsen de te bespreken oorlogshandelingen moeten verduidelijken.

Uit eene oppervlakkige beschouwing van het bergland blijkt, dat het geheele Balkanschiereiland uit twee deelen bestaat, waartusschen door de Servische grensgebergten, de Rilo-Dagh en het Rhodope-

gebergte eene strenge afscheiding in het leven wordt geroepen.

Inderdaad zijn op elk hunner dan ook geheel op zichzelf staande operatiën gevoerd, die het gansche oorlogsveld al naar hunne belangrijkheid tot een hoofd- en een neven-operatietooneel stempelden.

Het oostelijke gedeelte wordt grootendeels ingenomen door de vlakke van Thracië. Deze vlakke wordt aan de oostzijde door het ongeveer evenwijdig aan de Zwarte zee loopend Istrandsja-gebergte, in het Westen door het Rhodope-gebergte begrensd. Beide gebergten zijn zeer ruw en dus moeilijk begaanbaar, terwijl de eenige goede verbindingsweg in de onherbergzame vlakke van Thracië door het Maritzadal wordt gevormd.

Dit dal wordt echter door de belangrijke, nog in 1903, door ADOELAH-PASJA gemoderniseerde vesting Adrianopel afgesloten. Daardoor worden dus de dalweg en de spoorlijn, die van uit Servië over Nisj-Sofia-Philippopel-Mustapha-Pasja naar Constantinopel voeren (de weg van den Orient-Express) door de Turken beheerscht. Bij Dimotika t. Z. van Adrianopel loopt een spoorweg-tak naar Dede-Agatsj aan de Egeïsche zee.

Mij dunkt, dat de strategische beteekenis van Adrianopel na het voorgaande geen nadere verklaring behoeft. Dat eene dergelijke spervesting den Bulgaren tot een beleg noodzaakte, is al even verklaarbaar, als de lange duur dezer insluiting; doch dáárover later.

Ten oosten van Adrianopel ligt aan den voet van den Istrandsja Dagh Kirk Kilisse; ook deze stad is, zij het ook lang niet zoo krachtig, bevestigd; in vreedstijd was zij bezet door het 3^e Turksche legerkorps; vandaar liep eene spoorlijn in aanleg naar het Zuiden.

Dat beide steden, als voorposten op den weg naar Constantinopel, eene belangrijke rol zouden spelen, lag voor de hand. De linie Adrianopel—Kirk Kilisse was trouwens tot opmarschlijnen van het Turksche Oost-leger bestemd; daar zou dan ook de eerste belangrijke ontmoeting met het Bulgaarsche hoofd-leger plaats vinden.

De westelijke, verreweg grootste helft van het operatie-tooneel: Oud-Servië, (Kossowo), Macedonië en Albanië, Epirus inbegrepen, draagt een gansch ander karakter. Talrijke hooge bergruggen: het Rhodope-gebergte, Perim Dagh, het Osigova-gebergte, Sar Dagh en Bistra Dagh, de Noord-Albaneesche Alpen, deze alle met hunne niet minder steile, zich naar alle richtingen uitstreckende vertakkingen maken dit gebied tot een waar bergland. Behalve de enkele groote vlakten en plateau's of de rivierdalen is dit terrein alleen voor guerilla-benden geschikt; troepenbewegingen op groote schaal zijn hier uitgesloten.

Vandaar, dat de legers der bondgenooten voor hunne verplaatsing uitsluitend op de rivierdalen waren aangewezen en zij den strijd nagenoeg altijd in die vlakten moesten uitvechten. De dalen van Metsa, Stroema, Vardar, Morawa, Vistritsa en Drin, de vlakke van Koemonowo, de plateau's van Kossowo, van Monastir en Saloniki

hebben dan ook bij de wederzijdsche operatiën eene belangrijke rol gespeeld.

In het Zuiden van dit, zoo bij uitstek moeilijk begaanbare gebied bestaat slechts ééne strategische dwarsverbinding tusschen Macedonië en Thracië: de spoorlijn Constantinopel—Dede Agatsj—Drama—Seres—Saloniki—Monastir. Slaagden de noordelijke Balkanstaten, Bulgarije en Servië, er in, zich op die eenige verbindingslijn te werpen en, haar te bezetten, dan was daarmee niet alleen Oud-Servië en Macedonië in hun bezit, doch den vijand tevens de gelegenheid benomen, zijne westelijke strijdkrachten van uit de hoofdoperatiebasis Thracië, of beter Constantinopel en Klein-Azië, te hulp te komen.

Voor Bulgarije waren daartoe de aangewezen uitvalspooten door het grensgebergte van Rilo-Dag en Ossigova Dag de weg Dubniza-Djoemabala en verder door de Kresna-engte het dal der Stroema; naar het Z. W. de weg Sofia-Radomir—Küstendil—Egri-Palanka—Koemanowo en verder het Vardar-dal.

Voor Servië voerde de weg door het Morawa-dal over Vranja en verder zuidwaarts over Uskub door het Vardar-dal naar Saloniki. Voor Servië lagen voorts ook groote belangen in het Sandsjak Novi-Bazar; nevenoperatiën in Z. W. richting op Novi-Bazar, Mitrowitsa en Pristina waren dus noodzakelijk; daarna kon men, over Djakowa en Prizen in Albanië doordringend, de Adriatische havens: Durazzo en Giovanni di Medua vermeersteren.

Griekenland daarentegen was aangewezen op de verovering van Saloniki, van Monastir en van Epirus met de hoofdstad Janina.

Montenegro eindelijk moest, over Berane het Sandsjak binnenrukkend, pogen over Bjelopolje aan Servië de hand te reiken; daardoor zou het tevens den rechtervleugel van den bondgenoot dekken, terwijl in het Zuiden de vesting Scoetari als vanzelf, het eerste belangrijke veroveringsobject voor het „Volk der Zwarte Bergen” moest vormen.

Zoo had dus elk der bondgenooten, ten gevolge van politieke en geografische redenen zijn eigen, duidelijk afgebakend operatiedoel. Ongetwijfeld was dit een groot voordeel, evenwel met eene niet onbedenkelijke strategische keerzijde. Juist de verschillende, door politieke belangen gescheiden objecten, juist die door het bergland gescheiden operatielijnen noopten tot eene gevaarlijke verdeling van strijdkrachten, terwijl toch tegenover den overmachtigen vijand eene samenwerking van alle beschikbare legers tot één doel, de vernietiging n.l. van 's vijands hoofdmacht, geboden was op straffe van zelf partieel geslagen te worden.

Die versnippering der krachten had dus den bondgenooten tegenover een strategisch hoogstaanden vijand noodlottig kunnen worden; een NAPOLEON had daarmee wel raad geweten.

De Turksche Generale Staf liet zich echter ertoe verleiden tegenover deze groepen een Oost- en een West-leger te plaatsen; men

verdeelde bovendien het westelijke leger weder in afzonderlijke groepen, zoodat hunne overmacht nergens tot zijn recht kwam. Het Turksche Oostleger concentreerde zich onder ABDOELAH-PASJA ten zuiden van de linie Kirk Kilisse—Adrianopel; het Turksche Vardarleger trok onder ZEKKI-PASJA samen nabij Istib en Uskub, met de bedoeling den vijand het deboucheeren uit de hiervoor genoemde bergdefileën bij Koestendil en Vranja te verhinderen en bovendien de belangrijke spoorweglijn Dimotika—Saloniki door het innemen van noordwaarts gelegen opstellingen te beschermen. Het Turksche Zuiderleger concentreerde onder HASSAN TASHIN PASJA te Kotsjana en Janina tegenover Griekenland; eindelijk bevond zich tegenover Montenegro en ter bescherming van het Sandsjak eene zelfstandige divisie onder HASSAN RIZA PASJA te Scoetari. Opperbevelhebber van de gezamenlijke westelijke strijdkrachten was ALI RIZA PASJA.

Thans nog een enkel woord over de operatierichting, welke in het bijzonder voor Bulgarije bij het begin van den krijg, zoowel in verband met politieke als met strategische en geografische overwegingen, de meeste resultaten kon beloven. Vooral voor dezen Staat was die keuze niet zonder bezwaar.

Strategisch is ongetwijfeld de richting Adrianopel de beste en dat ondanks den tegenstand, welke men van deze vesting kon verwachten, terwijl in het aanstaande jaargetijde (herfst) ook in geografischen zin groote moeilijkheden van de sterk gezwollen Toendsja, Arda en Maritsa waren te vreezen.

De zeer groote waarschijnlijkheid op dien weg de vijandelijke hoofdmacht te ontmoeten, zou echter de mogelijkheid openen, een der eerste eischen der strategie, vernietiging van 's vijands leger, te vervullen.

Toch zou dan de weg naar de Turksche hoofdstad nog niet geheel open liggen, daar men eerst de Tsjataldsja-linie en ten slotte nog een kort voor Constantinopel gelegen stelling zou moeten vermeesteren.

Dat deze stellingen van veel beteekenis zouden zijn, was niet te verwachten. Immers ook in het, overigens zoo op het defensief aangelegde, Turksche leger had zich de laatste jaren de juiste strategische opvatting baangebrosen, dat de beste verdediging der hoofdstad in het *veld*-leger is gelegen. Deze liniën waren dan ook ten bate van het veld-leger verwaarloosd, hetgeen intusschen weer een ander uiterste was.

In politieken zin kon voor Bulgarije de vermeestering van Constantinopel eene bron van internationale verwickelingen worden. Daarmede zou immers weder de Dardanellen-kwestie door de belanghebbende Groote mogendheden aan de orde worden gesteld. Kon Bulgarije in dat geval verwachten, dat men den prijs, die in 1878 door de Groote Mogendheden aan het zegevierende Rusland was onthouden, aan dezen zooveel zwakkeren Staat zou toekennen?

Daarom handelde Bulgarije in politieken zin verstandiger, zijn voordeel in Macedonië te zoeken, en dat ook, ten einde den bond-

genooten, Servië en Griekenland, daar niet geheel vrij spel te laten. De mogelijkheid, zijn leger daartoe verdeeld in Thracië en Macedonië te doen optreden, was tegenover 's vijands krachtsgroepeering uitgesloten. Liet Bulgarije echter na, zich door eene voldoende troepenmacht in Macedonië te doen vertegenwoordigen, dan stond, na occupatie door Servië en Griekenland, te vreezen, dat bij het sluiten van den vrede zijn aandeel in de dáár te verdeelen buit door de andere bondgenooten zou worden betwist.

Op grond van deze overwegingen werd Bulgarije dus in de verleiding gebracht een Oost-leger op Adrianopel, en een West-leger op Uskub te dirigeeren. Dat het daarmee eene ernstige strategische fout zou begaan, is buiten kijf.

Zoo blijkt dus alweder, dat de invloed der politiek op de strategie deze laatste op gevaarlijke dwaalwegen kan voeren.

Intusschen stelde deze omstandigheid Bulgarije voor eene moeilijke keuze. Drong het met zijn hoofdmacht Thracië binnen, dan zou niet alleen van gebiedsvergrooting in Macedonië afstand moeten worden gedaan, doch bestond bovendien weinig uitzicht op directen steun van Servië, dat in Thracië geen belangen van beteekenis bezat. Verplaatste Bulgarije zijn hoofdkrachten naar Macedonië, dan was weliswaar zijn rechtervleugel door het Servische leger gedekt, onmiddellijk samengaan mogelijk en een belangrijk aandeel in hier eventueel te verkrijgen voordeelen verzekerd, doch liep het eigen land, Oost-Rumelië, daar het dan onvoldoende gedekt werd, ernstig gevaar. Verdeelde men het leger in twee ongeveer gelijke deelen, dan zou nergens voldoende kracht kunnen worden ontwikkeld.

Bulgarije in het bijzonder stond dus, zooals gezegd, voor een zeer moeilijk strategisch-politiek vraagstuk. Daarom vestig ik daar nu reeds de aandacht op. Deze Staat had èn in Thracië èn in Macedonië belangrijke nationalistische belangen te verdedigen. Thans, nu Bulgarije bijna gansch Thracië, Servië en Griekenland nagenoeg geheel Macedonië occupeeren, is voor Bulgarije het groote bezwaar gaan spreken, dat het slechts met betrekkelijk geringe krachten aan de actie in Macedonië, met name tegen Saloniki kon deelnemen; men betwist zijn aanspraken op een belangrijk deel van Macedonië.

Zoodra na den vrede de huid van den thansgeschoten beer wordt verdeeld, zal dit oorzaak kunnen wezen, dat Bulgarije het zij met slechts half gevulde handen huiswaarts moet keeren, dan wel opnieuw het zwaard zal moeten trekken, doch nu tegen zijn vroegere bondgenooten, ten einde zich een grooter aandeel in de winst te verzekeren en ook in Macedonië zijn gebied uit te breiden.

Wanneer ik thans de eigenlijke operatiën ga bespreken, zij ten slotte nogmaals naar de overzichtskaart en de daarop in geografischen zin op den voorgrond tredende operatielijnen (de rivierdalen) en slagvelden (de plateau's en vlakten) gewezen. Derhalve op de

dalen van Maritsa, Arda, Metsa, Stroema en Vardar; op de vlakten van Thracië, het Lijsterveld, de omgeving van Uskub en Koemanowo, de vlakte van Monastir en Saloniki; op de kuststrook aan de zee van Marmora, aan de Egëische zee en aan de Adriatische zee.

Twee dezer dalen verdienen in het bijzonder onze belangstelling. Het dal van de Maritsa, met een zacht klimaat, vruchtbaren bodem en daardoor ongetwijfeld het meest gezegende deel van het schiereiland; het dal van de Vardar, eveneens zeer vruchtbaar en sterk bebouwd en daardoor eeuwenlang door Serviërs, Grieken en Bulgaren aan elkander betwist.

Buiten de valeien heeft de natuur het schiereiland zeer stiefmoederlijk bedeeld; zoowel onwetendheid als vijandschap en naijver der bewoners waren oorzaak, dat elke verbetering achterwege bleef.

In Montenegro boomen noch groengrond; op alle Balkans (gebergten) en op hunne uitloopers dicht struikgewas; in de Pindusketens wouden, moerassen en kloven; nergens landbouw of industrie van beteekenis. Weinig goede wegen, nog minder spoorwegen. Welke moeilijkheden dus in dit gebied uit een oogpunt van verpleging en van vervoer moesten worden overwonnen, laat zich gemakkelijk begrijpen.

Ook dit is eene zeer bijzondere zijde van het vraagstuk; het heeft den zegevierenden Balkanstaten groote moeilijkheden berokkend; moeilijkheden, die zij echter, in aanmerking genomen, de groote snelheid, waarmede zij hunne operatiën in de eerste periode van den krijg hebben gevoerd, op waarlijk schitterende wijze hebben overwonnen.

(Wordt vervolgd.)

Eischen, waaraan moderne pantserforten moeten voldoen.

DOOR

J. L. RANNEFT.

Nu het gewijzigde wetsontwerp, betreffende het kustfonds, door de Tweede Kamer der Staten Generaal is aangenomen en dus vermoedelijk spoedig met den bouw van twee moderne pantserforten zal worden begonnen, is het zaak *te voren* de aandacht te vestigen op verschillende punten, waardoor eene practische inrichting en samenstelling dezer nieuwe werken — ook in de bijzonderheden — kan worden verzekerd, en waardoor onvolkomenheden en fouten bij den bouw — die zoo licht onbewust worden gemaakt — zullen worden voorkomen.

Waar eene dertigjarige ondervinding omtrent het gebruik van pantserforten ons ten dienste staat, zou het inderdaad dan ook moeilijk te verantwoorden zijn, als daarmede geen rekening werd gehouden, want al moeten ook de nieuwe forten aan geheel andere en veel hoogere eischen voldoen, toch kan in menig opzicht worden partij getrokken van de, bij de bestaande forten opgedane ervaringen.

Meermalen betreft dit oogenschijnlijk weinig beteekenende zaken, die zonder meerdere kosten beter hadden kunnen zijn, doch die, bij een eenmaal voltooid werk, òf niet meer zijn te verhelpen, òf die alleen met groote kosten kunnen worden verbeterd, en dan meestal nog minder doeltreffend, dan wanneer men reeds bij het ontwerpen daarmede rekening had gehouden.

Dat werkelijk deze onvolkomenheden bij den bouw van nieuwe werken meermalen voorkomen, is bij herhaling gebleken en, als geen, of onvoldoende overleg wordt gepleegd, is het ook zeer natuurlijk, want de ingenieur, die het fort ontwerpt en bouwt, heeft geen practische ervaring opgedaan omtrent het gebruik der verschillende onderdeelen; hij heeft nimmer de bezwaren ondervonden, die de bevelvoering, dikwijls ten gevolge van kleinigheden, belemmeren; hij heeft geen rekening kunnen houden met de moeilijkheden, die zich onder verschillende gevechtssomstandigheden kunnen voordoen; hij heeft geen practische ondervinding kunnen opdoen van de bezwaren, die zich voordoen bij het innemen van de alarm- en generale marschstelling; hij heeft waarschijnlijk niet van nabij — al is het dan maar bij vredes-oefeningen — kennis gemaakt met de eischen, die aan nabijverdediging, aan nabijverlichting, enz. moeten worden gesteld; hij kent niet de practische bezwaren, die te nauwe kijksleuven, te bekrompen commandokoepels, enz. aan de bevelvoering in den weg leggen.

De ingenieur bouwt; hij bouwt — ongetwijfeld na voorafgaande grondige studie — naar zijn beste weten; hij zorgt voor afdoende dekking, in verband met de uitwerking der vijandelijke projectielen; hij zorgt voor behoorlijk flankement; hij zorgt, dat er organen voor waarneming en bevelvoering aanwezig zijn; hij zorgt — moet althans zorgen — voor uitstekende en practische grachtsverlichting; hij zorgt voor eene voldoende uitwerkingszône, enz., enz.

Maar daarmee kan niet worden volstaan. De practijk van het doelmatig gebruik van het pantserfort ontbreekt hem en deze leemte is slechts aan te vullen door personen, die in deze zaken daadwerkelijke en veeljarige ervaring hebben opgedaan.

Nu zal men mij ongetwijfeld tegenvoeren, dat toch bij het ontwerpen, zoowel *nu* als *vroeger*, wel degelijk rekening wordt gehouden met de eischen, die de artillerie stelt, met de wenschen, die de artillerie koestert.

Zeker, betreffende de hoofdpunten zal wel steeds overleg worden gepleegd met de artillerie- en andere autoriteiten, maar daarmee is de doelmatige bouw van een pantserfort nog niet verzekerd.

Dikwijls — ik zou haast zeggen meestal — komt het, voor het verkrijgen van het meest nuttig rendement van het fort, evenzeer aan op de goede uitvoering van *schijnbare* details, als op samenwerking in hoofdpunten, als b.v.: plaats van opstelling; bestrijking van vaarwaters; bewapening, munitieuitrusting, dekking, afstandmeting, sterkte der bezetting, enz.

Natuurlijk dient omtrent deze hoofdzaken overeenstemming te bestaan tusschen Generalen Staf, genie en artillerie, alvorens tot het maken van ontwerpen kan worden overgegaan.

Maar er zijn nog tal van andere zaken, waarmee bij den bouw, en dus ook bij het ontwerpen, rekening moet worden gehouden en die — zooals zeer natuurlijk is — veelal niet voldoende door de hogere autoriteiten, noch ook door den ingenieur, die het ontwerp opmaakt, kunnen worden beoordeeld, om de eenvoudige reden, dat hun de practische ervaring ter zake ontbreekt.

Om slechts één voorbeeld te noemen: *de commandokoepel*.

Natuurlijk zal de artillerie-autoriteit zeggen: er moet een commandokoepel zijn en de ingenieur stemt hiermede even natuurlijk in.

Men kiest uit de bestaande constructies de beste, die men vinden kan, en de ingenieur geeft aan dien commandokoepel in zijn ontwerp, volgens zijn meening, de aangewezen plaats; hij verbindt den commandokoepel door bevelorganen met de onderdeelen van het fort en denkt daarmee klaar te zijn. Oogenschijnlijk zou men dan ook zeggen: nu wat wenscht Ge dan nog meer.

Maar zoo eenvoudig is de zaak toch niet. Eerst moet men weten, wat er in zoo'n commandokoepel omgaat; wat de fortcommandant moet kunnen overzien, om juiste bevelen te kunnen geven; wat hij moet kunnen waarnemen, om contrôle op eigen bevelen te kunnen

uitoefenen, zoo noodig door nadere bevelen in te grijpen; welke berichten moeten kunnen inkomen en uitgaan; welke instrumenten hij noodig heeft voor vlotte bevelvoering; over welk personeel hij moet kunnen beschikken; enz. Eerst *dan* kan men de juiste plaats van opstelling en in verband met andere eischen, de meest gewenschte inrichting beoordeelen en vaststellen en *eerst daarna* kan men overgaan tot het bestellen van den koepel.

En nu zal men mij wel willen toegeven, dat onze militaire ingenieurs niet in staat kunnen zijn hier, zonder overleg te plegen, de meest gewenschte oplossing te verschaffen. Daarvoor is de practijk der bevelvoering noodig, die hun uit den aard der zaak ontbreekt.

Ik zal het bij dit eene voorbeeld laten.

Men zal uit deze eenvoudige opsomming van feiten — die hierachter nader zullen worden uitgewerkt — reeds begrijpen, dat eene goede uitvoering dikwijls afhangt van — zooals ik zeide — *schijnbare* details en dat deze een overwegenden invloed kunnen uitoefenen op de goede bevelvoering, op de schietvaardigheid, op de uitwerking, op de verdedigbaarheid, in een woord op de geheele weerkracht van het fort.

Men misduide hier niet mijn veronderstelling van onvoldoende kennis van hoogere autoriteiten en ingenieurs, die in den zin, waarin ik die bezig, niets afkeurenswaardigs heeft. De hoogere autoriteiten geven in algemeenen zin de hoofdrichting aan, waarin gewerkt moet worden; de aangewezen fortcommandanten, die practische ervaring hebben opgedaan, moeten er, in overleg met den ingenieur-bouwmeester voor zorgen, dat de uitvoering practisch geschiedt. Dit is m. i. het juiste standpunt, maar dan moeten ook de mannen der practijk in de gelegenheid worden gesteld, van hun inzicht blijk te kunnen geven. Vergeet men *dit* — en ik geloof, dat dit overleg maar al te dikwijls uit het oog wordt verloren — dan eerst maakt men m. i. eene ernstige fout.

Ware overigens mijn vorengenoemde veronderstelling onjuist, hoe zou het dan mogelijk zijn, dat op onze bestaande pantserforten, waarbij toch zeker ook overleg met artillerie-autoriteiten is gepleegd, toestanden bestaan, die zoo sprekend getuigenis afleggen van gemis aan ervaring op het gebied van pantserfortbouw.

Hiervan is echter niemand een verwijt te maken. Toen toch onze pantserforten werden gebouwd, ontbrak in dit opzicht alle onderzanding; geen wonder dus, dat vele zaken anders hadden moeten wezen, dan ze nu in werkelijkheid zijn.

Maar juist, om niet nogmaals te vervallen in deze verkeerdheden, heb ik de pen ter hand genomen, om er toe bij te dragen, dat de bouw onzer *nieuwe* fortten althans zoo volkomen mogelijk worde, en ik hoop van harte, dat mijn schrijven ook andere bevoegden er toe zal brengen van hunne meening blijk te geven. Alleen op deze wijze zal men het volmaakte nabij kunnen komen.

Op grond van het voorafgaande zij het mij daarom vergund uit mijn jarenlange ervaring, opgedaan in den dienst bij onze bestaande pantserforten, verschillende belangrijke punten onder de aandacht te brengen van de uitvoerders van de nieuwe werken, opdat daarmede bij die uitvoering rekening kunne worden gehouden.

Na deze inleiding, die ik noodig achtte, om het doel van deze verhandeling aan te geven, zal ik overgaan tot bespreking van de punten, die, als van ingrijpend belang voor de weerkracht der nieuw te bouwen forten, daarom tevens van het hoogste belang zijn voor onze verdediging naar de zeezijde.

De door mij aangegeven richting, betreffende bouw en inrichting van nieuw te maken forten, is voor een deel ontleend aan minder gewenschte toestanden, die bij de bestaande pantserforten worden aangetroffen, terwijl voorts de hoogere eischen, waaraan de moderne pantserforten moeten voldoen, daaraan mede ten grondslag liggen.

Met het oog hierop zal ik de volgende punten meer uitvoerig behandelen.

- 1°. De algemeene bevelvoering en de waarneming.
- 2°. De afstandmeting.
- 3°. De nabijverdediging.
- 4°. De nabijverlichting.
- 5°. De gemeenschap van het inwendige van het fort naar het hoofdgebouw.
- 6°. De zoeklichten.

I. DE ALGEMEENE BEVELVOERING EN DE WAARNEMING.

Het behoeft wel geen betoog, dat eene goede bevelvoering van het hoogste belang is, zeer zeker ook voor een pantserfort.

Op den voorgrond stellende, dat het bevel over het geheele werk steeds in ééne hand blijft, n.l. in de hand van den fortcommandant en voorts uitgaande van centrale vuurleiding, d. w. z., dat de vuurbevelen uitgaan van een centraal punt, en wel van de standplaats van den fortcommandant, is het duidelijk, dat deze standplaats (het commandostation, ¹⁾ aan verschillende eischen moet voldoen.

Wanneer men de opstelling van de commando-koepels op sommige onzer pantserforten beschouwt, dan moet reeds voor oningewijden de ongunstige plaats dier koepels onmiddellijk in het oog springen.

Deze koepels zijn gebouwd jaren, nadat die forten gereed waren — bij den bouw was blijkbaar de noodzakelijkheid ervan niet ingezien. Het gevolg kon wel niet uitblijven; de opstelling is aangepast aan het bestaande en is dientengevolge allerongunstigst; de inrichting

¹⁾ Hier wordt opzettelijk de naam *commandostation* gebezigd, omdat in de meeste gevallen een vast station de voorkeur zal verdienen boven de veelal zeer bekrompen en onpractische commando-koepeltjes.

is zeer gebrekkig en als standplaats voor den fortcommandant, waarvoor ze dan toch feitelijk moeten dienen, zijn zij in de meeste gevallen van weinig of geen nut. Meestal toch, zal de fortcommandant, voor het geven zijner bevelen, zich open en bloot op het hoofdgebouw moeten bewegen, zoo goed mogelijk dekking zoekende achter de geschutkoepels. Voorwaar een zeer ongewenschte toestand voor een pantserfort, waarbij de hoofdpersoon ongedekt is.

Ik zal de nadeelen, die verder aan deze commandokoepels kleven, hier niet opsommen; uit de eischen, die ik voor de bevelvoering aan de nieuwe commandokoepels (commandostations) onzer moderne forten stel, zullen de nadeelen der bestaande vanzelf kunnen blijken.

Maar wel wil ik hier met klem betoogen, dat het bezit van een *practisch ingericht* centraal station, van waar de bevelvoering voor het geheele fort uitgaat, voor een pantserfort een onafwijsbare eisch is, van zoo hoog belang, dat een groot deel van zijn gevechtswaarde daarvan afhangt. Daarom is dan ook plaats en inrichting van het commandostation een van de meest gewichtige punten bij het ontwerpen van een fort en dient men zich met de uiterste nauwgezetheid rekenschap te geven van de eischen, waaraan deze stations moeten voldoen.

Deze eischen zijn:

a. Het commandostation moet geplaatst zijn op het hoofdgebouw, dus binnen de droge gracht, die het hoofdgebouw omgeeft. Deze eisch is, in verband met de centrale bevelvoering, die van daar uitgaat, geboden, ook met het oog op de veiligheid van den fortcommandant, wiens veiligheid ook bij een rechtstreekschen aanval, in dat station volkomen verzekerd moet zijn.

b. De plaats van het commandostation moet zoodanig gekozen worden, dat het personeel steeds zonder gevaar daarin kan blijven, zoowel tijdens het vuur der groote koepels, als bij den stormaanval en dat dus het vuur der eigen kanonnen en mitrailleurs in geen enkel opzicht belemmerd wordt.

c. De ruimte in het commandostation moet zoo groot zijn, dat alle personen, die daarin eene plaats moeten vinden, eene voldoende ruimte beschikbaar hebben, om hun functie naar behooren te kunnen verrichten. Dit zal eene goede bevelvoering zeer in de hand werken. De ruimte van vele der in den handel voorkomende commandokoepels is zoo bekrompen, dat daarin nauwelijks één persoon kan plaats nemen, laat staan zijn functie goed verrichten.

Ik vestig hierop in het bijzonder de aandacht, om te voorkomen, dat bij de nieuw te bouwen forten dergelijke onpractische commandokoepeltjes zouden worden aangewend.

Hoe het station moet zijn ingericht, houdt o. a. weer nauw verband met de afstandmeting, die men wenscht toe te passen, met de bestemming van het fort, met zijn ligging, enz.

d. In het commandostation moet een afstandmeter zijn opgesteld. Deze afstandmeter moet in hoofdzaak dienen om den fortcommandant ten naasten bij den afstand te doen beoordeelen van de doelen, die hij onder vuur wenschte te nemen. Op zeer groote nauwkeurigheid komt het daarbij niet zoozeer aan en aan die afstandmeting (een kleine Barr and Stroud of een Watkin) behoeven dan ook niet zulke hooge eischen te worden gesteld, als aan die, bestemd voor de vuurregeling.

e. Het commandostation moet *zoo* zijn geplaatst, dat beide (c. q. de drie) zware koepels van daaruit kunnen worden waargenomen. Door het aanbrengen van eene ruwe graadverdeeling in verf, buiten op de geschutkoepels, moet de fortcommandant kunnen beoordeelen, of die koepels op het aangegeven doel zijn gericht, of wel in welken stand zij staan. Dit is bij het geven van bevelen een zeer gemakkelijk hulpmiddel en van werkelijk belang; mede, omdat daardoor eene hoogst eenvoudige controle wordt verkregen, waardoor vergissingen bij het geven en bij het uitvoeren van bevelen worden voorkomen.

f. Het commandostation moet zoo hoog zijn gelegen, dat men van daaruit het geheele fort — en dus ook den geheelen omtrek — kan overzien. Waar de moderne geschutkoepels zeer flauw gebogen, en dientengevolge laag zijn, kunnen aan dezen eisch m. i. geen overwegende bezwaren in den weg staan.

Kan echter aan dezen eisch niet ten volle worden voldaan, dan dient men er in de eerste plaats voor te zorgen, dat de geheele contrescarp kan worden gadedegeslagen. Desnoods bewerkstelligt men dit door een deel van het commandostation telescopisch te maken, zoodat de fortcommandant in dat telescopisch deel in geheven toestand, tegen geweervuur volkomen beschermd, het geheel kan overzien. Wellicht zou ook een periscoop hier goede diensten kunnen bewijzen.

Om bij een algemeenen stormaanval juiste bevelen te kunnen geven, moet de fortcommandant het geheel kunnen overzien. Ontstaan hier of daar doode hoeken, dan worden aan de bevelvoering inderdaad zulke ernstige bezwaren in den weg gelegd en wordt een tijdig en dikwijls noodzakelijk ingrijpen van den fortcommandant meermalen onmogelijk gemaakt, waardoor, als vanzelf spreekt, eene goede bevelvoering uitgesloten is. Men telle deze bezwaren vooral niet te licht.

Hierbij zij er nog in het bijzonder de aandacht op gevestigd, dat over het algemeen de *kijksleuven* (niet de richtsleuven dus) van te geringe afmetingen zijn, om een ruim en vrij uitzicht te verkrijgen over het voorterrein.

Door het uitzicht te vergemakkelijken, bevordert men in hooge mate eene snelle uitvoering der gegeven bevelen, zonder de kwetsbaarheid der waarnemers noemenswaard te verhoogen. Voor eene snelle doelaanwijzing moeten bovendien de koepelkappen worden

voorzien van eene inrichting om — in verband met den koepelstand — vlug een doel in een aangegeven gradenstand te kunnen vinden.

Om aan den eisch van goede kijksleuven te kunnen voldoen, moeten deze zeker eene hoogte-afmeting van 5 à 6 cM. hebben, om b.v. een gemakkelijk gebruik van Zeissbinocles mogelijk te maken. Bij *alle* kijksleuven dient met dezen eisch (afgescheiden nog van andere eischen) rekening te worden gehouden en bij de bestellingen zal men dan ook dezen eisch bepaaldelijk moeten stellen.

Bij koepelkappen moet, aan de voorzijde, de sleuf eene zoodanige breedte-afmeting hebben, dat een gezichtsveld van $\pm 180^\circ$ met één oogopslag volkomen kan worden overzien. Het onbenutte gedeelte van de kijksleuf moet gesloten kunnen worden tegen de scherfwerking en tegen geweervuur van nabij.

g. Het commandostation moet met alle onderdeelen van het fort, die tijdens een stormaanval in actie kunnen komen, door uitstekende gemeenschapsmiddelen (liefst een dubbel stel: spreekbuis en luidklinkende telefoon) verbonden zijn.

Deze eisch behoeft welhaast geen nadere toelichting, daar deze onmiddellijk verband houdt met eene deugdelijke bevelvoering.

Toch is het misschien niet overbodig, er hier nog eens op te wijzen, dat de hulpmiddelen, noodig voor de goede uitvoering der algemeene bevelvoering, dikwijls te wenschen overlaten.

Daarom is het dan ook zaak — en hierop kan nimmer te veel de aandacht worden gevestigd —, om alles wat een goed overzicht en eene goede bevelvoering in de hand kan werken, te bevorderen. De ingenieur, belast met het ontwerpen en het bouwen van het fort, moet er dan ook wel van doordrongen zijn, dat alles, wat hierop betrekking heeft, rijpelijk worde overwogen, omdat het hier geldt een punt van zeer groot aanbelang.

h. Als laatsten eisch voor het commandostation zou ik willen stellen, dat de fortcommandant het in zijn macht heeft, om met eigen hulpmiddelen, dus zonder bevelen, den naasten omtrek van het fort — naar keuze geheel of gedeeltelijk — te kunnen verlichten. Bij de behandeling der nabijverlichting komt dit punt nader ter sprake.

Na deze uiteenzetting van de eischen, waaraan het commandostation moet voldoen, vraag ik den verschillenden ingenieurs, die belast waren met het maken van ontwerpen voor onze nieuwe koepelforten, in gemoede af, of zij inderdaad met al deze eischen wel voldoende rekening hebben gehouden.

Ik zou het haast betwijfelen, omdat, voor zoover mij bekend, bij de nu toch zeker reeds in beginsel vastgestelde projecten — hoe vreemd, dat ook moge schijnen — ter zake in geen enkel opzicht overleg is gepleegd met één der, op dit oogenblik aangewezen fortcommandanten. Is het niet vreemd, dat de genie in zulke gevallen geheel zonder raadpleging der mannen van de practijk werkt? Waarom toch?

Mocht met de hiervoren genoemde eischen dan ook geen, of onvoldoende rekening zijn gehouden, dan hoop ik van harte, dat bij eventueele uitvoering der werken, de wenken, die ik hier, op grond van veeljarige ervaring gaf, alsnog ernstig zullen worden overwogen en worden toegepast. Ik koester die zelfde hoop voor, hetgeen ik hier verder zal behandelen.

Nauw verbonden met de bevelvoering is de waarneming. Kwam het vroeger, toen de gevechtsafstanden kleiner waren en de beslissing op veel korteren afstand moest vallen, wellicht minder op de waarneming aan, omdat men zelfs bij onze verouderde kanonnen op afstanden van 2500 à 3000 M. groote trefkans — bijna trefzekerheid — had, thans nu de geschutstrijd op veel grooter afstanden zal worden gestreden, treedt ook de waarneming meer op den voorgrond, want zelfs bij de beste afstandmeetinstrumenten zullen op die groote afstanden de atmosferinvloeden (straalbuiging bij de verticale afstandmeters; luchttrilling bij de Barr and Stroud; windcorrectie zijdelings en in lengte in beide gevallen) zoo belangrijk zijn, ¹⁾ dat correcties voor de eerste schoten meestal noodzakelijk zullen worden; dat dus feitelijk enkele inschietschoten — waaraan men vroeger bij een kustvuur niet dacht — moeten worden gedaan.

De beste waarneming zal zijn uit een zijpost, b.v. 300 à 400 M. van het fort, maar dan moet die zijpost in onmiddellijke verbinding staan met den vuurleider, met den fortcommandant alzo.

Het commandostation moet dus met dien zijpost zijn verbonden; het beste zal ook hier zijn eene luiddinkende telefoon, anders telegraaf.

Men zal echter niet steeds op dien zijpost kunnen rekenen, want de verdediger zal niet altijd in het onbetwist bezit zijn van het voorterrein. Daarom moet ook op het fort zelve gelegenheid tot waarnemen bestaan. Kan de fortcommandant onder gunstige omstandigheden zelf waarnemen, des te beter, doch meermalen zullen oorzaken aanwezig zijn, die de waarneming der eigen schoten door den fortcommandant, onmogelijk maken. In dat geval zal de waarneming moeten uitgaan van een zoover mogelijk zijwaarts gelegen post op het fort, b.v. bij de zoeklichten (zie ontwerp-fort).

Ook deze zijpost op het fort moet met goede gemeenschapsmiddelen verbonden zijn met den fortcommandant.

Het zal zeker een punt van ernstige overweging moeten uitmaken, om dezen zijpost tevens in te richten als hulpstation voor *zeer nauw*

¹⁾ Om slechts door enkele getallen de gedachten te bepalen, zij hier vermeld, dat b.v. bij het kanon van 28 cM. L/45 volgens berekening de volgende atmosfercorrecties op 8000 M. moeten worden aangebracht. Bij een normaal voorkomenden coëfficiënt van den dag van 0,7 (barometer 770 en thermometer + 4° C.) bedraagt de berekende correctie reeds $\pm$ 190 M. Bij 10 M. wind, die veelvuldig voorkomt, is de maximum-lengtecorrectie reeds 115 M; de zijdelingsche $\pm$ 29 M.

keurige afstandmeting, bestemd voor het vuur op *zeer groote afstanden* (9 à 10 KM.).

Plaatst men daarin b.v. een Barr and Stroud met 6 M. basis, dan kan men zich daaruit tevens gegevens verschaffen voor een langzaam, maar juist gericht vuur op die groote afstanden. Men krijgt dan door de nauwkeurigheid dezer afstandmeting, ook op die groote afstanden, nog vrij groote kans van treffen en het spreekt wel vanzelf, dat zulk een goed geregeld vuur — al is het ook slechts van enkele schoten — op dergelijke afstanden een machtigen indruk op den aanvaller moet maken.

Deze afstandmeting kan zonder bezwaar scherfvrij zijn, aangezien zij slechts moet dienen, om op die groote afstanden, waarbij de trefkans op het fort zoo goed als nul is, den vijand eerbied af te dwingen voor onze trefzekerheid, terwijl bij den eigenlijken geschutstrijd van dezen afstandmeter geen gebruik meer zal worden gemaakt. Wordt hij dus tijdens den geschutstrijd vernield, dan heeft dat geen enkel nadeelig gevolg voor onze vuuruitwerking, omdat *dan* uitsluitend gebruik gemaakt wordt van de bomvrij opgestelde afstandmeters.

(*Wordt vervolgd.*)

Houten vakwerkbrug voor militaire doeleinden.

Van de militaire noodbruggen, welke te velde met onvoorbereid materiaal door niet-technische troepen worden geslagen, worden in het algemeen de schraagbruggen, in het bijzonder de rondhoutschraagbrug en de plankenschraagbrug, het meest toegepast.

Hoewel de samenstelling van deze bruggen betrekkelijk eenvoudig is, vereischt het in elkander zetten en vooral ook het stellen van de schragen eene vrij groote vaardigheid, zoodat het slaan van dergelijke noodbruggen door technisch weinig geofende troepen in den regel zeer veel tijd vordert.

Bij eene van de oefeningen in het practisch pionieren door de Cadetten der Infanterie van de Koninklijke Militaire Academie werd nu, uitsluitend met behulp van planken, eene eenvoudige houten vakwerkbrug¹⁾ met evenwijdigen boven- en onderrand gemaakt, waarmede in korten tijd ook door technisch weinig geofend personeel groote overspanningen kunnen worden overbrugd.

Eene dergelijke brug heeft vooral groote voordeelen, wanneer de diepte van het te overbruggen water of eene groote stroomsnelheid het stellen van schragen onmogelijk of althans zeer bezwaarlijk maken, of wel wanneer de bodem van het te overbruggen water te slap is, om schragen te kunnen dragen. Voorts daar, waar in het belang van de scheepvaart schragen niet kunnen worden toegepast, of het maken van eene schraagbrug te veel tijd in beslag zou nemen.

Ten slotte is een groot voordeel van eene dergelijke brug, dat de

¹⁾ Onder een vakwerk wordt in het algemeen verstaan een samenstel van staven, welke aan de uiteinden, in de z.g. knooppunten, onderling zijn verbonden, om aldus eene constructie te verkrijgen, waarbij nergens te veel materiaal aanwezig is, zoodat in alle onderdeelen bij de ongunstigste wijze van belasting de spanning gelijk is aan die, welke in het materiaal van de staven kan worden toegelaten.

Hoofdzaak is daarbij, dat de uitwendige krachten, welke op een dergelijk samenstel van staven werken, alleen in de knooppunten van het vakwerk aangrijpen.

De verschillende staven van een dergelijk vakwerk worden onderscheiden in :

1°. De boven- en onderrandstaven, welke het vakwerk begrenzen.

In de in Fig. 1 gegeven schematische voorstelling van de beide hoofdliggers van de uitgevoerde brug loopen de bovenrand B en de onderrand O van de liggers onderling evenwijdig, in welk geval wordt gesproken van liggers met evenwijdigen boven- en onderrand.

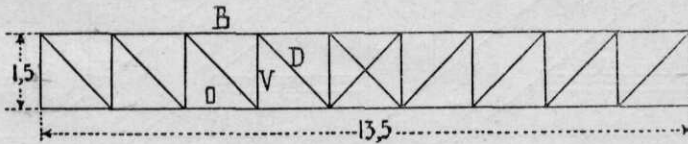
2°. De wand- of traliestaven, welke boven- en onderrand verbinden en al naar gelang de richting vertikalen V of diagonalen D worden genoemd. (Fig. 1.)

liggers buiten bereik van het vijandelijk vuur kunnen worden vervoerd, om eerst daarna naar de bouwplaats van de brug vervoerd te worden.

CONSTRUCTIE.

De uitgevoerde brug werd geslagen over eene spanwijdte van 13,5 M., als loopbrug, met eene breedte van 2 M. tusschen de beide

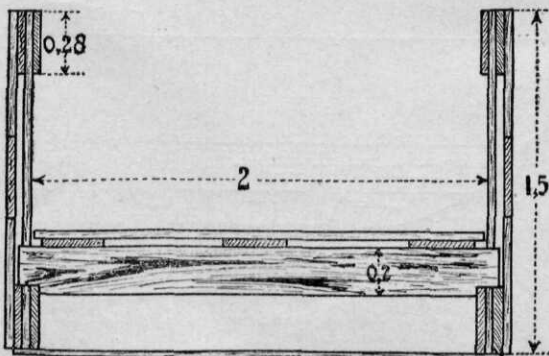
Figuur 1.

hoofdliggers, waarvan de algemeene constructie moge blijken uit de foto's en uit de in Fig. 1 gegeven schematische voorstelling.

Het dek rust op den onderrand van de hoofdliggers door middel van dwarsliggers, welke, in overeenstemming met het beginsel van de constructie van vakwerken, *alleen in de knooppunten van den onderrand zijn aangebracht.*

Boven- en onderrand (Fig. 2) zijn elk samengesteld uit twee rijen planken, breed 0,28 M. en dik 0,04 M., met een afstand van 0,04 M. tusschen de beide rijen. De planken hebben eene zoodanige lengte, dat de lasschen in de knooppunten komen, terwijl voorts de lasschen in boven- en onderrand onderling moeten verspringen. Bij de uitgevoerde brug werden voor den bovenrand en voor den onderrand planken van 4,5 M. lengte gebruikt. Het verspringen van de lasschen in boven- en onderrand werd echter achterwege gelaten, om verzagen van het hout zooveel mogelijk te beperken.

Bij de uitvoering bleek de wenschelijkheid, om aan de binnenzijde van de liggers den boven- en onderrand ter plaatse van de lasschen nog met behulp van klampen te versterken, om daardoor breken

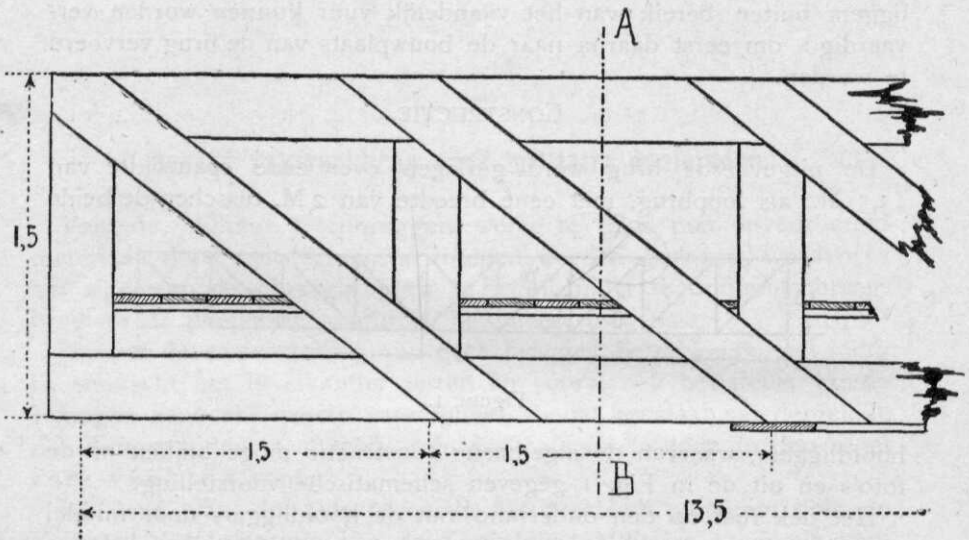

Figuur 2. Dwarsdoorsnede volgens A—B.

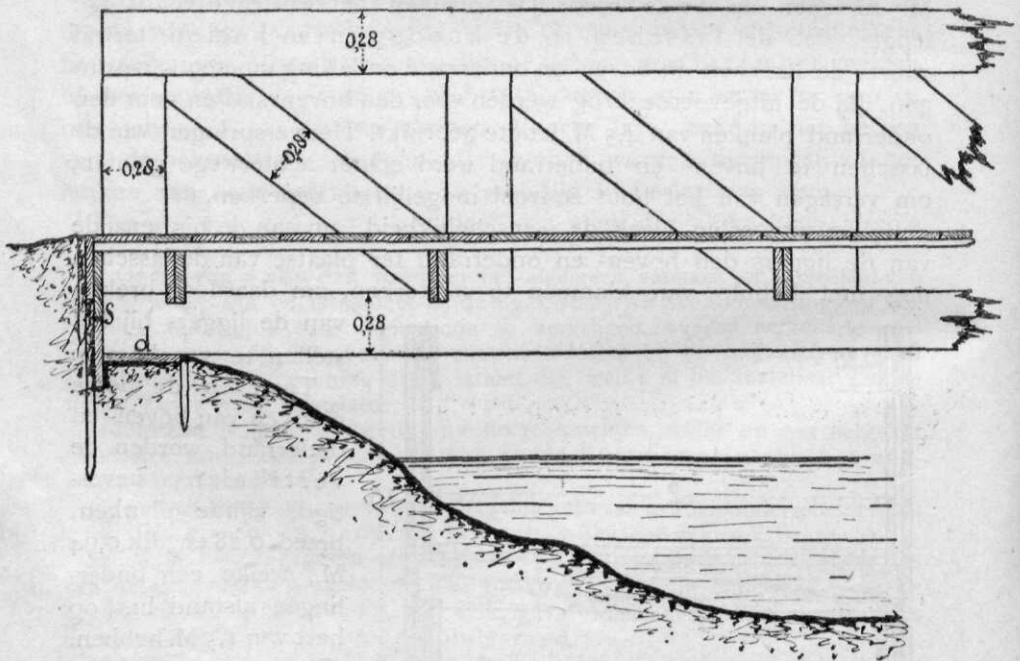
van de liggers bij het stellen te voorkomen.

Tusschen de beide planken van boven- en onderrand worden de vertikalen bevestigd, zijnde planken, breed 0,28 en dik 0,04 M., welke een onderlingen afstand hart op hart van 1,5 M. hebben. (Figuren 2, 3 en 4.)

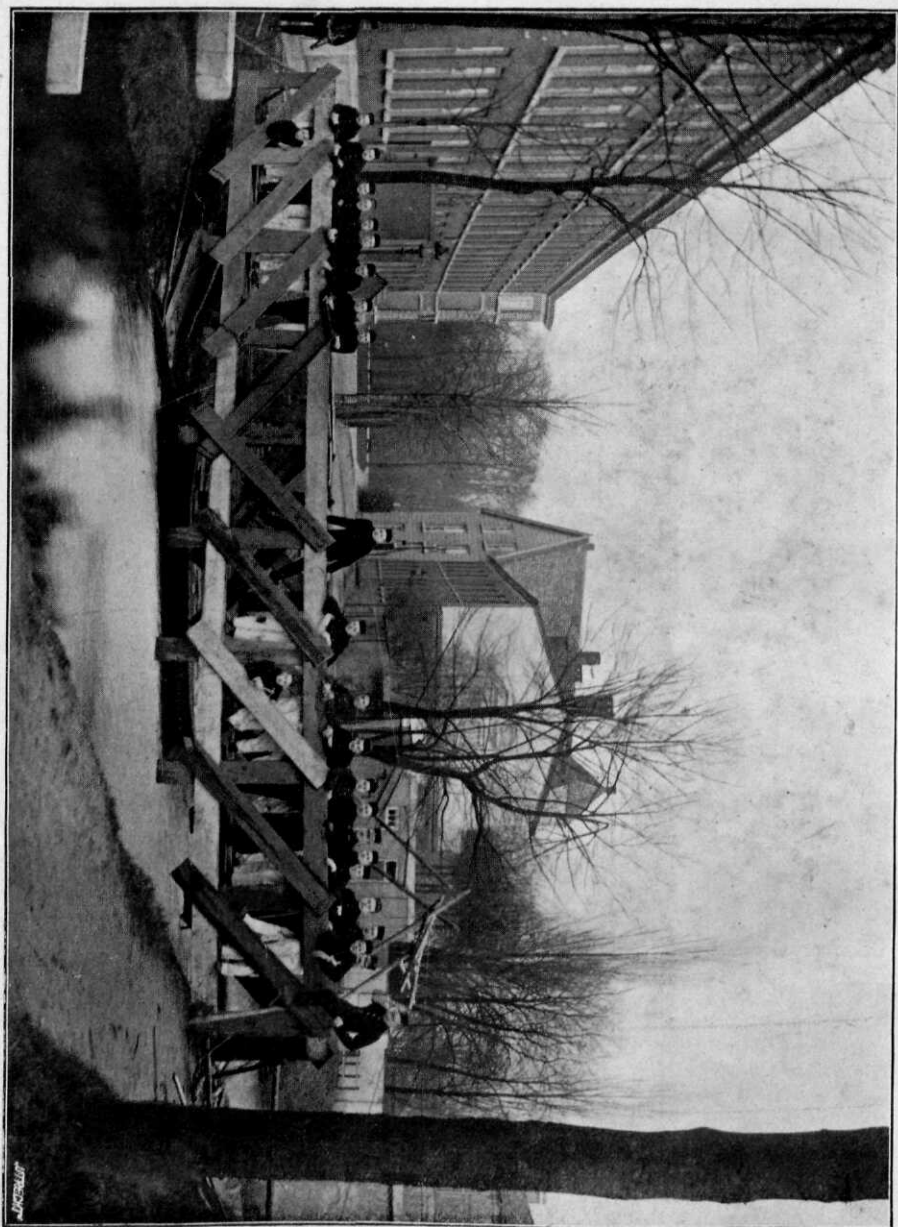
De zelfde breedte en

Figuur 3. Zijaanzicht.

Figuur 4. Lengtedoorsnede.

dikte hebben de diagonalen, welke aan de buitenzijden van de beide hoofdliggers stevig tegen boven- en onderrand worden vastgespijkerd.

De dwarsliggers bestaan elk uit twee planken, dik 0,04 M. en breed 0,2 M., waarop een brugdek wordt aangebracht, dat met het oog op het verkeer van voertuigen kan bestaan uit drie planken volgens de lengterichting van de brug, welke een aaneengesloten dek van planken dragen, gelegd volgens de breedterichting van de brug.

De constructie van de landhoofden kan uit Fig. 4 blijken. De beide hoofdliggers rusten op eene draagplank d, welke met piketten stevig aan den oever is bevestigd, terwijl drie andere planken s, eveneens gesteund door stevige piketten, als stootplanken dienst doen.

Bij de berekening van de hiervoren aangegeven constructie werd aangenomen, dat deze, zelfs bij toepassing van een grooten zekerheidscoëfficiënt, in staat moet zijn, om eene mobiele belasting te dragen van 400 KG. per M^2 ., behalve nog het eigen gewicht, dat op 100 KG. per M^2 . kan worden gesteld.

Deze vrij ingewikkelde berekening, korthedshalve hier achterwege gelaten, werd uitgevoerd voor de over de geheele lengte mobiel belaste brug en voor de op verschillende wijzen gedeeltelijk belaste brug.

De aangenomen mobiele belasting van 400 KG. per M^2 . komt overeen met de belasting door menschengedrang, welke bij het overgaan van de brug wordt uitgeoefend door gesloten, onbereden troepenafdeelingen. De belasting, veroorzaakt door ruiters en door militaire voertuigen, is kleiner dan de aangenomen belasting, welke dus voor de berekening van eene militaire brug voldoende is.

Bij de berekening bleek eveneens, dat met behulp van enkele draadnagels de verbindingen in de knooppunten op voldoende wijze kunnen worden tot stand gebracht. Op deze verbindingen berust voor een groot deel het draagvermogen van de brugconstructie, *zoodat het dringend noodzakelijk is deze verbindingen zoo hecht en zoo zorgvuldig mogelijk vast te spijkeren.*

UITVOERING.

De brug werd uitgevoerd door 20 Cadetten der Infanterie van het eerste en tweede studiejaar.

In twee ploegen verdeeld, werd door elke ploeg een der beide hoofdliggers aan den wal gereed gemaakt.

Vervolgens werd een der hoofdliggers te water gelaten en naar den tegenoverliggenden oever geduwd, waardoor de helft van de werkploeg over den ligger dezen oever kon bereiken. De ligger werd daarna vertikaal gesteld, op de te voren gereedgemaakte landhoofden geplaatst en hier in den vertikalen stand stevig bevestigd.

Op de zelfde wijze werd met den tweeden hoofdligger gehandeld, waarna van beide oevers begonnen werd met het aanbrengen van de dwarsliggers en van het brugdek, terwijl de onderranden van de beide hoofdliggers nog werden verbonden door schoren, om den weerstand van de brug in horizontale richting te verhoogen.

Aangezien plankhout niet in voldoende hoeveelheid ter beschikking was, werden bij de uitgevoerde brug, zooals uit een der foto's blijkt, voor de dwarsliggers rondhouten gebezigd.

De constructie voldeed zeer goed en werd door de aangegeven werkploeg in ongeveer drie uren uitgevoerd.

Hierbij moet nog in aanmerking worden genomen, dat de hooge, steile oevers het opstellen van de liggers bemoeilijkten, terwijl het bovendien de eerste maal was, dat technisch betrekkelijk weinig geoefend personeel deze voor hen nieuwe brugconstructie uitvoerde.

De verkregen, gunstige resultaten en de snelle, eenvoudige vervaardiging geven aanleiding de toepassing van deze houten vakwerkbruggen ten zeerste aan te bevelen, vooral ook bij de pionieroefeningen van de niet-technische troepen.

Daarbij worde dan nog opgemerkt, dat bij de uitgevoerde constructie de wenschelijkheid bleek, om vooral aan de verzekering van de lasschen in boven- en onderrand door stevige klampen de noodige aandacht te schenken en bovendien om den weerstand van de brug in horizontale richting nog te versterken.

Dit zou b.v. kunnen geschieden door de dwarsliggers om den anderen buiten de hoofdliggers te laten uitsteken en de uiteinden door stevige schoren met de bovenranden van de hoofdliggers te verbinden.

Ginneken, 1913.

P. W. SCHARROO.

Eerste-Luitenant der Genie,

Leeraar aan de K. M. A.

De Weduwen- en Weezenkas voor de Officieren van de Landmacht.

Hoewel het — wegens den aard mijner betrekking — niet op mijn weg ligt, polemieek te voeren over onderwerpen de W.- en W.-kas betreffende, kan het ditmaal nuttig zijn *oogenschijnlijk* van die goede gewoonte af te wijken, naar aanleiding van het ingezonden stuk van den Kolonel GOBIUS in de Spectator-aflevering van Maart j.l.

Oogenschijnlijk, omdat ik geenszins wil aangemerkt worden als een tegenstander van den geachten Schrijver, doch omdat — waar deze in zoo pakkende bewoordingen zijn standpunt verdedigt — het mij noodzakelijk voorkomt, ook het noodige licht te laten vallen op de keerzijde der medaille.

Wellicht zijn de belanghebbenden dan beter in staat, ieder voor zich, een oordeel te vormen over het wenschelijke van den maatregel, welke de S. voorstaat.

Wanneer het Rijk een officier diensten opdraagt, ten gevolge waarvan deze het leven verliest, draagt ook het Rijk de verantwoordelijkheid voor de gevolgen, zijnde den onderhoudsplicht van de c.q. nagelaten weduwen en weezen.

Waren toch deze diensten bedoelden officier *niet* opgedragen geworden, dan mocht de „Kas” verwachten, dat de levensduur van den betrokkene *niet* verkort zou zijn geworden.

Hij zou dan, als volkomen gezond man, vermoedelijk nog vele jaren aan de „Kas” hebben bijgedragen en inderdaad het pensioen, dat hij zijn weduwe toedacht, ten volle hebben betaald.

Door zijn ontijdige dood werd dit pensioen slechts ten deele betaald en de oorzaak daarvan lag bij het Rijk.

Van de „Kas” mag derhalve niet gevergd worden, dat zij dezen onderhoudsplicht der nagelaten betrekkingen, van het Rijk overneemt; *wel*, dat zij het — door de gestorte bijdragen — reeds gedeeltelijk betaalde pensioen ook ten deele uitkeert.

In hoeverre de ondervinding leert, dat — in doorsnede — het thans uitgekeerde deel van het volle pensioen evenredig is aan die gestorte bijdragen, kan hier onbesproken blijven; de vraag is maar: schiet de „Kas” *te kort* in haar plicht, als zij *niet* het volle pensioen uitbetaalt, en deze vraag is moeilijk in toestemmenden zin te beantwoorden.

Voor de uitkeering van het volle pensioen zou meer reden bestaan, als men moest aannemen, dat er bij de nagelaten betrekkingen „nood” bestaat; immers de „Kas” is eene instelling, die voorzien moet in

bepaalde nooden en de „kameraadschap” zou dan een factor worden, die medetelt.

Waar echter het rijkspensioen plus het uit de „Kas” toegekende pensioen een bedrag vormen, *hooger* dan tal van officiersweduwenpensioenen, kan hier van „nood” wel niet gesproken worden en kan dus het begrip „kameraadschap” geen motief worden, om der weduwe meer toe te kennen, dan voor haar betaald is.

Dat dus de „billijkheid en rechtvaardigheid” worden aangetast, door het ten deele uitbetalen der pensioenen, is eene bewering, die moeilijk anders te verdedigen valt dan op ethische gronden — zooals dan ook door den Kol. G. in hoofdzaak gedaan wordt. Doch ethische motieven zijn voor eene instelling, als een pensioenfonds, niet altijd „maszgebend” vooral niet, als het toegeven daaraan vrij belangrijke financieele gevolgen heeft.

Het is dan ook twijfelachtig, of edelmoedigheid van de zijde der „Kas” in dit geval unaniem zou worden toegejuicht, waar de gevolgen allicht zouden zijn: of verhooging van contributiën, of achterwege laten van, door zeer velen, meer noodzakelijk geachte verbeteringen in de werking der instelling.

Eerst als alle verbeteringen, die financieel mogelijk zijn, bekend zullen zijn, laat zich beoordeelen, of aan het uitkeeren der volle pensioenen ook den *voorrang* had moeten worden toegekend boven een of meer der ontworpen maatregelen, en *zoo ja*, dan is er reden om de „billijkheid en rechtvaardigheid” miskend te achten.

Thans moeten wij ons oordeel op dat punt nog opschorten.

Na het vorenstaande zou de vraag kunnen worden gesteld: Is de „Kas” dan eene *redes*instelling en geeft zij geen enkelen waarborg voor verzorging van onze weduwen en weezen na een eventueelen oorlog?

En hierop moet het antwoord luiden: Een bepaalde *waarborg* is er *niet*. Men mag met grond *verwachten*, dat het Rijk en de „Kas” samen behoorlijk in die zorg zullen kunnen voorzien, vooral als aan de „Kas” *niet* de verplichting wordt opgelegd de volle pensioenen uit te keeren bij genot van rijkspensioen tevens.

Hoeveel weduwen en weezen echter na een oorlog ten laste der „Kas” zullen komen, kan niemand zeggen; iedere raming daarvan is dus reeds bij voorbaat veroordeeld. Het vormen eener reserve en het ten deele uitbetalen der besproken pensioenen zijn dus — in het algemeen beschouwd — voorzichtigheidsmaatregelen, die bezwaarlijk afkeuring verdienen. De Kol. G. betwijfelt, of de „Kas” de uitkeering van de lagere pensioenen wel kan dragen! Volkomen juist, die twijfel is gerechtvaardigd, doch dubbel gerechtvaardigd bij uitkeering der volle pensioenen.

Dat voorts „een inleggeld gelijkstaand aan het bedrag van een jaar

pensioen waarop de echtgenoot aanspraak kan maken", recht zou geven op uitkeering van het volle weduwenpensioen is eene bewering, die wel niemand zal onderschrijven en die ook in geenen deele strookt met de bedoeling van het heffen van inleggelden.

Dit alles en nog meer wellicht, is aan te voeren ongeveer van het standpunt van den verdediger tegenover den ambtenaar van het openbaar ministerie tegen de conclusiën van den Kol. G., waarbij — ik herhaal het — mijne persoonlijke meening, die hier niets ter zake doet, buiten beschouwing blijft.

Ten slotte moge nog worden opgemerkt, dat de „Commissie", die thans de „Kas" in studie neemt, ook het „voor" en „tegen" in deze quaestie wel onder de oogen zal zien en zelfstandig zal overwegen. Met belangstelling zal ieder ongetwijfeld die overwegingen tegemoet zien en het is zeer wel mogelijk, dat van die zijde argumenten worden aangevoerd, die de schaal beslist naar de eene of naar de andere zijde doen overslaan.

A. G. LANDAAL,
Secretaris der W.- en W.-kas.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Wegenverbetering in moerasland. Schouderbeschermer stelsel „Wimmer”. Sleden voor voertuigen stelsel „Schöttner”. Vervoerbare brug voor auto's. Ultraviolette stralen en ozon als desinfectiemiddel, Streffl., Mrt.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): De uitbreiding van de vloot, Int. Rev., April. Aanleg van versterkingen aan het Panama-kanaal. Het 36,5 cM. kaliber. Gepantserde vliegtuigen, Jahrb. A. u. M., April.

België: Proeven met eenheidsprojectielen voor de veldartillerie, M. Woch., N°. 40.

Brazilië: Militair luchtvaartwezen, M. Woch., N°. 44.

Bulgarije: Onderscheiding van de 7^e divisie, M. Woch, N°s. 37/38.

Denemarken: Vrijwilligerskorps, M. Woch., N°. 39.

Duitschland: Legerbegrooting voor 1913. Verbinding van de Beneden Rijn met de Duitse Noord-Zeehavens. De normaliseering van de Jahde. Vervanging van het jacht „Hohenzollern” door een ander. Haven voor onderzeeërs bij Friedrichsort, Streffl., Mrt. De bepalingen op de grootere legeroefeningen in 1913. Uitbreiding van de vloot in 1913. Vermeerdering van het aantal torpedobooten. De tegenwoordige stand van het leger, Int Rev., April. Onverscheurbaar vuurvast ballonhulsel. Uitrusting met draadscharen, Jahrb. A. u. M., April. 60-jarig dienstjubileum van Kolonel REINHOLD WAGNER, M. Woch., N°. 42. Opening van het kuststation voor draadlooze telegrafie Daressalam in Duitsch-Oost-Afrika, M. Woch., N°. 44. Eeuwfeest van het infanterie-regiment Graf TAUMENTZEN, N°. 20. Het boekwerk „Unsere Zeitgenossen”, M. Woch., N°. 47.

Engeland: Nieuw infanteriegeweer, M. Woch., N°. 39. Uitbreiding van de luchtvloot, Jahrb. A. u. M., April. Afstandmeters. Cursus over den Napoleontischen veldtocht van 1805. Lichaamsstraffen. Vliegerafdeelingen, M. Woch., N°. 44.

Frankrijk: Nieuw artillerie-voorschrift. Oefeningen voor tolken, M. Woch, N°. 40. Driejarige vrijwilligers bij de cavalerie en de artillerie. De kleeding der infanterie. DELCASSÉ's werk als minister van marine. Het nieuwe legerontwerp, Int. Rev., April. Verbeterd 34 cM. kanon. Ongeval met geschut aan boord van de „Danton”. Nieuwe minister van oorlog en marine; het program van eerstgenoemde. Legermanoeuvres 1913. Oefening van den generalen staf. Slechting der wallen van Parijs en Rijssel, Jahrb. A. u. M., April. Crediet van 420 millioen, M. Woch., N°. 44.

Italië: Onderrichtcursus voor hoogere officieren der veldartillerie. Vrijwillige verlenging van den dienstdienst. Naar huiszending der manschappen. Streffl., Mrt. De militaire uitgaven voor het begrootingsjaar 1913/1914. Oprichtingen van cursussen voor vliegers, Int. Rev., April. Pantser-auto's voor machinegeweren. Vlootuitbreiding. Bevordering van generaals. Ontslag van de lichten 1887 en 1889. Aviatiek, Jahrb. A. u. M., April. Stamafdeelingen voor de mobiele militie, M. Woch., Nos. 37/38. 14 miljoen lires voor veteranen, M. Woch., N°. 44.

Japan: Keizermanoeuvres in 1913. Vrijwillige automobielisten-corps. Kroning des keizers. Pionier-reglement, M. Woch., N°. 35.

Nederland: Schermwedstrijd, M. Woch., N°. 42.

Oostenrijk-Hongarije: Buitengewone prestatie van de bergtroepen, M. Woch., N°. 36. Hongaarsche rijdende artillerie-afdeeling. De 30,5 cM.-mortieren en de 42 cM.-mortier. Telegraafformaties bij de cavalerie. Opleiding der infanterie-pioniers. Uitbreiding der grensversterkingen. Legeruitbreiding, Jahrb. A. u. M., April. Militaire opvoeding der jeugd, M. Woch., N°. 47.

Peru: De kruiser „Commandant Aquirre”, Jahrb. A. u. M., April.

Rumenië: Vergrooting van de legersterkte, M. Woch., N°. 40.

Ruslana: Inkrimping van de bezigheden aan het hoofdbureau van den generalen staf. Vrijwillige luchtschippercompagnie in Moskou, M. Woch., N°. 39. De aanbouw van nieuwe oorlogsschepen, Int. Rev., April. Onderrichtcompagnie voor het automobilisme. De nieuwe legerwet. Pensioenwet. Bevorderingsvoorschriften. Beoordeelingsvoorschrift. Militair opleidingswezen. Nieuwe voorschriften. Jubileumsfeesten. Verjonging van het officierskorps. De vloot in 1912. 100-Jarig bestaan van het tijdschrift „Russkü Invalid”. Romanow-jubileum. Demobilisatie, Jahrb. A. u. M., April. Militaire onderwijsinrichtingen. Luchtvaart. Vliegwezen, M. Woch., N°. 46. Bulgaarsche officieren als bezoekers der Keizer Nicolaas-Academie, M. Woch., N°. 47.

Servië: Gebrek aan officieren, M. Woch., N°. 36.

Zweden: Proeven met draadlooze telegrafie in het leger, Jahrb. A. u. M., April.

Zwitserland: Nieuw veldtelegraaf-voorschrift, M. Woch., N°. 44.

DUITSCHLAND.

Het Wetsontwerp tot versterking der Duitsche weerkraft houdt blijkens de toelichting verband met de Balkanontwikkeling, waardoor het staatkundig evenwicht in Europa — naar gevreesd wordt ten nadeele van Duitschland — zal worden verbroken.

Aangezien de legersterkte geen gelijken tred heeft gehouden met de uitbreiding der bevolking, zouden, als gevolg van den bestaanden toestand, bij het uitbreken van een oorlog tal van huisvaders in eerste linie tegenover den vijand moeten worden gesteld, terwijl zeer vele fysiek geschikte jongeren eerst op dat tijdstip voor den krijgsdienst zouden worden opgeleid.

Het fundamenteele beginsel van het wetsonwerp is dan ook „veralgemeening van den dienstplicht”.

Jaarlijks zullen 63.000 recruten meer worden ingedeeld, welke in de eerste plaats worden bestemd, om de vredessterkte der troepen-eenheden te verhoogen.

Door de nieuwe organisatie dier eenheden wordt de overgang van vredes- op oorlogsvoet vereenvoudigd en bestaan de bij mobilisatie intredende, zooveel sterkere, lichten uit jongere miliciens.

Bovendien zal van de legeruitbreiding partij worden getrokken voor de oprichting van enkele nieuwe eenheden. *Infanterie*: oprichting bij 18 regimenten van het IIIe Bataljon; toevoeging aan elk der 18 jagerbataljons van eene wielrijder- en eene mitrailleurcompagnie. *Cavalerie*: oprichting van 6 regimenten en van 5 eskadrons bij 4 Beiersche regimenten. *Artillerie te voet*: oprichting van 3 regimenten en van 1 Wurtembergsch bataljon. *Pioniers*: oprichting van 11 bataljons. *Verkeertroepen*: oprichting van 13 bataljons. *Trein*: oprichting van 1 bataljon en van 20 compagnieën.

Met het oog op de opleiding van het aldus versterkte vredesleger zal het officiers- en het onderofficierskorps worden uitgebreid.

Daartoe zullen in Pruisen eene nieuwe krijsschool en twee nieuwe onderofficiersscholen worden opgericht en zullen voorts de bestaande cadetten- en onderofficiersscholen in Pruisen en in Saksen worden uitgebreid.

De verzekering der aanvulling van het onderofficierskorps wordt bevorderd door het in het leven roepen van voor de onderofficieren gunstige bepalingen (verhooging dienstpremie na 12 jaren werkelijken dienst van 1000 tot 1500 Mk.; verhooging schadeloosstelling bij een niet gebruik maken van den „Zivilversorgungsschein”; verbetering der verpleging; verleening van speciale toelagen).

De totale vermeerdering der legersterkte bedraagt:

4.000 officieren;
15.000 onderofficieren;
117.000 minderen;
27.000 paarden.

Voor zoover de drie hoofdwapens betreft, wordt de doorvoering der verschillende uitbreidingsmaatregelen reeds in October 1913 noodzakelijk geacht; bij de hulpwapens en diensten worden die maatregelen over eenige jaren verdeeld.

Ook zal de volledige uitvoering der wetten van 27. 3. '11 en 14. 6. '12 betreffende de vredessterkte, welke — overeenkomstig de thans van kracht zijnde bepalingen — tot 1914 en 1915 kon worden uitgesteld, nog in het najaar van 1913 plaats hebben.

De aanschaffingen van oorlogsbehoefden (lopende begrooting) zullen bespoedigd worden.

Een snellere en meer omvangrijke vestingbouw wordt noodzakelijk geacht.

De uitbreiding der luchtvloot wordt gevraagd. Eindelijk worden maatregelen voor eene verbeterde vredesverpleging en voor het bestaan van vrij vervoer bij verlof voorgesteld.

De totale uitgaven ten behoeve van de voorgestelde uitbreiding zullen voor de jaren 1913 tot 1915 bedragen:

„Voortdurende uitgaven” 183 millioen Mark,
„Uitgaven voor eens” 884 id.

De „Uitgaven voor eens” (Pruisen, Saksen en Wurtemberg) worden, als volgt, onderverdeeld:

Verpleging	28	mllioen Mark
Kleeding en uitrusting	38	„
Kazerneering	230	„
Oefeningsterreinen	46	„
Geneeskundige dienst	14	„
Treinen	14	„
Remonteering	31	„
Dienst der artillerie	71	„
Dienst der genie	28	„
Luchtvaart	79	„
Vestingen	210	„
Tijdelijk troepenverblijf	15	„
Diversen	8	„

Ingevolge de thans geldende wetten zou in den loop van 1915 de totale vredessterkte aan minderen bedragen 544.211 man.

Dit aantal wordt thans verhoogd met 116.965 man en wordt dus 661.176 man.

Aan het einde van het begrootingsjaar 1915 zullen bij aanneming van het onderwerpelijke ontwerp aanwezig zijn:

Bataljons infanterie	669	(18) ¹⁾
Eskadrons cavalerie	550	(34)
Batterijen veldartillerie	633	—
Bataljons artillerie te voet	55	(7)
Bataljons pioniers	44	(11)
Bataljons verkeerstroepen	31	(13)
Bataljons trein	26	(1)

¹⁾ De tusschen haakjes geplaatste getallen geven aan de aantallen eenheden, waarmede de organisatie wordt uitgebreid.

Voor het gedetailleerd overzicht der „neue Heeresvorlage”, zie de „Sonderausgabe” van het „Militär Wochenblatt” van 29. 3. '13 (N°. 41).

FRANKRIJK.

<i>Diensttijd, ingevolge de bestaande wet van 21.3. 1905:</i>		<i>Diensttijd, overeenkomstig het Wets-ontwerp van 6.3. 1913.</i>	
Werkelijke dienst:	2 jaren	Werkelijke dienst:	3 jaren
Legerreserve:	11 „	Legerreserve:	11 „
Territoriale leger:	6 „	Territoriale leger:	7 „
Territoriale reserve:	6 „	Territoriale reserve:	7 „
Totalen diensttijd 25 „		Totalen diensttijd 28 „	

Blijkens de Memorie van Toelichting van het onlangs ingediende ontwerp tot wijziging der wet van 21.3.'05 wordt de noodzakelijkheid van die wetswijziging — voornamelijk beoogende het verlengen van het verblijf onder de wapenen van 2 tot 3 jaren — als volgt, uiteengezet :

De bij uitbrekenden oorlog van een vijand te verwachten handelingen dwingen tot uitbreiding der vredessterkte.

Voorts is het, in verband met de afnemende bevolking en dus met het zwakker worden der jaarklassen, onmogelijk aan de troepen-eenheden de sterkte te geven, welke de nieuwe kaderwet eischt. Ook de noodzakelijke uitbreiding der hulpwapens en diensten (uitbreiding aantal batterijen; oprichting infanteriemitrailleurs; organisatie luchtvaartafdeelingen) werkt mede tot het te veel verzwakken der troepen-eenheden.

Als gevolg van de bedoelde verzwakking wordt schade gedaan aan de opleiding en dreigt daardoor de waarde der oorlogseenheden voor offensief gebruik te verminderen.

Door het bestaande gebrek aan menschenmateriaal is het eindelijk ondoenlijk partij te trekken van verschillende vorderingen op technisch gebied, welke — zooals ook door oorlogservaring reeds in het licht werd gesteld — tot oprichting van technische hulpdiensten dwingen.

Wat betreft de cavalerie, is het gebleken, dat een oefentijd van 2 jaren onvoldoende is om van een recruit een alleszins bruikbaar cavalerist te vormen.

Door gebrek aan manschappen, maar vooral ook door gebrek aan geoefende manschappen is dit Wapen verzwakt.

Gelet op den tijdgeest en op den algemeenen maatschappelijken toestand is een toeloop van vrijwilligers, voldoende om in de verschillende hiervoor aangestipte behoeften te voorzien, niet te verwachten.

Verlenging van den werkelijken dienstdtijd wordt daarom onafwijsbaar geacht.

De Regeering heeft nu vooreerst overwogen, of zou kunnen worden volstaan met een dienstdtijd van $2\frac{1}{2}$ jaar. Daardoor zou echter de sterkte der eenheden alleen grooter zijn in den winter, dus in het tijdperk, waarin korte dagen en weersinvloeden zich tegen langdurige en intensieve troepenoefeningen verzetten, terwijl bij het aanbreken van den zomer, de periode, waarin de troepenopleiding hare grootste ontwikkeling verkrijgt, de toestand weer even gebrekkig zou worden, als thans het geval is.

Ook heeft de Regeering gedacht aan een tweeploegenstelsel (opkomst in April en in October).

Gevreesd werd evenwel dat door een gedurende het geheele jaar gelijktijdig functionneeren van:

recrutenopleiding;

voltooiing opleiding oudere jaarklassen;

kaderopleiding en

oefeningen in grooter verband

de boog voor de kaders te sterk zou worden gespannen.

Slechts ééne oplossing van het vraagstuk werd dus juist geacht, namelijk „de dienstdtijd van 3 jaren”.

De uitbreiding der vredeslegersterkte zal dan bedragen 160.000 man. Deze uitbreiding zal mogelijk maken:

- versterking der dekkingskorpsen;
- toevoeging aan de cavaleriedivisiën van afdeelingen artillerie à 3 batterijen;
- oprichting van batterijen veldhouwitsers en van batterijen zware kanonnen;
- uitbreiding van de technische hulpdiensten;
- organisatie van de verkeerstroepen;
- vorming van luchtvaarttroepen, enz.

Ingevolge het gestelde in art. 33 der bestaande Wet heeft de Regeering de bevoegdheid „in bijzondere omstandigheden” het verblijf onder de wapenen eener lichter te verlengen.

Waar de bedoelde „bijzondere omstandigheden” — in aanmerking genomen den algemeenen Europeeschen toestand — geacht kunnen worden „bij voortdoring” aanwezig te zijn, meent zij, dat thans niet meer met een art. 33 kan worden volstaan, maar dat Frankrijks veiligheid, en in het algemeen de Europeesche vrede, niet beter kunnen worden verzekerd dan door het aannemen van het onderwerpelijke wetsontwerp.

BELGIË.

Volgens het tijdschrift „La vie militaire” (April 1913) zal de voorgenomen reorganisatie van het Belgische leger leiden tot de navermelde indeeling en dislocatie :

Toestand op 15 September 1913:

1ste DIVISIE — GENT.

1 ^{ste} Brigade — Gent.	II ^e Brigade — Ostende.	III ^e Brigade — Brugge.
2 ^e linie-regiment	3 ^e linie-regiment	4 ^e linie-regiment
2 ^e linie-regiment bis	3 ^e linie-regiment bis	4 ^e linie-regiment bis
eeneafdeeling Veldartillerie	eeneafdeeling Veldartillerie	eeneafdeeling Veldartillerie
(twee batterijen v. 6 stukken)	(twee batterijen v. 6 stukken)	(twee batterijen v. 6 stukken)
eene comp. Mitrailleurs	eene comp. Mitrailleurs	eene comp. Mitrailleurs
een peloton Gendarmerie	een peloton Gendarmerie	een peloton Gendarmerie

1ste Regiment Artillerie — Gent.

(Eene afdeeling van twee batterijen à 6 stukken.)

Treinafdeeling — Gent.

1ste Afdeeling (twee eskadrons) Jagers te paard — Brugge.

1ste Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Gent.

Divisieschool — Yperen.

Divisiedepot — Antwerpen.

2e DIVISIE — ANTWERPEN.

IV Brig. — Antwerpen.	V ^e Brig. — Antwerpen.	VI ^e Brig. — Antwerpen.
5 ^e linie-regiment 5 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene comp. Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	6 ^e linie-regiment 6 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene comp. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie	7 ^e linie-regiment 7 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene comp. Mitrailleurs een peloton Gendarmerie

2e Regiment Artillerie — Lier.

(Eene afdeeling van twee batterijen à 6 stukken.)

Trein afdeeling — Antwerpen.

2e Afdeeling (twee esk.) Jagers te paard — Antwerpen of Hoogstraten.

2e Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Antwerpen.

Divisieschool — St. Nicolaas.

Divisiedepot — Antwerpen.

3e DIVISIE — LUIK.

VII ^e Brigade - Hasselt.	VIII ^e Brigade - Luik.	IX ^e Brigade Brussel-Vilvoorden.	X ^e Brigade - Luik.
11 ^e linie-regiment 11 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	12 ^e linie-regiment 12 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	9 ^e linie-regiment 9 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	14 ^e linie-regiment *) 14 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie

3e Regiment Artillerie — Luik.

(Eene afdeeling van twee batterijen à 6 stukken.) } Eerst einde 1913

} op te richten.

Treinafdeeling — Luik.

3e Afdeeling (twee eskadrons) Jagers te Paard — Luik.

3e Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Luik.

Divisieschool — Diest.

Divisiedepot — Antwerpen.

*) Vier bataljons à drie compagnieën.

4e DIVISIE — NAMEN.

XI ^e Brigade - Brussel.	XII ^e Brigade Charleroi.	XIII ^e Brigade - Namen.	XIV ^e Brigade - Namen.
8 ^{ste} linie-regiment 8 ^{ste} linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	1 ^{ste} linie-regiment 1 ^{ste} linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	10 ^e linie-regiment 10 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie	13 ^e linie-regiment *) 13 ^e linie-regiment bis eene afdeeling Veldartillerie (twee batterijen v. 6 stukken) eene compagnie Mitrailleurs een peloton Gendarmerie

4^e Regiment Artillerie — Namen. } Eerst einde 1913
 (Eene afdeeling van twee batterijen á 6 stukken.) } op te richten.
 Treinafdeeling — Namen.
 4e Afdeeling (twee eskadrons) Jagers te paard — Namen.
 4e Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Namen.
 Divisieschool — Leuven.
 Divisiedepot — Antwerpen.
 *) Drie bataljons à drie compagnieën.

5de DIVISIE — BERGEN.

XV ^e Brigade - Ath.	XVI ^e Brigade - Bergen.	XVII ^e Brig. - Doornik.
1 ^{ste} regiment Jagers te voet. 1 ^{ste} " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.	2 ^e regiment Jagers te voet. 2 ^e " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.	3 ^e regiment Jagers te voet. 3 ^e " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.

5e Regiment Artillerie — Bergen.
 (Eene afdeeling van twee batterijen à 6 stukken.)
 Treinafdeeling — Bergen.
 5e Afdeeling (twee eskadrons) Jagers te paard — Bergen.
 5e Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Bergen.
 Divisieschool — Oudenaarden.
 Divisiedepot — Antwerpen.

6de DIVISIE — BRUSSEL.

XVII ^e Brigade—Brussel.	XIX ^e Brigade—Brussel.	XX ^e Brigade—Brussel.
Regiment Grenadiers. " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.	1 ^{ste} regiment Karabiniers. " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.	2 ^e regiment Karabiniers. " " bis. eene afdeeling Veldartie. (twee batterijen v. 6 stukken) eene compie. Mitrailleurs. een peloton Gendarmerie.

6e Regiment Artillerie — Brussel.
 (Eene afdeeling van twee batterijen à 6 stukken.)
 Treinafdeeling — Brussel.
 5e Afdeeling (twee eskadrons) Jagers te paard — Brussel.
 6e Bataljon Pioniers (twee compagnieën) — Tervueren.
 Divisieschool — Nijvel.
 Divisiedepot — Antwerpen.

CAVALERIEDIVISIE.

Iste Brigade — Brussel.	II ^e Brigade — Leuven.	III ^e Brigade—Mechelen.
1ste regiment Guides	Iste reg. Lanciers (Leuven)	3 ^e reg. Lanciers (Mechelen)
2 ^e regiment Guides	2 ^e reg. Lanciers (Thienen)	4 ^e reg. Lanciers (Gent)
Iste afd. Rijd.-Artillerie (twee batterijen v. 4 stukken) (Tervueren — Brussel)	II ^e afd. Rijd.-Artillerie (twee batterijen v. 4 stukken) (Leuven)	III ^e afd. Rijd.-Artillerie (twee batterijen v. 4 stukken) (Mechelen)
eene comp. Wielrijders treinafdeeling (Brussel)	eene comp. Wielrijders	eene comp. Wielrijders

Eene compagnie Pioniers-telegrafisten (Brussel).
Divisie-depot (Beveren).

VESTINGTROPEN.

Vestingartillerie	<table> <tr> <td rowspan="4"> { { { { </td> <td>een en twintig enkel-batterijen — Maasversterkingen</td> <td rowspan="4"> } Antwerpen. </td> </tr> <tr> <td>vijftien dubbel-batterijen</td> </tr> <tr> <td>twintig enkel-batterijen</td> </tr> <tr> <td>trein-afdeeling</td> </tr> </table>	{ { { {	een en twintig enkel-batterijen — Maasversterkingen	} Antwerpen.	vijftien dubbel-batterijen	twintig enkel-batterijen	trein-afdeeling
{ { { {	een en twintig enkel-batterijen — Maasversterkingen		} Antwerpen.				
	vijftien dubbel-batterijen						
	twintig enkel-batterijen						
	trein-afdeeling						
Genietroepen	<table> <tr> <td rowspan="3"> { { { </td> <td>acht compagnieën Vesting-Pioniers — Maasversterkingen</td> </tr> <tr> <td>acht compagnieën Vesting-Pioniers — Antwerpen</td> </tr> <tr> <td>vier speciale compagnieën (spoorwegtroepen, luchtvaarders, vliegeniers en torpedisten).</td> </tr> </table>	{ { {	acht compagnieën Vesting-Pioniers — Maasversterkingen	acht compagnieën Vesting-Pioniers — Antwerpen	vier speciale compagnieën (spoorwegtroepen, luchtvaarders, vliegeniers en torpedisten).		
{ { {	acht compagnieën Vesting-Pioniers — Maasversterkingen						
	acht compagnieën Vesting-Pioniers — Antwerpen						
	vier speciale compagnieën (spoorwegtroepen, luchtvaarders, vliegeniers en torpedisten).						

Geleidelijk zal de bestaande organisatie worden uitgebreid.

Wanneer de ontworpen organisatie geheel is doorgevoerd (15 December 1918), zal de sterkte van het Belgische veldleger bedragen ± 175.000 man, namelijk:

122 Bataljons Infanterie..

3 Compagnieën Wielrijders.

20 Compagnieën Mitrailleurs.

120 Batterijen.	{ { { {	
		78 Veldbatterijen.
		33 Batterijen lichte Veldhouwitsers.
		3 Batterijen zware Veldhouwitsers.
	6 Rijdende batterijen.	

60 Eskadrons.

6 Bataljons Pioniers.

1 Compagnie Wielrijder-Pioniers.

Boekaankondiging.

Officiers mal instruits et mal payés (d'après de récentes publications anglaises), par S. R. *Paris*, 1912. IMHAUS et CHAPELOT.

Deze brochure is de samenvatting en de gedeeltelijke vertaling van een artikel uit PEARSON'S Magazine, waarin een weinig vleidend beeld gegeven wordt van den Engelschen officier, wiens beroepskennis over het algemeen onvoldoende geoordeeld wordt, terwijl deze fout geweten wordt aan de geheel onvoldoende bezoldiging. Inderdaad, als men leest, dat de bezoldiging van een tweede luitenant der infanterie per dag 6 fr. 78 bedraagt, die van een mijnwerker daarentegen 7 fr. 80 à 8 fr. 75, dan wordt daardoor de even genoemde oorzaak zeker waarschijnlijk. Bij het aangeven van de middelen tot verbetering van den toestand bepaalt de S. zich tot enkele vrij vage aanduidingen.

L'avancement dans le corps des officiers allemands, par A. H. *Paris*, 1912. CHAPELOT.

Een kort overzicht van de factoren, die de promotie der Duitsche officieren beheerschen, waarin de S. met verschillende cijfers aantoot, hoe ruime invloed daarbij aan de bevordering bij keuze wordt verzekerd. Tevens vestigt S. de aandacht op het feit, dat in den officiersrang een niet onaanzienlijk tekort bestaat en dat van de gelegenheid, om met een aan den diensttijd geëvenredigd pensioen het leger te verlaten, slechts een beperkt gebruik gemaakt wordt waardoor de bevordering vertraagd en het officierskorps, met uitzondering van hen, die voor de hoogere rangen bestemd zijn, te oud wordt.

Le rôle du Xe corps au 16 août, par le Général PALAT (PIERRE LEHAUTCOURT). *Paris*, 1913. CHAPELOT.

De Generaal PALAT, die onder het pseudonym PIERRE LEHAUTCOURT zulk eene belangwekkende geschiedenis van den Fransch-Duitschen oorlog geschreven heeft, geeft in dit werkje een beeld van de werkzaamheid van het Xe Pruisische korps in den slag van Vionville-Mars la Tour op 16 Augustus 1870, toen dit korps door zijn krachtig — zij het ook onder ongunstige omstandigheden plaats vindend — optreden in niet geringe mate bijdroeg tot het succes van

het IIIe korps, dat zich dien dag zulke schoone lauweren verwierf.

Als eigenaardigheid zij hierbij nog aangeteekend, dat dit werkje is samengesteld met behulp van gegevens, die den S. welwillend ter beschikking gesteld werden door den Generaal z. D. VON LESSING, die in 1870 adjudant van den Generaal VOIGTS-RHETZ was.

Verzamelde geschriften van L. A. A. VAN KERVEL. (1900-1910.) *Utrecht*, 1913. KEMINK & ZOON.

Dit boekwerk bevat eene verzameling van artikelen, welke door wijlen den Heer VAN KERVEL in onderscheidene tijdschriften en dagbladen in het licht gegeven werden. Daaronder bevindt zich ook: „De verkenningstocht van Graaf VON ZEPPELIN in 1870”, welk artikel in den Jaargang 1908 van dit Tijdschrift werd opgenomen. De meerderheid der artikelen, welke dezen bundel vullen, bewegen zich op geschiedkundig terrein.

La baïonnette à pied d'oeuvre, par le Capitaine LEFEBVRE. *Paris*, 1912. CHAPELOT.

S. juicht ten zeerste toe, dat, dank zij de onvermoeide werkzaamheid van de „Société militaire d'escrime pratique” het bajonetschermen in het leger wederom bijzonder in eere is gekomen, omdat deze sport, volkomen in overeenstemming zijnde met den Franschen geest, in de opvoeding van den infanterist een nieuw element brengt, dat in hooge mate geschikt is kracht, behendigheid, koelbloedigheid en besluitvaardigheid aan te kweken en, als zoodanig, den offensieve geest der infanterie te bevorderen.

S. bespreekt de verschillende omstandigheden, waaronder het bajonetgevecht kan voorkomen, en de wijze, waarop het gevoerd moet worden. Onzen officieren der infanterie zij dit zeer beknopte werkje ter overweging aanbevolen.

Questions d'artillerie d'actualité, par O. B. *Paris*, 1913. CHAPELOT.

In deze brochure worden achtereenvolgens drie artilleristische vraagpunten besproken en wel: de lichte veldhouwitsers, de zware legerartillerie en het lichte belegeringspark.

S. deelt omtrent het gebruik van den houwitsers van 10,5 cM. bij de manoeuvres eenige bijzonderheden mede en toont zich — ook op grond daarvan — voorstander van de invoering der lichte veldhouwitsers. Hij meent, dat de in deze te nemen beslissing niet lang meer op zich zal laten wachten.

Als zware legerartillerie bespreekt S. het lange snelvuurkanon van

10,5 M. dat ook aan de groote manoeuvres deelnam en daarbij met ééne sectie optrad. Deze vuurmond vervulde daarbij de zelfde taak, welke tot dusver aan de houwitsers van 155 mM. toe viel, doch won het van deze op het punt van bewegelijkheid en dracht, zoodat zoowel het in stelling komen, als de keuze der stelling veel gemakkelijker was.

Als vuurmond voor een licht belegeringspark noemt S. den 21 cM. snelvuur-houwitser SCHNEIDER, welke hij in vergelijking brengt met den mortier van 220 mM. Mod. 1880, en waarvan eerstgenoemde het uit den aard der zaak in elk opzicht wint.

Quelques observations sur la stratégie des Allemands dans leur guerre contre les Hereros, par A. KERREMANS, capitaine de l'artillerie Indo-Néerlandaise. *Paris*, 1913. CHAPELOT.

De Kapitein van het Indische leger KERREMANS geeft in dit werk een overzicht van den strijd der Duitsche koloniale troepen tegen de in opstand zijnde Hereros; een strijd, die inden aanvang bijzondere moeilijkheden opleverde, omdat het geringe aantal troepen, waarover Kolonel LEUTWEIN beschikte, tot een strikt defensief noodzaakte. Later, toen de versterkingen uit het moederland aankwamen, werden wel overwinningen op de opstandelingen bevochten, doch het gebrek aan bereden troepen maakte het niet mogelijk de vruchten dier overwinningen te plukken, zoodat de vijand zich spoedig van zijne nederlagen herstelde. Eerst in het derde gedeelte van den oorlog, toen Generaal VON TROTHA het bevel overgenomen had, werd, zij het ook ten koste van groote verliezen en ontberingen, de opstand bedwongen.

S. geeft van deze oorlogshandelingen eene met zorg bewerkte beschrijving en doet deze van een zeer juiste critische opmerkingen vergezeld gaan.

Considérations sur la défense de la frontière du Nord, par le général HERMENT. *Paris*, 1913. CHAPELOT.

Deze studie dankt haar ontstaan aan het plan van den Heer MESSIMY, toenmaals gedurende korten tijd minister van oorlog, om de werken van Rijssel, alsmede de forten van Hirson, van Maulde en van Flines te ontmantelen. Met het oog op een mogelijk Duitsch offensief door België wijst de S. op het groote gevaar, aan de uitvoering van dit plan verbonden, waardoor de Fransche noordgrens voor den invaller openliggen zou. Uitgaande van de wijze van verdediging dezer grens, zooals deze door VAUBAN ontworpen werd, toont hij aan, welke onschatbare diensten daardoor gedurende den Spaanschen Successie-oorlog aan Frankrijk bewezen werden. Hij bespreekt daarna even uitvoerig, als volledig, de organisatie der

verdediging, zooals deze na 1870 ontworpen werd, toont aan, hoe het aantal versterkte plaatsen aan de noordgrens langzamerhand verminderd is en levert een krachtig pleidooi voor het behoud der hiervóór aangeduide plaatsen.

Questions de critique militaire et d'actualité,
par le général H. BONNAL. 5e série. *Paris*,
1913. CHAPELOT.

De Generaal BONNAL geeft in dit werkje een 20-tal studiën over verschillende onderwerpen; voor een deel schetsen van krijgsgeschiedkundigen aard, voor een deel besprekingen van belangrijke vraagstukken van het heden. Wie den Generaal BONNAL uit zijn verschillende werken kent, zal begrijpen, dat ook hier menig onderwerp wordt aangeroerd, dat de bestudeering en nadere overweging ten volle waard is. Het werkje is opgedragen aan den Bulgaarschen Generaal RADKO-DIMITRIEF, den overwinnaar van Kirk-Kilissé en Loule-Bourgas.

Éducation de l'Infanterie, par le Capitaine
breveté BILLARD. *Paris*, 1913. Librairie CHAPELOT.

Een boek van 400 bladzijden met tal van schetsjes. Voor hen, die de noodige kennis der reglementen paren aan genoegzame tactische ontwikkeling en een juist begrip van hunne verplichtingen als officier jegens den troep, zooals van een goed infanterie-officier mag worden verwacht, brengt het uit den aard der zaak weinig nieuws. Het geheel getuigt van den vlotten geest, die den S. bezielt, evenals van eene vurige vaderlandsliefde, waardoor het als opwekking tot die niet te onderschatten, vooral militaire eigenschappen, bijzonder ter lezing kan worden aanbevolen. Merkwaardig — zij het niet onge-
woon — is het in dit werk Duitschland weder met name als de toekomstige tegenstander genoemd te zien en zelfs geheele bladzijden te zien wijden aan de aan te nemen formaties tegenover Deutsche artillerie en over den Duitschen offensieven geest. Belangwekkend schijnen ons de bladzijden 72—87, waar de Deutsche tactiek tegenover de Fransche wordt gesteld.

Wat uit een technisch oogpunt zeer zeker de aandacht waard is, is dat S. eene maximum-frontbreedte van 60 à 65 Meter voor eene verspreide sectie van 45 à 50 man voorstaat, m. a. w. niet meer dan één pas tusschenruimte. Als reden hiervoor wordt opgegeven, dat bij grootere frontbreedte de sectie op het gevechtveld spoedig niet meer in beweging zal zijn te houden of te brengen. De sectiën worden op een afstand van 3 à 400 Meter voorafgegaan door eene patrouille van 5 à 7 man, veelal onder persoonlijke leiding van den

sectiecommandant. Deze patrouille zal zorgen minstens tot op een afstand van 6 à 700 Meter van den vijand te komen en tot daar de nadering van de sectie door haar vuur mogelijk maken. Men gevoelt zeer wel het nut en de kracht, die van deze patrouilles kan uitgaan, die, bij het bieden van zeer kleine doelen, een krachtigen drang naar voren op de geheele sectie kunnen uitoefenen. Zooals bekend, zijn de kapiteins in Frankrijk bereden en worden zij in dit werk „les premiers éclaireurs de leur troupe” genoemd en wordt o. m. gezegd: „le cheval n'est pas un fauteuil offert par un gouvernement humanitaire”.

Bedenkelijk schijnt ons het aanleggen van ijzerdraadversperringen voor loopgraven, waarbij de bajonetten als piketten aangewend worden. Op deze wijze onttrekt men het belangrijkste wapen, bij *verwachten* stormaanval (immers anders was die versperring niet noodig), aan den troep (blzn. 170 en 216). Onmiddellijk voor overname in onze wijze van gevechtsvoering geschikt, schijnt ons de bevelsvorm aan mitrailleurcommandanten, die luidt: „Ik val dat punt aan, steun den aanval en dek mijn rechterflank”. In dezen bevelsvorm vindt men den vereischten dwang gepaard met de beslist noodige bewegingsvrijheid voor den mitrailleurcommandant (blz. 172).

Op blz. 191 treft ons de aanbevolen voorpostenopstelling, die ook ons aanbevelenswaardiger schijnt, dan de bij ons gebruikelijke. Normal verdeelt men de voorpostenafdeelingen in: éléments de surveillance (kleine, gewoonlijk zeer zwakke posten (petits postes) van 4 tot 7 man, naar gelang van den afstand en het aantal te plaatsen posten; deze gelijken dus op onze gedetacheerde posten) en éléments de résistance (grand'gardes met eene sterkte, van ééne sectie tot 3 à 4 compagnieën, ter vervanging van onze grossen en voorpostendetachementen). Onze stelselmatige kring van veldwachten met zijne dubbelposten vervalt dan. Een duidelijk schetskaartje brengt een en ander in beeld.

Het splitsen van de mitrailleursectie op blz. 196 komt ons gevaarlijk en dus ongewenscht voor.

Op blz. 218 vinden wij een pleidooi voor eene andere bewapening der officieren, waaruit blijkt, dat wij in de klewang eene dáár gewenschte verandering hebben verkregen. De S. hecht nog meer waarde aan eene karabijn met bajonet.

Hoofdstuk VII is gewijd aan het verband houden en de daarop berustende onderlinge samenwerking en doet volkomen recht wederaren aan het groote belang van dit onderwerp.

Mocht men ook het voorstel van den S. op blz. 277 bij ons overnemen, waardoor het schieten in staande houding op den achtergrond en dat in oorlogshoudingen sterk op den voorgrond gebracht wordt! Werkelijk het zou eene groote verbetering in de schietopleiding onzer infanterie brengen.

Bij de gevechtsdekkingen voor de infanterie trokken de beschouwingen over gecreneleerde of niet gecreneleerde loopgraven onze aandacht

(blz. 329), benevens het aanwenden van de ploeg bij het maken van loopgraven (blz. 330). Het gebruik van dit landbouwwerktuig is zelfs aan ons kader geheel vreemd en kan toch van zeer groot belang zijn (blz. 330).

Ten slotte zij nog medegedeeld, dat dit belangrijke werk in drie deelen is ingedeeld, n.l.:

- 1°. Moreele en intellectueele opvoeding der infanterie.
- 2°. Lichamelijke opvoeding der infanterie.
- 3°. Beroepsopleiding der infanterie.

Gewapend beton. Maandblad voor beton- en gewapend-betonbouw. 1913. Afl. 7 en 8. *Amsterdam*. L. J. VEEN.

Wij vestigen in het bijzonder de aandacht op dit maandschrift, dat geheel gewijd is aan studiën over beton- en gewapend-betonconstructies, omdat daarin is opgenomen een artikel van den Eerste-Luitenant der Genie, Leeraar aan de K. M. A., P. W. SCHARROO over: „Het gebruik van gewapend beton bij militaire verdedigingswerken”, waarvan wij eerlang eene bewerking voor onze lezers in dit Tijdschrift hopen op te nemen.

Ter aankondiging ontvangen.

De Balkanoorlog 1912, door J. C. VAN DEN BELT. *Velp*, 1912.
MAVORS.

Gewapend beton. Maandblad voor beton- en gewapend-betonbouw.
1913. Afleveringen 7 en 8. *Amsterdam*. L. J. VEEN.

De auteurswet voor den fotograaf. Niet in den handel. Uitgegeven
door IVENS & CO.

Elementaire berekeningen van bouwkundige en waterbouwkundige
constructies, door P. W. SCHARROO, Eerste-Luitenant der Genie,
Leeraar aan de Koninklijke Militaire Academie. Tweede deel. Hydraulica.
Amsterdam, 1913. VAN MANTGEM EN DE DOES.

Thèmes stratégiques et tactiques, par E. PANHUYS, Capitaine com-
mandant, adjoint d'Etat-Major, Professeur à l'Ecole Militaire. *Ixelles-
Bruxelles*, 1913. G. BOTHY.

Statistisch overzicht der behandelde zieken van het leger hier te
lande in het jaar 1910. Samengesteld op last van den Inspecteur van
den Geneeskundigen dienst der Landmacht. *'s-Gravenhage*, 1913.
ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.

Supplément à la statistique médicale de l'armée néerlandaise pen-
dant l'année 1910, comme contribution à la statistique médicale
militaire internationale. *La Haye*, 1913. IMPRIMERIE NATIONALE.
